4/2024 (74)
Ročník XXIV

ČESKÁ SPOLEČNOST PRO PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Časopis České společnosti pro právo životního prostředí

přijdem tudy

Navštivte místa, která rozkvetla díky Operačnímu programu Životní prostředí

Česká republika oplývá bezpočtem krás, které stojí za to vidět. K jejich zachování významně finančně pomohla Evropská unie. **Od roku 2007** přispěla z Operačního programu Životní prostředí více než **dvěma sty miliardami korun** na desítky tisíc projektů. Mnohé z nich můžete navštívit.

Plav: Říční ostrov

Ostrov v Plavu je obklopen z jedné strany řekou Malší a z druhé strany mlýnským náhonem. Severní část ostrova po revitalizaci nabízí krásný pohled do divoké přírody.

Šumava: Naučné stezky

Rašeliniště jsou jeden z významných fenoménů Šumavy. Návštěvníkům jsou dostupná citlivým způsobem, prostřednictvím naučných stezek.

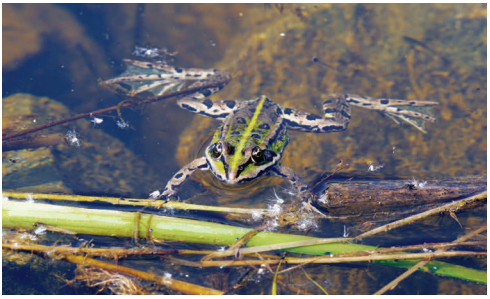

Hrdlořezy: Bývalá těžebna

Revitalizace bývalé těžebny rašeliny na Třeboňsku se proměnila v prostor plný života s mnoha druhy živočichů a rostlin. Na místo se také vrátila voda.

Spolufinancováno Evropskou unií

Ministerstvo životního prostředí

opzp.cz

ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

vědecký časopis

Vydavatel: Česká společnost pro právo životního prostředí, z. s.
Evidenční číslo MK ČR E 11476
ISSN: 1213-5542
datová schránka s ID: 6wn3n53

Časopis je zařazen od roku 2014 na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodických publikací Rady pro vědu, výzkum a inovace

Adresa redakce:
Náměstí Curieových 7, Praha 1, PSČ 116 40, tel.: 221 005 232
e-mail: stejskal@prf.cuni.cz
www.cspzp.com

Šéfredaktor:
doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Editoři rubrik:
Vědecká témata:
doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.
Komentovaná judikatura SDEU:
JUDr. Vojtěch Vomáčka, Ph.D., LL.M.
Z judikatury Ústavního soudu ČR:
JUDr. Ondřej Vícha, Ph.D.

Členové redakční rady:

Prof. Dr. Zbigniew Bukowski (Polsko)
Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc. *(UK v Praze)*
JUDr. Ing. Filip Dienstbier, Ph.D. *(Nejvyšší správní soud ČR)*
Prof. Dr. Grzegorz Dobrowolski (Polsko)
doc. JUDr. Jakub Hanák, Ph.D. *(MU v Brně)*
Prof. nadzw. Dr. hab. Adam Habuda *(Polsko)*
Prof. Dr. Ferdinand Kerschner (Rakousko)
Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, Ph.D. *(Slovensko)*
JUDr. Hana Müllerová, Ph.D. *(Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i.)*
doc. JUDr. Magdalena Svobodová, Ph.D. *(UK v Praze)*
doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc. *(MU v Brně)*
Prof. Dr. hab. Wojciech Radecki *(Polsko)*
Ing. Tomáš Rothröckl *(Správa NP Podyjí)*
JUDr. Ing. Josef Staša, CSc. *(UK v Praze)*
doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D. *(UK v Praze)*
JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D. *(UP v Olomouci)*
JUDr. Josef Vedral, Ph. D. *(UK v Praze)*
Prof. Dr. hab. Mag. Erika Wagner *(Rakousko)*
JUDr. Jiří Zicha, Ph.D. *(UTB Zlín)*

Fotografie na obálce:
© Colloredo-Mannsfeld s.r.o.

Grafická úprava obálky:
RNDr. František Rozkot, CSc.

Sazba a technická redakce provedena
v nakladatelství Eva Rozkotová,
Na Ptačí skále 547, 266 01 Beroun
e-mail: eva@rozkotova.com

Tištěno na papíru splňujícím ISO 14001
a certifikáty EMAS, FSC, PEFC, ECF a C2C.

Náklad: 300 výtisků

Toto číslo vyšlo dne 17. 12. 2024.

Názory prezentované jednotlivými autory nevyjadřují názory redakce ani vydavatele časopisu.

OBSAH č. 4/2024 (74)

ÚVODNÍK **6**

Veronika Tomoszková, Vojtěch Stejskal
Pocta Josefu Vavrouškovi **6**

VĚDECKÁ TÉMATA **13**

Milan Damohorský
Dva koncepty Josefa Vavrouška **13**

Vojtěch Stejskal
Dobříšský proces „Životní prostředí pro Evropu" jako odkaz Josefa Vavrouška **17**

Lukáš Blažej Chorovský, Karolína Žákovská
Posypové soli jako environmentální problém **23**

Barbora Kramperová
Právní úprava včelařské veterinární péče **48**

Jan Leichmann
Reflexe zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu – jak šel čas **66**

Z JUDIKATURY SOUDNÍHO DVORA EU **79**

Vojtěch Stejskal
Soudní dvůr EU se v roce 2024 dvakrát vyslovil k ochraně a lovu vlka obecného (*Canis lupus*) **79**

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA **87**

Veronika Tomoszková, Vojtěch Stejskal
Vědecká doktorandská konference k vlivu vlastnického práva na životní prostředí a lidské zdraví v éře klimatické změny **87**

Pavel Chlíbek
Zpráva o konferenci o jednotném environmentálním stanovisku **92**

Veronika Radová
Klimatýden na Právnické fakultě UK **97**

Vojtěch Stejskal
Panelová diskuze o klimatických litigacích na Právnické fakultě UK **101**

Veronika Tomoszková
25. ročník česko-polsko-slovenské konference práva životního prostředí na téma Dobrovolné nástroje v právu životního prostředí **105**

Ohlédnutí za Evropským dnem udržitelného rozvoje na PFUK **109**

1.ročník Ceny Zdeňka Madara **111**

PŘEHLED NOVÉ ENVIRONMENTÁLNÍ LEGISLATIVY **114**

Sbírka zákonů a mezinárodních smluv listopad – prosinec 2024 **114**

INFORMACE O ČASOPISU **116**

POKYNY PRO AUTORY **118**

ZÁSADY RECENZNÍHO ŘÍZENÍ **121**

TABLE OF CONTENTS No. 4/2024 (74)

EDITORIAL **6**

Vojtěch Stejskal, Veronika Tomoszková
In honour of Josef Vavroušek **6**

MAIN TOPICS **13**

Milan Damohorský
Two concepts of Josef Vavroušek (Remembering Josef Vavroušek) **13**

Vojtěch Stejskal
The Dobříš process "Environment for Europe" as a legacy of Josef Vavroušek **17**

Lukáš Blažej Chorovský, Karolína Žákovská
Salt spreading as an environmental problem **23**

Barbora Kramperová
The legal regulation of veterinary care of bees **48**

Jan Leichmann
The reflection on Act No. 53/2024 Coll., which is intended to regulate the position of municipalities in proceedings related to the selection of a site, planning, construction, and operation of a deep geological repository for radioactive waste in the Czech Republic **66**

FROM THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS **79**

Vojtěch Stejskal
The recent judgments according the Common wolf protection **79**

FROM THE SCIENTIFICAL LIFE **87**

Veronika Tomoszková, Vojtěch Stejskal
Scientific Doctoral Conference on the impact of property law on the environment and human health in the era of climate change **87**

Pavel Chlíbek
Report on the conference on the single environmental opinion **92**

Veronika Radová
Festival Climate Week at the Faculty of Law, Charles University **97**

Vojtěch Stejskal
Panel discussion on climate litigation at the Faculty of Law, Charles University **101**

Veronika Tomoszková
Voluntary instruments in environmental law – the 25th Czech-Polish--Slovak Environmental Law Conference **105**

Looking back at the Sustainable Development Day at the Faculty of Law of Charles University **109**

1st Zdeněk Madar Prize **111**

NEW CZECH ENVIRONMENTAL LEGISLATION IN COLLECTION OF LAW **114**

List of the new Czech environmental legislation and international treaties (November – December 2024) **114**

THE PEER-REVIEWED JOURNAL "ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ" **116**

Basic information **116**

INFORMATION FOR AUTHORS **118**

Manuscript requirements **118**

RULES OF THE PEER-REVIEW PROCESS **121**

ÚVODNÍK

Měli bychom přijmout zásadu, že svoboda každého jednotlivce končí nejen tam, kde začíná svoboda druhého, ale také tam, kde dochází k ničení přírody.

Josef Vavroušek

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

dostává se Vám do rukou čtvrté číslo časopisu *České právo životního prostředí* vydané za rok 2024. V předchozích třech číslech jsme si všímali nové legislativy v oblasti ochrany vod a zemědělského půdního fondu (č. 1/2024), vrátili jsme se k novému stavebnímu zákonu (č. 2/2024) a připomněli jsme si dvacet let od vstupu České republiky do EU (č. 3/2024). V tomto čísle si opět připomeneme jednu významnou osobnost. V září 2024 jsme totiž měli možnost si připomenout 80. výročí od narození Josefa Vavrouška.

Josef Vavroušek (15. 9. 1944 – 18. 3. 1995) patří bezpochyby k nejvýznamnějším českým osobnostem, které zásadně ovlivnily ochranu životního prostředí nejen v Československu, ale také v Evropě. Toto číslo časopisu proto věnujeme jako připomínku jeho osobnosti i vizím, které v oblasti ochrany životního prostředí

prosazoval.[1] Působení Josefa Vavrouška ve funkci federálního ministra životního prostředí České a Slovenské Federativní Republiky (1990–1992) bylo ve znamení silného odhodlání a snahy o nastartování plnohodnotné environmentální politiky v regionu, který se teprve vzpamatovával z devastace zanechané komunistickým režimem. Vavroušek stál u zrodu procesu „Životní prostředí pro Evropu" (angl. *Environment for Europe*), který započal konferencí v Dobříši v červnu 1991.[2]

Dobříšská konference, inspirovaná Vavrouškovou účastí na regionálních konferencích v Bergenu a Dublinu v roce 1990, představovala nový přístup k ochraně životního prostředí, který zdůrazňoval otevřenost společnosti a propojení různých zájmů, včetně ekologických organizací a spolků. Konference v Dobříši byla v tomto ohledu průlomová, jelikož poprvé v rámci ministerského jednání uvítala delegaci z paralelní konference nevládních organizací, která probíhala v nedalekých Přestavlkách, a její závěry byly na konferenci prezentovány a diskutovány. Tento krok demonstroval Vavrouškův otevřený přístup k občanské společnosti a jeho přesvědčení o důležitosti zapojení veřejnosti do ochrany životního prostředí.

Vavroušek na konferenci v Dobříši představil tři klíčové cíle: 1) vytvoření evropského systému ochrany a tvorby životního prostředí, 2) vypracování programu životního prostředí pro Evropu a 3) hledání lidských hodnot pro dosažení harmonie mezi lidstvem a přírodou.[3] První dva cíle se podařilo naplnit. Dobříšská konference dala impuls k sérii ministerských konferencí na platformě procesu „Životní prostředí pro Evropu" a byla mezníkem v evropské environmentální politice.

Vedle prezidenta Václava Havla[4] se Dobříšské konference účastnil i švýcarský prezident Flavio Cotti, který podpořil myšlenku dlouhodobého procesu a nabídl uspořádání následné konference ve Švýcarsku, což se také stalo a v pořadí druhá ministerská konference v rámci „Životního prostředí pro Evropu" se konala v roce 1993 v Lucernu.[5]

V rámci Evropské unie došlo v návaznosti na Dobříšskou konferenci[6] v roce 1994 k vytvoření Evropské agentury životního prostředí (angl. *European Environment*

[1] Pro hlubší zájemce o dílo Josefa Vavrouška doporučujeme seznam jeho bohaté literatury in Huba, M., Nováček, P., Růžička, T., Rynda, I., Šimice, R. (eds.). *Josef Vavroušek: Na cestě k trvalé udržitelnosti.* Nadace Partnerství, 2005.

[2] Obsáhle a komplexně k tématu procesu „Životní prostředí pro Evropu" a Dobříšské konference doporučujeme publikaci HLAVÁČEK, Jiří; KALOUSOVÁ, Magdaléna; RENÉOVÁ-MOHN, Markéta; POKORNÝ, Lukáš (eds.). *Proces „Životní prostředí pro Evropu": úspěchy a výzvy.* Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2009.

[3] DLOUHÁ, Jana; DLOUHÝ, Jiří; KÁRA, Jan; ŠREMER, Pavel. Dobříšská konference – fragmenty vzpomínek a reflexe po 20 letech. In *Životné prostredie*, č. 6/2011, s. 320.

[4] Ve vztahu k prezidentu Havlovi stojí za přečtení jeho projev na Dobříšské konferenci, který je k dispozici na webových stránkách Knihovny Václava Havla. Výňatky některých pasáží jsou v článku Vojtěcha Stejskala na str. 17 našeho časopisu věnovaného památce Josefa Vavrouška.

[5] Blíže viz webové stránky Evropské hospodářské komise OSN: https://unece.org/lucerne-conference.

[6] KELLER, Jan. *Přemýšlení s Josefem Vavrouškem.* Praha: Nakladatelství G plus G, 1995. s. 122.

Agency, zkráceně EEA), která o rok později vydala souhrnnou zprávu o stavu životního prostředí v Evropě „*Europe´s Environment – Dobříš Assessment*“.[7] Byl také vytvořen akční program pro životní prostředí ve střední a východní Evropě. Vavrouškovo úsilí tak položilo základy pro celoevropskou spolupráci a koordinaci environmentálních politik.

Nejvýznamnějším výsledkem procesu „Životní prostředí pro Evropu“ je bezpochyby Aarhuská úmluva, která byla přijata v roce 1998. Tato úmluva, která se zaměřuje na přístup k informacím, účast veřejnosti na rozhodování a přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, úzce propojuje „adekvátní ochranu životního prostředí“ a „právo na život“ a vrací člověka zpět do přírodního systému. Významnou roli v prosazení Aarhuské úmluvy sehrály právě nevládní organizace, které se aktivně zapojily do procesu „Životní prostředí pro Evropu“.

Josef Vavroušek byl přesvědčen o tom, že ochrana životního prostředí by se neměla omezovat na hranice států, ale měla by se zaměřovat na geografické regiony. Evropu vnímal jako jeden celek, kde státy sdílí společné environmentální problémy a musí je řešit společně. Zároveň zdůrazňoval, že k řešení problémů životního prostředí nestačí pouze technické prostředky, ale je nutné změnit i základní filozofii lidského chování a přehodnotit lidské hodnoty a priority. Zdůrazňoval odpovědnost za životní prostředí a nutnost chránit přírodu nejen pro blaho člověka, ale i pro její vlastní vnitřní hodnotu. Prosazoval princip „úcty k životu“, inspirovaný filozofií Alberta Schweitzera. Na konferenci v Dobříši se mu podařilo prosadit diskusi o environmentální etice za účasti předních filozofů, i když se toto téma na pozdějších ministerských konferencích nepodařilo dále rozvíjet.

Josef Vavroušek prosazoval myšlenku udržitelnosti, udržitelného rozvoje a udržitelného života jednotlivce, jejichž základem byla odpovědnost vůči budoucím generacím a přírodě. Jeho vnímání udržitelného rozvoje bylo ovlivněno myšlenkami Sametové revoluce a odpovědného výkonu práv a svobod, které měl nový demokratický právní stát garantovat. Vavroušek „trvale udržitelný rozvoj“ definoval jako „*způsob života, který hledá rovnováhu mezi svobodami a právy každého jednotlivce a jeho odpovědností vůči jiným lidem i přírodě jako celku, a to včetně odpovědnosti vůči budoucím generacím.*“ Už v roce 1992 spoluzakládal *Společnost pro trvale udržitelný život* (STUŽ),[8] která funguje dodnes a ve své činnosti se dál věnuje rozšiřování povědomí odborné i laické veřejnosti v oblasti udržitelného rozvoje.

Josef Vavroušek byl také silným zastáncem myšlenky světové a evropské organizace pro životní prostředí, které by tvořily základ světového systému pro bez-

[7] European Environment Agency. *Europe´s Environment: The Dobris Assessment.* Copenhagen: EEA, 1995. K dispozici zde: https://www.eea.europa.eu/publications/92-827-5122-8.

[8] Viz webové stránky Společnosti pro trvale udržitelný život (STUŽ) dostupné zde: https://stuz.cz/.

pečnost životního prostředí na planetě Zemi. Tyto organizace podle něj měly mít pravomoc koordinovat ekologické úsilí v globálním a evropském měřítku.

Ještě před svou smrtí Josef Vavroušek s Janem Kellerem přemítali o směřování procesu „Životní prostředí pro Evropu" a všímali si, že „*po slibných začátcích následovalo však málo konkrétní pozitivní práce.*" Ale každá iniciativa a vize potřebuje svůj čas. Josef Vavroušek zemřel v roce 1995, jeho myšlenky však nezapadly a inspirují dál. Proces „Životní prostředí pro Evropu", jehož byl zakladatelem, pokračuje dodnes a svého nejvýznamnějšího úspěchu, přijetí Aarhuské úmluvy, dosáhl již v roce 1998. O významu této mezinárodní úmluvy není pochyb, svědčí o něm mnoho odborných knih, článků, doporučení Výboru pro dodržování Aarhuské úmluvy a nespočet soudních rozhodnutí, které se výkladu Aarhuské úmluvy věnovaly. Věříme tomu, že, kdyby Josef Vavroušek dnes žil, byl by na výsledky procesu „Životní prostředí pro Evropu" hrdý, ale jsme přesvědčeni o tom, že by také vyzýval k tomu, abychom v našem snažení připomínat si důležitost ochrany životního prostředí a udržitelného způsobu života a rozvoje lidské společnosti nepolevovali.

V tomto čísle časopisu najdete celou řadu zajímavých příspěvků.

Osobnosti a dílu Josefa Vavrouška se ve svých příspěvcích věnují Milan Damohorský a Vojtěch Stejskal.

Lukáš Blažej Chorovský a Karolína Žákovská se podívali ve svém příspěvku na netradiční a dosud snad v oblasti vědy práva životního prostředí nezpracované téma používání chemických prostředků pro údržbu pozemních komunikací versus veřejný zájem na ochraně přírody a krajiny.

Barbora Kramperová se zabývá právní úpravou ochrany včel z pohledu veterinární péče. V posledních letech se můžeme doslechnout o masivních úhynech včel a každým rokem se přitom počet hlášených úhynů zvyšuje. Co za hromadnými úbytky včel stojí? Jistě v tom hraje roli kumulace několika podmínek, včetně změny klimatu. Daleko větším problémem jsou však včelí nákazy. Jsou včely před včelími nákazami dostatečně chráněny? Jaká je současná právní úprava veterinární péče včel a jaký byl její vývoj? Nejen na tyto otázky se autorka snaží formou odborného podání odpovědět ve svém článku.

Jan Leichmann ve svém příspěvku reflektuje téma, které se týká poněkud kontroverzní problematiky zákona č. 53/2024 Sb., o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu, který upravuje některé zvláštní postupy při přípravě, výstavbě a provozování hlubinného úložiště radioaktivního odpadu a způsob, jakým je v nich zajišťováno respektování zájmů dotčených obcí.

Rozmanité čtení přinášejí i ostatní pravidelné rubriky. V komentované judikatuře Soudního dvora EU se tentokrát zabýváme aktuálními názory Soudního dvo-

ra na podmínky ochrany a lovu veřejností kontroverzně přijímané šelmy, jakou je vlk obecný.

Rubrika týkající se vědeckého života je tentokrát mimořádně pestrá. Přinášíme informace z různých oborových konferencí a seminářů, ale i z festivalů a dalších odborných akcí pořádaných na Právnické fakultě UK. Za pozornost stojí i zpráva z 1.ročníku udílení Ceny doc. Zdeňka Madara pro nejlepší kvalifikační práce z oboru právo životního prostředí, které uděluje od roku 2024 Česká společnost pro právo životního prostředí.

Zajímavou novinku přinesla v polovině prosince 2024 i Sbírka zákonů. Dne 12. 12. 2024 bylo publikované nařízení vlády č. 383/2024 Sb., o vymezení Ptačí oblasti Západní Krušné hory. S účinností od 1. 1. 2025 vzniká v Česku 42. ptačí oblast soustavy Natura 2000. Od roku 2009 je to tedy první změna počtu vyhlášených ptačích oblastí v ČR (a Krušné hory budou mít tedy od 1. 1. 2025 ptačí oblasti již tři). Podrobnosti však přineseme až v některém z dalších čísel polojubilejního 25. ročníku v roce 2025.

Děkujeme všem autorkám a autorům za jejich příspěvky do tohoto posledního čísla časopisu roku 2024 a Vám, našim čtenářům, přejeme inspirativní čtení, klidné a pohodové Vánoční svátky a do nového roku 2025 vše dobré, a hlavně: buďte zdrávi!

Vojtěch Stejskal & Veronika Tomoszková

EDITORIAL

This issue is dedicated to the honour of Josef Vavroušek

Josef Vavroušek (September 15, 1944 – March 18, 1995) is undoubtedly one of the most important Czech personalities who have influenced environmental protection not only in Czechoslovakia but also in Europe. We therefore dedicate this issue of the journal as a reminder of his personality and the visions he promoted in the field of environmental protection. Josef Vavroušek's tenure as Federal Minister of the Environment of the Czech and Slovak Federative Republic (1990–1992) was marked by a strong commitment and an effort to launch a full-fledged environmental policy in a region that was only just recovering from the devastation left by the communist regime. Vavroušek was at the origin of the "Environment for Europe" process, which began with the Dobříš Conference in June 1991.[9] Josef Vavroušek presented three key objectives at the Dobříš conference: 1) the creation of a European system of environmental protection and design, 2) the development of an environmental programme for Europe, and 3) the search for human values to achieve harmony between humanity and nature.

Josef Vavroušek was convinced that environmental protection should not be limited to national borders but should focus on geographical regions. He saw Europe as a single entity, where countries shared common environmental problems and had to solve them together. At the same time, he stressed that it was not enough to use technical means to solve environmental problems, but it was also necessary to change the basic philosophy of human behaviour and to rethink human values and priorities. He stressed the responsibility for the environment and the need to protect nature not only for human well-being but also for its own intrinsic value. He advocated the principle of "respect for life", inspired by the philosophy of Albert Schweitzer. At the Dobříš conference he succeeded in promoting a discussion on environmental ethics with the participation of leading philosophers, although this topic was not developed further at later ministerial conferences.

Josef Vavroušek was also a strong supporter of the idea of a world and European environmental organization that would form the basis of a world system for environmental security on planet Earth. These organizations, he believed, should have the authority to coordinate environmental efforts on a global and European scale.

The personality and work of Josef Vavroušek is the subject of contributions by Milan Damohorský (*Two concepts of Josef Vavroušek*) and Vojtěch Stejskal (*The*

[9] https://www.eea.europa.eu/publications/92-827-5122-8.

Dobříš process "Environment for Europe" as a legacy of Josef Vavroušek) in this issue of our Journal „Czech Environmental Law Review".

The following topics are presented in other contributions in the main section of our journal "Scientific Topics":

In their contribution, Lukáš Blažej Chorovský and Karolína Žákovská look at the unconventional and perhaps so far untreated topic of the use of chemicals for road maintenance versus the public interest in nature and landscape protection.

Barbora Kramperová deals with the legal regulation of bee protection from the perspective of veterinary care. In recent years, we have heard of massive bee deaths, and each year the number of reported deaths increases. What is behind the mass bee die-offs? Are bees sufficiently protected against bee diseases? What is the current legislation on veterinary care for bees and how has it evolved? These are not the only questions that the author tries to answer in her article.

Jan Leichmann reflects on the somewhat controversial issue of Act No. 53/2024 Coll., on procedures related to the underground storage of radioactive waste. This new law regulates certain special procedures for the preparation, construction and operation of a deep repository for radioactive waste and the way in which the interests of the municipalities concerned are respected in these procedures.

The other regular sections of our journal also provide varied reading. In the case law of the Court of Justice of the European Union, we look at the Court's current views on the conditions for protecting and hunting the common wolf. This animal, according to public opinion, is very controversial.

The section on scientific life is particularly varied this time. We bring information from various conferences and seminars in the Czech Republic concerning environmental policy and environmental law, as well as from festivals and other professional events organised at the Faculty of Law of the Charles University and Czech Society for Environmental Law.

Vojtěch Stejskal & Veronika Tomoszková

VĚDECKÁ TÉMATA

DVA KONCEPTY JOSEFA VAVROUŠKA

Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Do čísla časopisu věnovanému výročí osmdesáti let od narození doc. Ing. Josefa Vavrouška, CSc. (narozen 15. září 1944) právě v roce 2024 bych rád přispěl osobní vzpomínkou a popisem dvou jeho pozoruhodných organizačně funkčních konceptů týkajících se nejen ochrany životního prostředí. Předesílám, že jsem se s Josefem Vavrouškem znal něco málo přes deset let, kdy jsme spolu postupně spolupracovali v socialistickém kontrolovaném období v redakční radě ochranářského časopisu Nika, dále v rámci ustavování orgánů státní správy životního prostředí, zejména na jeho Federálním výboru pro životní prostředí, a konečně v posledních fázích jeho života na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, kdy byl proděkanem pro rozvoj. Vlastně od samého počátku až do konce jsme si oboustranně tykali. Dva koncepty, které bych rád metodou orální historie jako přímý účastník a posluchač přiblížil, se týkají problematiky nejprve mezinárodní a druhá pak specificky české.

Bohužel nám po jubilantovi moc písemných větších pojednání nezbylo, takže právě metoda orální historie vycházející ze svědectví pamětníků je jedním z hlavních zdrojů vzpomínek na jeho působení i myšlenkovou tvorbu. Konečně mám někde v knihovně na Právnické fakultě UK stále uloženu ofotografovanou knihu z Dobříšské konference ministrů životního prostředí s vlastnoručními poznámkami Josefa Vavrouška kdesi na okraji textů. Ty jsou mimochodem skoro cennější a pozoruhodnější než samotná ona kniha.

Prvním konceptem, nad kterým se Josef Vavroušek velmi zamýšlel, byla potřeba reformovat systém a fungování Organizace spojených národů. Tato potřeba se dle mého názoru jeví stále i v současné době a po více než třiceti letech od jeho úvah je snad ještě naléhavější a aktuálnější. Nejen systém utváření, fungování a hlasování různých orgánů OSN, ale i vymáhání mezinárodního práva obecně a v ochraně životního prostředí zvláště se zdál Josefovi Vavrouškovi již tehdy velice pomalý, strnulý a nefunkční. Vyhovoval snad v období po druhé světové válce, ale na konci 20. století se už jevil velmi špatným až přežitým.

Vavroušek se zabýval nejen otázkami Rady bezpečnosti, kde jediný stát (stálý člen) dokáže svým vetem zablokovat jakékoliv usnesení, a to i takové, na němž se shodla drtivá většina států světa, ale i tím, zda mohou státy vůbec rozhodovat

o věcech, v nichž jsou samy plně a intenzívně angažovány na některé ze stran sporu (třeba jako strany válečného konfliktu či ničící životní prostředí). Zde pak uvažoval o možných podjatostech a vyloučení z příslušného hlasování.

Další jeho myšlenkou bylo, že zatímco OSN má nějak nastaveny otázky bezpečnosti vojenské a zčásti i problematiku ekonomickou, tak zcela chybí orgány výkonné pro problematiku environmentální, ale i sociální až humanitární. Navrhoval taky vytvořit čtyři samostatné a na stejnou úroveň postavené rady – bezpečnostní, ekonomickou, environmentální a sociální. Zde už jasně předjímal jakousi vyváženost pilířů trvale udržitelného rozvoje. Celkové řešení by se pak přijímalo při vzájemně vybalancovaném společném rozhodování.

Jeho myšlenky a otázky však patřily i složením jednotlivých rad, jejich početnosti, zastoupení kontinentů, regionů ale i jednotlivých zájmových skupin. Problémem bylo, zda stálí členové Rady bezpečnosti vzešlí z výsledků druhé světové války, jsou aktuální i nadále a zda by neměly přibýt i jiné státy, dnes již plně demokratické a globálně významné. Uvažoval tak o Německu, Indii, Brazílii, Japonsku atd. Dnes se ukazuje, že ne všichni stálí členové Rady bezpečnosti musí být vzorovými nejen v demokracii, ale i v dodržování mezinárodního práva, přesto mají stále výjimečné a výsadní postavení.

Josef Vavroušek činil tyto úvahy na počátku 90. let 20. století, tedy v době, kdy zanikala bipolarita světa Východ X Západ (socialismus X kapitalismus) a postupně se vytvářel model Sever X Jih (rozvinuté X rozvojové země, či chceme-li bohatí X chudí). Myslím, že poměrně velký vliv na něj měla jeho právě nedávná osobní účast na konferenci UNCED v červnu 1992 v Rio de Janeiru, kde vedl československou státní delegaci, když všichni ostatní vysocí čeští a slovenští státní činitelé dali přednost domácí scéně. Zde zrovna probíhaly přelomové celostátní volby, které posléze vedly k rozpadu Československa, známému i pod označením „sametový rozvod".

Vavroušek vzpomínal nejen na entuziastické období a atmosféru této, zřejmě dosud největší a nejúspěšnější, mezinárodní environmentální konference, ale i na různá vystoupení leaderů té doby, včetně mnohahodinové plamenné řeči nejvyššího představitele Kuby Fidela Castra.

Otázka reformy OSN je podle mého názoru stále živá a vysoce aktuální a měli bychom se na ni v české diplomacii opět soustředit. Těžko se totiž pro demokratickou část světa vstřebávají záběry na generálního tajemníka OSN, který si vřele tiskne ruce s ruským diktátorem Vladimírem Putinem, na něhož je vydán mezinárodní zatykač. I funkčnost hypertrofovaných orgánů OSN je velmi problematická. Vavroušek by se dnes jistě nestačil divit, ale skoro určitě by hned měl i své návrhy a řešení.

Druhým konceptem, o kterém jsme osobně mluvili při kávě na „jeho" Federálním výboru pro životní prostředí ve Slezské ulici na pražských Vinohradech, byla potřeba vytvoření, respektive reformy domácí environmentální scény, a to po pro zelené hnutí velmi nepříznivém výsledku parlamentních voleb v červnu 1992. Pro mladší čtenáře jen připomínám, že v nich v ČR zvítězila Občanská demokratická strana (ODS) Ing. Václava Klause, CSc. a na Slovensku Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS) Vladimíra Mečiara. Pro ekologické strany a hnutí neznamenaly žádný významnější úspěch či výsledek, spíše to byl propadák.

Vavroušek správně tušil, že tyto volby budou znamenat odliv podpory zeleným myšlenkám, která gradovala s listopadem 1989 (v podstatě v období od roku 1988 do roku 1992) a že tak bude výrazně hůře. Státní i společenské zájmy budou opanovány ekonomickými zájmy a honbou za penězi bez ohledu na morálku a přírodu. To se taky v podstatě následně stalo.

Vavrouškův návrh byl vytvořit jakýsi čtverec v jehož vrcholech by byly 1. důvěryhodná politická zelená strana, 2. intelektuální environmentální elita, 3. zastřešení a sjednocení nevládních ekologických organizací ve společné platformě a konečně 4. silná nadace či jiný podobný subjekt, který by pro předešlé tři zajištoval dostatečné finanční zdroje a podporu. Je vcelku jasné, že v podstatě myslel na tehdy již existující či následně vznikající Stranu zelených, Společnost pro trvale udržitelný život (sám se pak brzy stal prvním předsedou – zakladatelem STUŽ) a dále na Zelený kruh. Otázky nadace a financování pro něj v první chvíli zřejmě ještě nebyla až tak podstatná. Tato čtyři uskupení na vrcholech onoho čtverce by spolu měla intenzivně spolupracovat a též personálně se doplňovat a obohacovat.

S odstupem doby však vidím, že ani jedno ze čtyř uvažovaných uskupení nedosáhlo takové úrovně, aby mohlo významněji ovlivňovat společenské (včetně politického) dění. Poměrně původně úspěšná Strana zelených, která se pod vedením RNDr. Martina Bursíka dokonce dostala do Parlamentu ČR a následně i vlády, výrazně ztratila tím, že se spojila se stranami pravicovými a konzervativními, a nikoliv středovými případně levicovými, jak by voličstvo očekávalo. Současná strana zelených se tak potácí kdesi mezi jedním až dvěma procenty podpory a preferencí a nějaké menší zastoupení a vliv má snad jen v některých obcích či spíše výjimečně v krajích. Zelený kruh po poměrně nadějném začátku své činnosti nedokázal oslovit podstatnou většinu ekologických občanských sdružení, když například Český svaz ochránců přírody i některé další spolky vcelku programově stojí mimo něj. Stává se tak spíše platformou pro některé bývalé méně úspěšné druhořadé politiky a aktivisty. Také ze začátku velice nadějná akční STUŽ je již více méně spolkem nostalgiků po Vavrouškově odkazu, bez většího vědeckého, odborného či mediálního vlivu nebo autority. Po Vavrouškově předčasném odchodu se v podstatě již žádná tak výrazná osobnost na funkci předsedy STUŽ

nenašla. Dnešní vedoucí činitelé STUŽ jsou tak jen pozoruhodní lidé, avšak bez většího charismatu a „tahu na branku".

Koncept čtyřúhelníku českých vlivových skupin zůstal spíše jen na papíře, respektive v hlavě svého myšlenkového otce, což je jistě škoda. Je však faktem, že Vavroušek působil do poloviny 90. let minulé století a mnohé věci (zejména internet a masivní vliv médií) v té době buď vůbec nebyly či byly jen minimálně. Nedokážu tak vůbec odhadnout, jak by věci řešil dnes.

Konečně mě napadá, že jeho oblíbeným číslem a uspořádáním byla čtyřka ve vrcholech čtverce. Snad to souvisí s jeho vzděláním jako systémového inženýra, že přenášel schémata matematická do života sociálního. Každopádně jeho úvahy i dnes stojí za promyšlení a jsem moc rád, že jsem je po určitou část mého života mohl s ním sdílet. Josef Vavroušek byl nejen systematik, ale i vizionář s komplexním přístupem, což nám dnes všude velmi chybí.

Konečně v době, když asi budete číst tyto moje řádky, budeme již nejspíš blíže jinému smutnému výročí 30 let (zemřel 18. března 1995) od předčasného tragického úmrtí Josefa Vavrouška ve slovenských horách.

TWO CONCEPTS OF JOSEF VAVROUŠEK

Abstract

The article commemorates the 80th anniversary of the birth of Doc. Ing. Josef Vavroušek, CSc. It is a personal remembrance and description of two of his remarkable organizational and functional concepts concerning the UN reform in the field of global environmental management and the reform of the Czech national environmental movement.

Keywords: Josef Vavroušek, UN reform, UNCED, Reform of the Czech ecological movement

♠♠

DOBŘÍŠSKÝ PROCES „ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ PRO EVROPU“ JAKO ODKAZ JOSEFA VAVROUŠKA

doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

„Životní prostředí nezná hranice.“

Josef Vavroušek

Josef Vavroušek je v dějinách environmentální politiky spojen mimo jiné se sérií konferencí, nazvané „Životní prostředí pro Evropu“, nebo také „Dobříšský proces“. V loňském roce si náš obor právo životního prostředí připomněl 25 let vzniku jedné z nejprestižnějších a nebojím se říci nejvýznamnějších mezinárodních úmluv vůbec, *Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí* (zkráceně běžně nazývána jen Aarhuská úmluva), která byla podepsána dne 25. června 1998 na 4. ministerské konferenci Evropské hospodářské komise OSN „Životní prostředí pro Evropu“ v druhém nejlidnatějším dánském městě Aarhus. Přestože Česká republika podepsala úmluvu již v roce 1998, jak známo, z politických důvodů trval ratifikační proces šest let (pro Českou republiku vstoupila úmluva v platnost až dne 4. 10. 2004, byla vyhlášena pod č. 124/2004 Sb. m. s.).

Proces „Životní prostředí pro Evropu“, nazývaný v environmentální politice též „Dobříšský proces“, představuje jedinečné fórum pro politiku životního prostředí členských států Evropské hospodářské komise OSN. Jeho vznik inicioval v červnu 1991 doc. Josef Vavroušek, který tehdy zastával pozici ministra – předsedy Federálního výboru pro životní prostředí tehdejší České a Slovenské federativní republiky. Součástí tohoto procesu jsou dodnes konference ministrů životního prostředí členských zemí Evropské hospodářské komise OSN a jejich partnerů.

První konference, která se uskutečnila ve dnech 21.–23. června 1991 na zámku v Dobříši (odtud „Dobříšský proces“), si stanovila za cíl posilování spolupráce při zlepšování podmínek životního prostředí a podporu udržitelného rozvoje v regionu.[1] Tehdy byli pozváni ministři životního prostředí z celé Evropy i např. z USA a Kanady, ale také třeba zástupci světových bank, či delegace nevládních organizací, dále např. Světový svaz ochrany přírody IUCN, UNEP, zástupci OECD, NATO, či ES. Všichni měli tehdy unikátní a patrně první příležitost spolu vzájemně komunikovat pod jednou střechou. Zásluhu na tom měl především hlavní organizátor konference Josef Vavroušek.

[1] Viz např. https://unece.org/fileadmin/DAM/env/efe/history%20of%20EfE/Dobris.E.pdf nebo HLAVÁČEK, Jiří; KALOUSOVÁ, Magdaléna; RENĚOVÁ-MOHN, Markéta; POKORNÝ, Lukáš (eds.). *Proces „Životní prostředí pro Evropu“: úspěchy a výzvy*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2009.

Malá vsuvka: Prezident Václav Havel na Dobříši 21. června 1991 pronesl jeden ze svých legendárních projevů, kterým se výrazně věnoval stavu životního prostředí a společnosti v Československu na počátku 90. let. Zhruba v polovině své řeči uvedl, že „…*nelze budovat energetiku a průmysl bez ohledu na jejich ekologické následky a teprve dodatečně, až si ekonomika na to vydělá, tyto následky odstraňovat. Nelze nejprve vydělávat peníze špiněním přírody a pak ty peníze investovat do čištění toho, co bylo jejich vyděláváním zašpiněno. Od prvního okamžiku je naopak třeba budovat ekonomiku na ekologickém základě, od první chvíle je třeba volit takovou strukturální hospodářskou politiku a takové technologie, které prostě přírodu a tím i lidské životy neničí. To je velké poučení naší země ze zkušenosti s komunismem.*“.

Velmi trefný mi dodnes připadá i jeden z jeho závěrů: „…m*yslím, že minulá éra nám přinesla dvě věci, jednu špatnou a jednu dobrou. Tou špatnou je zdevastované životní prostředí, které z naší země vyzařuje daleko za naše hranice a které pomáhá ničit životní prostředí v celé Evropě a v celém světě. Dobrou věcí, kterou nám přinesla, je neobyčejně živá a názorná zkušenost tak říkajíc filozofická. Totiž zkušenost, že člověk není vševědoucím pánem zeměkoule, který si na ní smí beztrestně dělat, co ho napadne a co se mu právě z nějakých důvodů hodí. Vláda do nepříčetnosti zpychlého rozumu nás paradoxně poučila možná víc než jiné, že svět je upředen z nesmírně složitého a tajemného přediva, o němž víme po čertech málo a k němuž se musíme chovat po čertech pokorně.*“.[2]

Vraťme se však k Josefu Vavrouškovi. Podle vzpomínek jeho blízkého přítele a spolupracovníka prof. Mikuláše Huby se Josef Vavroušek snažil vštípit dobříšské konferenci svůj pohled na evropský kontinent, chápaný jako jednotný, velmi křehký ekosystém, strádající mnohými environmentálními problémy, jejichž řešení si vyžaduje intenzivní a dobře koordinovanou péči, jak na národní, tak na mezinárodní úrovni. Ale nejen to. Celoevropské snahy o zlepšení životního prostředí na evropském kontinentu byly v Dobříši považované za nejslibnější platformu pro žádoucí integraci východní a západní Evropy, rozdělené čtyři desetiletí železnou oponou. Mělo jít o integraci na bázi společného přechodu na trajektorii trvalé udržitelnosti. Nikdy předtím, a bohužel ani potom, navzdory všem integračním kampaním a rituálům, se tato vize nezdála být tak reálná, jako právě v časech dobříšské konference.[3]

[2] Nás právníky však bude jistě zajímat iniciativa Václava Havla, kdy závěrem účastníkům dobříšské konference navrhl, aby hledali cestu nejen k vytvoření mezinárodního systému sankcí proti ekologickým škůdcům, ale i mezinárodní soudní postih teroristů proti ekologii. K tomuto nápadu jej přivedla vzpomínka na televizní záběry uvádějící pohled na zapálená ropná pole v Kuvajtu, která tehdy měla na svědomí irácká armáda, režimu Sadáma Husajna, v rámci agrese proti nezávislému státu Kuvajt.

[3] M. Huba. Európska dimenzia Josefa Vavrouška. In Huba, M., Nováček, P., Růžička, T., Rynda, I., Šimice, R. (eds.). *Josef Vavroušek. Na cestě k trvalé udržitelnosti.* Nadace Partnerství, 2005. s. 42.

V průběhu dobříšské konference se účastníci mimo jiné intenzivně zabývali i problematikou změny klimatu a shodli se na tom, aby se všichni účastníci tohoto zasedání aktivně zapojili do probíhajících jednání o celosvětové úmluvě o změně klimatu. Ta, jak známo, byla přijata o rok později, na 2. celosvětové konferenci OSN v Rio de Janeiro jako Rámcová úmluva o změnách klimatu (UNFCCC). Stejně tak se účastníci zabývali i přípravou textu celosvětové úmluvy o ochraně biologické rozmanitosti, která rovněž byla přijata o rok později v Rio de Janeiro jako Úmluva o biodiverzitě (CBD).

V závěrech dobříšské konference se ministři evropských zemí mimo jiné zavázali[4]

a) zlepšit Evropský informační a monitorovací systém životního prostředí a urychleně ustanovit Evropskou agenturu životního prostředí jako instituci Evropského společenství, která by byla otevřená i pro nečleny ES;
b) koordinovat evropskou legislativu, programy a politiku v oblasti životního prostředí, včetně regionálních programů, programů pro velká povodí a také dopravní systémy, které respektují životní prostředí;
c) pokračovat v diskusi o zásadních změnách v hierarchii lidských hodnot a způsobech chování (environmentální etice);
d) zlepšit fungování existujících mezinárodních organizací zaměřených na životní prostředí a integrovat environmentální dimenzi do systému OSN;
e) zintenzivnit ochranu přírody v Evropě;
f) do konce 1993 publikovat zprávu „Stav životního prostředí v Evropě" a v pravidelných intervalech ji aktualizovat;
g) zorganizovat podobnou panevropskou konferenci ministrů životního prostředí ve Švýcarské konfederaci.

V roce 2005 se pokusil prof. Mikuláš Huba zhodnotit, jak se tyto závazky a cíle podařilo v evropské environmentální politice během dosavadních let naplnit.[5] Inspirovalo mě to k malému zamyšlení, podívat se na stejné závazky s odstupem dalších 20 let.

Ad a) Tento závazek se podařilo splnit již počátkem 90.let založením Evropské agentury životního prostředí se sídlem v Kodani (EEA). Evropská agentura pro životní prostředí (European Environmental Agency) je speciální agentura Evropské unie, která je zodpovědná za oblast životního prostředí v Evropě. Má v současnosti 33 členských států, včetně České republiky. Jedná se o všechny členské státy EU a dále o Island, Lichtenštejnsko, Norsko, Švýcarsko a Turecko. Jejím posláním je podporovat udržitelný rozvoj v Evropě. Náplní její práce je shromažďovat, třídit

[4] CONCLUSIONS OF THE CONFERENCE „ENVIRONMENT FOR EUROPE" , Dobříš Castle, June 21–23 1991, Part 2: Specific Conclusions.

[5] Viz M. Huba. Európska dimenzia Josefa Vavrouška. In Huba, M., Nováček, P., Růžička, T., Rynda, I., Šimice, R. (eds.). Josef Vavroušek. Na cestě k trvalé udržitelnosti. Nadace Partnerství, 2005. s. 42–44.

a analyzovat informace týkající se životního prostředí. Velmi úzce spolupracuje s Komisí EU a jejím Generálním ředitelstvím pro životní prostředí.[6]

Ad b) Dokladem splnění tohoto bodu je fungování Společné environmentální politiky EU ve smyslu čl. 191-193 Smlouvy o fungování EU, dále přijímání akčních programů EU pro životní prostředí (v současné době 8. APŽP), ale i naplňování principu integrace politiky životního prostředí do jiných společných politik definovaném v čl.11 Smlouvy o fungování EU. Pokud jde o dimenzi mimo EU, dokladem splnění tohoto bodu jsou mimo jiné mezinárodní úmluvy a dohody přijaté pod patronátem Evropské hospodářské komise OSN na výše zmíněných konferencích procesu Životní prostředí pro Evropu či přijímané v rámci Rady Evropy či pod záštitou jiných mezinárodních mezivládních organizací.

Ad c) Pokud jde o tento závazek, pokračovat v diskusi o zásadních změnách v hierarchii lidských hodnot a způsobech chování, pamětníci tvrdí, že Josefu Vavrouškovi právě na tomto bodě záleželo nejvíce. Už na 3. konferenci v rámci Dobříšského procesu, ve švýcarském Luzernu v r.1993, tento rozměr v zaměření programu ministerské konference chyběl. Proto vzniklo tzv. luzernské ochranářské Memorandum, adresované ministrům evropských zemí. Klíčovým spoluautorem Memoranda byl Josef Vavroušek, tehdy již působícího mimo státní správu, zastupujícího nevládní sektor (European EcoForum)[7]. Podstatou byla snaha v deseti bodech inkorporovat do složité, konzervativní, pragmatické a normativní agendy byrokratických systémů lidské hodnoty, vycházející z evropských duchovních rozměrů humanismu, slučitelné s představou udržitelného způsobu života.

Ad d) Čtvrtý závazek byl opět velkým tématem Josefa Vavrouška, který ale dodnes splněn v podstatě nebyl. Vavrouškova reforma OSN zůstala jen na papíře. Světové summity OSN o udržitelném rozvoji v Johannesburgu 2002 i v Rio de Janeiro 2012 (tzv. Rio plus 20) přes snahy EU, ale pro odpor mimoevropských mocností, jako USA či Čína, změnu nepřinesly. Co naopak zjevně funguje, je UNEP, nebo EHK OSN.

Ad e) Zlepšení ochrany přírody v Evropě je problematické. Na jedné straně je zde určitě pokrok v oblasti evropského unijního práva, kdy došlo k realizaci směrnic z oblasti ochrany biodiverzity (směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích) včetně vytvoření přeshraniční soustavy zvláště chráněných území NATURA 2000, na druhou stranu je třeba vidět, že stav životního prostředí se stále zhoršuje (viz

[6] V současné Komisi EU je to Directorate-General for Environment. Komisařkou pro životní prostředí, odolnost vodních zdrojů a udržitelné oběhové hospodářství je v letech 2024–2029 švédská občanka paní Jessica Roswall.

[7] Po tragické smrti Josefa Vavrouška právě tato mezinárodní nevládní instituce se snažila hodnoty a myšlenky environmentální etiky nejvíce prosazovat v evropské politice, např. v rámci 5. panevrospké konference v Kyjevě 2003.

Strategie ochrany biodiverzity EU do 2030) a právě prosazování ochrany biodiverzity je dlouhodobě uváděno jako jeden z nejhůře plněných cílů evropské unijní politiky životního prostředí (srovnej hodnocení 6. a 7. Akčního programu pro životní prostředí). Je však třeba vidět i určitá pozitiva. EU přijala v letech 2014–2024 několik nových právních úprav, včetně nařízení o prevenci a regulaci invazních nepůvodních druhů (2014) či nejnovější pramen sekundárního práva, nařízení o obnově přírody (2024). Nyní je bude nutné uvést do praxe, což zejména v případě nařízení o obnově přírody nebude vůbec snadné.[8]

Ad f) Tento závazek byl splněn a je plněn i nadále v podobě vydávání zpráv na konferencích pod záštitou EHK OSN.

Ad g) I tento závazek byl splněn, 2.konference Dobříšského procesu se konala ve švýcarském Luzernu v roce 1993. Josef Vavroušek byl osobně přítomen, i když již ne v pozici ministra vlády (Česká a Slovenská federativní republika zanikla k 1. 1. 1993 a Vavroušek se členem první vlády samostatné ČR nestal), ale naopak v pozici představitele nevládních environmentálních organizací.

Josefu Vavrouškovi se podařilo z dobříšské konference vytvořit tradici. Proces Životní prostředí pro Evropu stále pokračuje, péčí Evropské hospodářské komise OSN dosud proběhlo devět ministerských konferencí: Po zmíněných konferencích v Dobříši 1991 a Luzernu 1993 se třetí panevropská konference uskutečnila v Sofii 1995, čtvrtá v Aarhusu 1998, pátá v Kyjevě 2003, šestá v Bělehradě 2007, sedmá v Astaně 2011, osmá v Batumi 2016 a devátá v Nikósii 2022.

Právě na již v úvodu zmíněné 4. ministerské konferenci v červnu 1998 v Aarhusu byl vedle Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí přijat také Protokol o těžkých kovech a Protokol o persistentních organických polutantech k Úmluvě o dálkovém přenosu znečištění ovzduší přesahující hranice států (Espoo úmluva 1991).

Z významných environmentálně právních dokumentů lze uvést i Panevropskou strategii biologické a krajinné rozmanitosti přijatou na 3. ministerské konferenci v říjnu 1993 v Sofii. A dále byl velmi významný rok 2003, kdy na 5. ministerské konferenci v květnu 2003 v Kyjevě byl přijat Protokol o strategickém posuzování vlivů na životní prostředí k Úmluvě o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek k Aarhuské úmluvě, Protokol o občanské odpovědnosti a náhradě za škodu způsobenou účinky průmyslových havárií přesahujícím hranice států na vody přesahující hranice států k Úmluvě o ochraně a využívání hraničních

[8] Viz Stejskal, V. Právo životního prostředí EU včera, dnes a zítra. České právo životního prostředí 3/2024 (73), s. 6–12.

vodních toků a mezinárodních jezer a Úmluvě o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států. Významná je též v rámci konference v Kyjevě přijatá Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat (Karpatská úmluva), ve které byla od samotného počátku velmi aktivní i Česká republika.

Připomeňme si na závěr jeden z klíčových bodů Vavrouškova luzernského Memoranda (1993).

„Kořenem všech příčin globálních environmentálních problémů je jeden klíčový faktor: konkrétně lidské hodnoty, jimiž je prosáknutá či determinovaná naše euro-americká či severská kultura. Sobectví, hédonismus a ziskuchtivost jsou hlavními hnacími silami severských ekonomik, ale současně jedem, který otravuje vztahy mezi lidmi, stejně jako mezi lidskou společností a přírodou. Vyhnout se nebezpečím plynoucím z dalšího znečišťování vzduchu a vody, sociálních výbuchů, anarchie, řetězových bankrotů, násilí a kriminality, jakož i ohromných migračních vln směřujících z Východu a Jihu na jedné straně a odvrátit nebezpečí spojená s pokračováním egoistického a plýtvajícího západního způsobu života na straně druhé, se dá jedině prostřednictvím panevropské spolupráce, založené na našem smyslu pro solidaritu a přirozenou odpovědnost. Musíme najít rovnováhu mezi lidskými právy a svobodou na jedné straně a lidskou odpovědností za ostatní bytosti a celou planetu Zemi na straně druhé.“[9]

Chtělo by se mi dodat jen prosté amen. Odkaz Josefa Vavrouška neustále žije.

THE DOBŘÍŠ PROCESS „ENVIRONMENT FOR EUROPE“ AS A LEGACY OF JOSEF VAVROUŠEK

Abstract

The article deals with the spiritual legacy of Josef Vavroušek, former Minister of the Government of Czechoslovakia and Chairman of the Federal Committee for the Environment in 1990–1992. In 1991, together with President Václav Havel, he co-organised the first ever conference on the environment in Europe, held at Dobříš Castle, which launched the so-called Environment for Europe Process, which, for example, led to the adoption of the Aarhus Convention in 1998.

Keywords: Josef Vavroušek, Environment for Europe Process, sustainable development

♠♠

[9] Luzern, 28–30. 4. 1993. Josef Vavroušek byl v oficiálních dokumentech z konference uveden jako účastník za Environment NGO´s, konkrétně za Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) https://www.ircwash.org/sites/default/files/821-EUREAST93-11046-1.pdf

POSYPOVÉ SOLI JAKO ENVIRONMENTÁLNÍ PROBLÉM

Mgr. Lukáš Blažej Chorovský, JUDr. Karolina Žákovská, Ph.D.

1. Úvod

Pozemní komunikace, tedy dle § 2 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích (dále jen „zákon o pozemních komunikacích" či „ZPK") „*dopravní cest*[y] *určen*[é] *k užití silničními a jinými vozidly* a chodci, včetně pevných zařízení nutných pro zajištění tohoto užití a jeho bezpečnosti", tvoří v České republice celkem 55 877,9 km dálnic a silnic[1] a k tomu násobně více kilometrů místních a účelových komunikací.[2] K tomu je třeba připočíst desítky tisíc kilometrů chodníků (které jsou buď součástí pozemních komunikací, nebo samostatnými místními komunikacemi[3]). Povinnost vykonávat správu pozemní komunikace, zahrnující zejména její pravidelné a mimořádné opravy, údržbu a opravy, má její vlastník[4]. Údržba zahrnuje mimo jiné i zimní údržbu, kterou se „*zmírňují závady vznikající povětrnostními vlivy a podmínkami za zimních situací ve sjízdnosti komunikací a ve schůdnosti místních komunikací a průjezdních úseků silnic*"[5]. Technologie zimní údržby jsou podrobně rozvedeny v příloze č. 7 prováděcí vyhlášky č. 104/1997 Sb. k zákonu o pozemních komunikacích; zahrnují mechanické odklízení sněhu, odklizení sněhu s použitím chemických rozmrazovacích materiálů, odstraňování náledí nebo ujetých sněhových vrstev za pomoci chemických rozmrazovacích materiálů a zdrsňování náledí nebo ujetých sněhových vrstev posypem zdrsňovacími materiály. Chemickými rozmrazovacími materiály rozumí vyhláška tzv. posypové soli, používat za tímto účelem lze pouze chlorid sodný, chlorid vápenatý nebo jejich směsi.[6]

Posypové soli se aplikují buď pouze v pevné (sypké) podobě, nebo v kombinaci se skrápěním solankou, tedy roztokem soli se stanovenou koncentrací 18–21 %[7]. Mechanismus jejich působení spočívá v tom, že snižují bod tuhnutí vody, tedy – zjednodušeně řečeno – rozmrazují sníh a led na komunikaci a tím zlepšují její

[1] ŘEDITELSTVÍ SILNIC A DÁLNIC. Přehledy z informačního systému o silniční a dálniční síti ČR. Data k 1. 7. 2024. Ředitelství silnic a dálnic [online]. 2024 [cit. 12.12.2024]. Dostupné z: https://www.rsd.cz/web/guest/silnice-a-dalnice/delky-a-dalsi-data-komunikaci#zalozka-prehledy-z-issd-cr.

[2] K pojmům „dálnice", „silnice" (s rozdělením na silnice I., II. a III. třídy), „místní komunikace" a „účelová komunikace" srov. § 4-7 ZPK.

[3] § 12 odst. 4 ZPK.

[4] § 9 odst. 3 ZPK. Dálnice a silnice I. třídy vlastní stát, silnice II. a III. třídy kraj, místní komunikace obec a účelové komunikace právnická nebo fyzická osoba (§ 9 odst. 1 ZPK).

[5] § 41 odst. 1 vyhlášky č. 104/1997 Sb., kterou se provádí zákon o pozemních komunikacích.

[6] Bod 8 písm. a) přílohy č. 7 vyhlášky č. 104/1997 Sb.

[7] Tamtéž.

sjízdnost/schůdnost. Pro zimní údržbu jsou používány od 40. let 20. století[8], ročně se jich celosvětově spotřebují desítky miliard kilogramů. V České republice se celková spotřeba posypových solí na zimní údržbu nemonitoruje a dohledat byť jen přibližné hodnoty je prakticky nemožné.[9] Velmi hrubý odhad celkového množství posypové soli spotřebovaného ročně v celé ČR při údržbě pozemních komunikací, včetně chodníků, činí minimálně 200 000 000 kg.

Posypové soli však nejsou jen vítaným pomocníkem při zajišťování bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích v zimním období, jsou zároveň znečišťujícími látkami, které z pozemních komunikací vnikají do životního prostředí a negativně ovlivňují živé organismy. Účelem tohoto článku je shrnout negativní vlivy používání posypových solí na životní prostředí a jeho jednotlivé složky, analyzovat relevantní právní úpravu, která se jejich používání týká, a zamyslet se nad opatřeními *de lege ferenda*, která by jejich negativní vlivy na životní prostředí mohla zmírnit.

2. Posypové soli jako látky znečišťující životní prostředí

Jak bylo uvedeno výše, v České republice je pro zimní údržbu pozemních komunikací možné používat chlorid sodný, chlorid vápenatý nebo jejich směs. Nejčastěji, až v 98 % případů, je z důvodu nižších nákladů používán chlorid sodný (NaCl), tedy běžná kuchyňská sůl, který je účinný pro odstraňování náledí a sněhových vrstev při teplotách do -5 °C a za určitých podmínek i nižších.[10, 11] Chlorid vápenatý ($CaCl_2$) je účinný pro odstraňování náledí a sněhových vrstev i při velmi nízkých teplotách, je však výrazně nákladnější, používá se proto zpravidla v kombinaci s chloridem sodným.[12] Posypový materiál neobsahuje pouze účinnou slož-

[8] K prvnímu experimentálnímu užití mělo dojít v roce 1938 v americkém státě New Hampshire. Viz KELLY, Victoria R., FINDLAY, Stuart E. G., SCHLESINGER, William H., CHATRCHYAN, Allison Morill a Kirsten MENKING. 2010. Road Salt: Moving Toward the Solution. The Cary Institute of Ecosystem Studies. 2010, s. 3.

[9] Autorům článku se podařilo dohledat jen dílčí údaje týkající se pozemních komunikací ve vlastnictví státu, případně jednotlivých krajů. Jediné relativně ucelené údaje, které je možné nalézt, se týkají zimní sezony 2000/2001, v níž bylo na posyp vozovek silniční sítě (tedy pouze na silnice I.-III. třídy, srov. definici pojmu „silniční síť" v § 5 odst. 1 ZPK) v ČR spotřebováno 168 000 tun soli, přičemž se posyp prováděl na 42 % z celkové silniční sítě. Viz MELCHER, Karel. Posypové materiály pro zimní údržbu komunikací v ČR a v zemích EU. *Ekolist.cz* [online]. 3. 12. 2001. Dostupné z: https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/posypove-materialy-pro-zimni-udrzbu-komunikaci-v-cr-a-v-zemich-eu.

[10] ČERNOHLÁVKOVÁ, J. et al. Effects of road deicing salts on soil microorganisms. *Plant, Soil and Environment*. 2008, roč. 54, č. 11. DOI: 10.17221/431-PSE.

[11] Pro údržbu letišť mohou být používány i soli octanové, vzhledem k jejich specifickým účinkům a nesrovnatelně menšímu celkovému množství použitému na relativně malé ploše nejsou předmětem tohoto článku. Více k tématu srov. JIŘÍČEK, Ivo et al. Rozmrazovací směsi a jejich vliv na okolí letišť. *Chemické listy*. roč. 2007, č. 101.

[12] Suché krystaly NaCl se zkrápí roztokem $CaCl_2$. TRÁVNÍČKOVÁ, Eva. Vliv zimního chemického ošetření silnic na mikrobiální společenstvo okolních půd. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2011, s. 10–11.

ku, ale též některé příměsi, typicky se přidává tzv. protispékavá látka bránící hrudkovatění, nejčastěji ferrokyanid sodný.

2.1 Vliv posypových solí na životní prostředí

Z hlediska zimní údržby komunikací přestává být použitá sůl relevantní ve chvíli, kdy opustí vozovku, resp. zpevněnou plochu, na níž byla použita. V ten okamžik ovšem vstupuje do životního prostředí, ve kterém už zůstává.

K šíření soli do prostředí dochází jak při její aplikaci, tak při následném pohybu vozidel. Zatímco odtok rozpuštěné soli z vozovky lze do značné míry regulovat, u rozstřikování solanky a rozvíření malých částic soli ve vzduchu je minimalizace dopadů obtížnější. Při stavbě dálnice v blízkosti arboreta Morton v Illinois byly vybudovány valy, které měly arboretum chránit před negativními vlivy, včetně soli a hluku. Při následné analýze vzorků ze sběrných kbelíků a vzorků vegetace bylo zjištěno, že není žádná oblast v arboretu, která by nebyla dotčena zvýšeným výskytem soli. Nejsilnější vliv byl pozorován do 122 metrů od místa solení, nicméně i ve vzdálenosti 378 metrů docházelo k poškození borovic a roční spad sodíku ve vzdálenosti 1018 metrů od místa solení byl 10,9 kg/ha. V blízkosti dálnice byly stromy ovlivněny rozstřikem do výšky 18 metrů.[13]

V Bodamském jezeře, které je druhým největším evropským jezerem, se za 40 let zvýšila koncentrace chloridu na 2,4násobek, což znamená přírůstek o 101 000 000 kilogramů ročně. 52 % z tohoto objemu pochází ze solení silnic, zbytek z odpadní vody (23 %), zemědělství (11 %), zvětrávání půdy (9 %) a deště (3 %).[14]

V okrese Milwaukee ve státě Wisconsin bylo odebráno 898 vzorků z 21 monitorovacích míst na 15 tocích. Hranice 230 mg/l chloridu byla alespoň jednou překročena na 19 z 21 (90 %) monitorovacích míst během zimy a 7 z 21 (33 %) monitorovacích míst během léta. Hranice 860 mg/l chloridu byla překročena na 12 z 21 (57 %) monitorovacích míst.[15]

Podobně jako u povrchové vody, koncentrace chloridu v podzemní vodě závisí na zimní údržbě komunikací. Při měření obsahu soli v 23 pramenech v Ontariu

[13] KELSEY, P. a R. HOOTMAN. Deicing salt dispersion and effects on vegetation along highways. Case study: Deicing salt deposition on the Morton arboretum. In: *Chemical Deicers and the Envrionment*. Lewis Publishers, 1992.

[14] MÜLLER, Beat a René GÄCHTER. Increasing chloride concentrations in Lake Constance: characterization of sources and estimation of loads. *Aquatic Sciences*. 2012, roč. 74, č. 1. DOI: 10.1007/s00027-011-0200-0.

[15] CORSI, Steven R. et al. A Fresh Look at Road Salt: Aquatic Toxicity and Water-Quality Impacts on Local, Regional, and National Scales. *Environmental science & technology*. Washington, DC: American Chemical Society, 2010, roč. 44, č. 19. DOI: 10.1021/es101333u.

byla zjištěna koncentrace až 1324 mg Cl^-/l, přičemž průměrná koncentrace byla 1 092 mg Cl^-/l[16], nicméně jiné studie zjistily i koncentrace 14 000 mg/l.[17]

Rychlost vertikálního prosakování soli se pohybuje zhruba od 0,5 metru ročně do 20 metrů ročně.[18] To znamená, že pokud spodní vody odděluje 20 metrů vysoká vrstva půdy, mohou se následky solení ve spodní vodě začít projevovat za 1–40 let v závislosti na konkrétních vlastnostech půdy. Není výjimečné, že nárůst koncentrací chloridů ve studni je důsledkem posypové soli, která byla na vozovku aplikována před 30 lety.[19]

Některé vlivy takového rozšíření soli jsou dlouhodobě známé, a to i mezi širokou veřejností, například u vlivu na dřeviny se první studie objevují od roku 1944, přičemž jednoznačné závěry i s experimentálním ověřením byly publikovány v letech 196–1973, včetně studií v Československu.[20] V České republice se negativními vlivy solení silnic na stromy zabývá především Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v.v.i.[21] Zvýšené množství sodíku a/nebo chlóru v půdě a na rostlinách má zejména tyto dopady:

- inhibice vstřebávání vody a živin v důsledku osmotické nerovnováhy, což vede ke snížení růstu výhonků a kořenů a k symptomům podobným vlivu sucha,
- nutriční nerovnováha v důsledku narušení příjmu dalších živin,
- dlouhodobé potlačení růstu,
- fytotoxicita projevující se příznaky popálení listů a odumírání pletiva,
- zhoršení struktury půdy, které negativně ovlivňuje klíčení a vývoj kořenů.[22]

Ačkoliv jsou některé rostliny schopny se zotavit v pozdější fázi vegetačního období, opakované každoroční poškození snižuje jejich vitalitu a může dojít

[16] WILLIAMS, D.Dudley, Nancy E. WILLIAMS a Yong CAO. Road salt contamination of groundwater in a major metropolitan area and development of a biological index to monitor its impact. *Water Research*. 2000, roč. 34, č. 1. DOI: 10.1016/S0043-1354(99)00129-3.

[17] HOWARD, Ken W. F. a Janet HAYNES. Groundwater Contamination Due To Road De-icing Chemicals — Salt Balance Implications. *Geoscience Canada* [online]. 1993, roč. 20, č. 1 [cit. 16.04.2023]. Dostupné z: https://journals.lib.unb.ca/index.php/GC/article/view/3784.

[18] HEALTH CANADA. Priority Substances List Assessment Report for Road Salts. In: *Government of Canada* [online]. 2001 [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: https://www.canada.ca/en/health-canada/services/environmental-workplace-health/reports-publications/environmental-contaminants/canadian--environmental-protection-act-1999-priority-substances-list-assessment-report-road-salts.html.

[19] Ibid.

[20] DOBSON, M. C. *De-icing salt damage to trees and shrubs*. Londýn: HMSO, 1991, s. 3.

[21] EKOLIST.CZ. Zimní solení silnic škodí lesům i v létě, zjistili lesníci. Náprava nemusí být složitá. In: *Ekolist.cz* [online]. 24. 8. 2017 [cit. 12. 12. 2024]. Dostupné z: https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/zimni-soleni-silnic-skodi-lesum-i-v-lete-zjistili-lesnici-naprava-nemusi-byt-slozita.

[22] CAIN, Nancy P. et al. *Review of Effects of NaCl and Other Road Salts on Terrestrial Vegetation in Canada*. Environment Canada, Commercial Chemicals Evaluation Branch, 2000, s. 10.

k úplnému úhynu v průběhu několika let. Sůl také snižuje odolnost rostlin vůči dalším stresovým vlivům, například mrazu, infekcím, parazitům či suchu.[23]

Na živočichy má sůl vliv i v malých koncentracích. V laboratorním pokusu na šesti druzích hrotnatek (korýši z řádu perlooček) v měkké vodě bylo zjištěno, že ve vodě s 120 mg Cl^-/l byla po 21 dnech snížena reprodukce hrotnatek o 64 % oproti kontrolnímu vzorku s 0,4 mg Cl^-/l, přičemž u druhu *Daphnia mendotae* se snížila reprodukce dokonce o 99,8 %. Denní mortalita oproti kontrolnímu vzorku se zvýšila o 800 %. Už koncentrace nad 5 mg/l snižuje reprodukci a zvyšuje mortalitu hrotnatek.[24] Pro lepší představu lze tuto koncentraci srovnat s limitem pro pitnou vodu, který je 250 mg/l.[25] Tento limit je ovšem založen na chuti, nikoliv na vlivu na životní prostředí nebo člověka.[26]

Zranitelnou třídou živočichů jsou obojživelníci s propustnou kůží, kteří se navíc z velké části rozmnožují na začátku jara, kdy taje sníh a koncentrace soli jsou nejvyšší. Nebezpečné jsou pro ně i koncentrace, které zdaleka nejsou smrtelné. Výzkum zaměřený na mloka skvrnitého (*Salamandra salamandra*) prokázal kolaps populace v návaznosti na solí způsobený kolaps zooplanktonu, kterým se larvy mloků živí.[27]

Mnoho druhů ptáků a savců má kvůli býložravé či zrnožravé stravě nedostatek sodíku, tudíž jsou z velké vzdálenosti přitahováni k soleným komunikacím. Losi s rádiovými obojky v New Hampshire rozšířili areál svého pohybu tak, aby zahrnoval kaluže silně znečištěné solí. U silnic, které měly takové kaluže v okolí, došlo k dvojnásobnému nárůstu počtu srážek vozidel s losy na kilometr oproti silnicím bez kaluží. Stejně tak v Quebecu navštěvovali losi nejčastěji kaluže u solených silnic, u kterých bylo také nejvíce srážek vozidel s losy. Největší počet srážek nebyl v období největšího provozu, ale v době největší potřeby soli, konkrétně u losů jde o jaro, kdy losům rostou parohy a losice produkují mléko. Stejný závěr učinily studie u jelenů běloocasých, jelenců ušatých, ovcí tlustorohých, svišťů, dikobrazů, zajíců měnivých a králíků.[28]

---

[23] SUCOFF, Edward, Sung Gak HONG a Alan WOOD. NaCl and twig dieback along highways and cold hardiness of highway versus garden twigs. *Canadian Journal of Botany*. 1976, roč. 54, č. 19. DOI: 10.1139/b76-243.

[24] ARNOTT, Shelley E. et al. Road Salt Impacts Freshwater Zooplankton at Concentrations below Current Water Quality Guidelines. *Environmental science & technology*. American Chemical Society, 2020, roč. 54, č. 15. DOI: 10.1021/acs.est.0c02396.

[25] Příloha č. 1, bod B, vysvětlivka č. 17 vyhlášky č. 252/2004 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na pitnou a teplou vodu a četnost a rozsah kontroly pitné vody.

[26] EVANS, Marlene a Cherie FRICK. *The Effects of Road Salts on Aquatic Ecosystems* [online]. 2001, s. 158 [cit. 05.09.2024]. Dostupné z: https://scec.ca/pdf/the_effects_road_salts.pdf.

[27] PETRANKA, James W. a Robert A. FRANCIS. Effects of Road Salts on Seasonal Wetlands: Poor Prey Performance May Compromise Growth of Predatory Salamanders. *Wetlands*. 2013, roč. 33, č. 4. DOI: 10.1007/s13157-013-0428-7.

[28] KELTING, Daniel L a Corey L LAXSON. Review of Effects and Costs of Road De-icing with

Ptáci jsou často sráženi vozidly při konzumaci soli na vozovce nebo po konzumaci soli umírají na otravu. Při pozření nižšího než smrtícího množství dochází k dezorientaci, ptáci naráží do objektů a neodlétají před predátory.[29] Nalétání ptáků na vozovku je široce popsáno i v českém prostředí.[30] Drtivá většina kolizí s ptáky není hlášena, tudíž k nim dochází častěji, než by naznačovala nasbíraná data a celkově je vliv solení na ptáky podhodnocován. V New Yorku došlo k úmrtí zhruba 1 000 křivek obecných (*Loxia curvirostra*) a čížků severoamerických (*Spinus pinus*), v Manning Parku v Britské Kolumbii více než 1000 dlasků žlutočelých (*Hesperiphona vespertina*) během dvou týdnů.[31] Hromadné otravy po pozření několika zrnek soli jsou hlášeny i v české literatuře.[32]

Při laboratorním pokusu byla vrabcům domácím (*Passer domesticus*) podávána sůl a následně neumožněn přístup k vodě po dobu 6 hodin pro simulaci podmínek v zimě. Zjevné symptomy byly pozorovány při dávce 1 500 mg/kg (odpovídá 2,5 zrnkům soli s průměrem 2,4 milimetru), docházelo i ke smrti, a to od 45 minut po podání. Léze ve formě edému žaludku byly pozorovány po hodině při dávce 500 mg/kg (zhruba 0,8 zrnka). Minimální koncentrace s pozorovatelnými následky byla 266 mg/kg (zhruba 0,5 zrnka). Medián smrtelné dávky je odhadován na 3 000 mg/kg, neboli 5,2 zrnek soli. Toxicita byla ještě vyšší a nástup symptomů rychlejší u jedinců, kteří přes noc neměli přístup k potravě. Vrabec domácí navíc pochází ze suchých oblastí, tudíž může mít vyšší toleranci k soli než ostatní druhy ptáků.[33]

Sůl může mít přímý vliv i na celé ekosystémy. Důležitou součástí ekologie v nádržích a jezerech je teplotní cirkulace vody. Salinita má tendenci ovlivňovat hustotu jezera více než teplota, zejména během chladnějších měsíců. Teplotní rozdíl mezi 4 °C a 5 °C je vyrovnán 10 mg/l soli.[34] I malý nárůst salinity tak může mít významné dopady na promíchávání vodního sloupce. V našich klimatických podmínkách je standardní tzv. dimiktická stratifikace, tedy promíchávání dvakrát v průběhu roku. Na jaře dochází k vyrovnání teploty ve vodním sloupci a promíchávání působením větru. V létě je voda na hladině prohřátá a nemíchá se s vodou v hloubce. Na podzim se při poklesu teplot horní vrstva vody opět ochladí a pro-

Recommendations for Winter Road Management in the Adirondack Park.

29 Ibid.

30 KUBA, František. V Karlově Studánce nalétávají ptáci křivky mezi auta. Potřebují to, jako sůl. *Bruntálský a krnovský deník* [online]. 2021 [cit. 16.04.2023]. Dostupné z: https://bruntalsky.denik.cz/zpravy_region/karlova-studanka.html.

31 MINEAU, Pierre a Lorna BROWNLEE. Road Salts and Birds: An Assessment of the Risk with Particular Emphasis on Winter Finch Mortality. *Wildlife Society Bulletin*. 2005, roč. 33. DOI: 10.2307/3785019.

32 MAZÁNEK, Libor. Hromadná otrava čížků posypovou solí. *Ptačí svět*. roč. 2011, č. 2.

33 MINEAU, Pierre a Lorna BROWNLEE. *Road Salts and Birds*.

34 EVANS, Marlene a Cherie FRICK. *The Effects of Road Salts on Aquatic Ecosystems*, s. 10.

míchává se v celém vodním sloupci.[35] Při rozpouštění soli narůstá hustota spodní vrstvy vody, a z běžného dimiktického jezera se tak může stát jezero monomiktické, ve kterém dochází k promíchání pouze jednou ročně, nebo dokonce amiktické, ve kterém k promíchání vody vůbec nedochází. To má vliv na množství kyslíku, uvolňování látek ze sedimentu i přenos živin z hlubších vrstev k vodní hladině, což podmiňuje výskyt vodního života.[36]

Neexistují žádné významné mechanismy odstraňování soli z povrchových vod (např. odpařování, rozklad fotodegradací nebo biodegradací, sorpce, oxidace apod.), salinita se snižuje pouze ředěním s méně slanou vodou.[37]

Významný negativní vliv na životní prostředí mají i další látky, které jsou s aplikací soli spojené. Zhruba 5 % objemu posypové soli tvoří příměsi, zejména fosfor, dusík, sírany a zinek,[38] ale také například kyanid.[39] I relativně nízká koncentrace soli může způsobit významné uvolňování rtuti ze sedimentů, přitom rtuť je pro ryby toxická už v koncentraci 0,002 mg/L.[40] Při měření prováděném ve vrtech nad a pod Route 22 byla v podzemních vodách kromě chloridu zjištěna také výrazně vyšší koncentrace dalších prvků, například hořčíku, draslíku, vápníku, barya, stroncia nebo mědi; u manganu byly koncentrace téměř stonásobné. To je způsobeno nejen obsahem vedlejších látek v posypové soli, ale také vytlačováním iontů usazených v půdě a zvětráváním hornin. Tyto změny vedou i ke změně pH.[41]

Sůl má negativní vliv i na kvalitu ovzduší. Při měření v letech 2003–2004 v Kodani se v letních měsících sůl v polétavých částicích PM_{10} nevyskytovala, naopak v zimních měsících tvořila většinu částic PM_{10}. U drobnějších částic $PM_{2.5}$ se podíl soli pohyboval od nuly v letních měsících až po 1/3 v zimních měsících.[42] Dle měření v pěti lokalitách ve Švédsku, Dánsku, Norsku a Finsku se koncentrace soli ve vzduchu u silnice zvyšuje průměrně o 4,1 μg/m^3 za každý kg/m^2 soli.[43]

[35] ŘÍHOVÁ AMBROŽOVÁ, Jana. Encyklopedie hydrobiologie. In: *Vydavatelství VŠCHT Praha* [online] [cit. 28.03.2023]. Dostupné z: https://e-learning.vscht.cz/knihy/uid_es-006/ebook.anotace.htm.

[36] VIGNISDOTTIR, Hrefna Run et al. A review of environmental impacts of winter road maintenance. *Cold Regions Science and Technology*. 2019, roč. 158. DOI: 10.1016/j.coldregions.2018.10.013.

[37] HEALTH CANADA. *Priority Substances List Assessment Report for Road Salts*.

[38] MICHIGAN DEPARTMENT OF TRANSPORTATION. *The use of selected de-icing materials on Michigan roads: Environmental and economic impacts*. 1993.

[39] TIWARI, Athena a Joseph W. RACHLIN. A Review of Road Salt Ecological Impacts. *Northeastern naturalist*. Humboldt Field Research Institute, 2018, roč. 25, č. 1. DOI: 10.1656/045.025.0110.

[40] EVANS, Marlene a Cherie FRICK. *The Effects of Road Salts on Aquatic Ecosystems*, s. 105.

[41] GRANATO, Gregory E, Peter E CHURCH a Victoria J STONE. Mobilization of Major and Trace Constituents of Highway Runoff in Groundwater Potentially Caused by Deicing Chemical Migration. *TRANSPORTATION RESEARCH RECORD*. roč. 1995, č. 1483.

[42] WAHLIN, P., R. BERKOWICZ a F. PALMGREN. Characterisation of traffic-generated particulate matter in Copenhagen. *Atmospheric Environment*. 2006, roč. 40, č. 12. DOI: 10.1016/j.atmosenv.2005.11.049.

[43] DENBY, B. R. et al. Road salt emissions: A comparison of measurements and modelling using the NORTRIP road dust emission model. *Atmospheric environment (1994)*. Elsevier Ltd, 2016, roč. 141.

Čištění komunikací prováděné čtyři dny po aplikaci soli a dalších prostředků (písek, popel) za použití kartáčů a vody nevedlo ke snížení prachových emisí, naopak množství částic $PM_{2.5}$ vzrostlo na téměř dvojnásobek a množství částic PM_{10} bylo zhruba o 1/3 vyšší v porovnání s měřením bezprostředně po aplikaci.[44]

Zvýšená salinita může mít také další nepředpokládané a dosud neprobádané dopady. V prostředí se zvýšenou koncentrací soli bylo po metamorfóze o 10 % méně samiček skokana lesního (*Rana sylvatica*) než v kontrolním vzorku, což dále snižuje velikost populací a jejich životaschopnost.[45] Solení silnic má pravděpodobně negativní vliv i na člověka. U dat ze 42 států USA byla zjištěna velmi silná korelace[46] mezi množstvím používané soli a výskytem rakoviny zažívacího traktu (jícnu, tlustého střeva, konečníku) a také zhoubných nádorů hrtanu a plic.[47] Další studie se věnovaly pouze konzumaci soli a potvrdily vztah mezi množstvím konzumované soli a výskytem rakoviny žaludku.[48] Ačkoliv je v této oblasti nepochybně potřeba další výzkum a není znám ani přesný mechanismus účinku soli, je na základě dostupných dat na místě předběžná opatrnost.

I v případech, kdy jsou vlivy solení známy, může být obtížné předvídat dopady konkrétního množství soli například na konkrétní porosty dřevin nebo adekvátně vyhodnotit synergické efekty v rámci celých ekosystémů. Změny, ke kterým v důsledku solení silnic dojde, můžou být měřítkem délky lidského života nevratné a vyžadovat vysoké náklady. Příkladem mohou být obce Ostředek, Hvězdonice a Omnice, které přišly o zdroje pitné vody v důsledku kontaminace chloridy z dálnice D1[49].

DOI: 10.1016/j.atmosenv.2016.07.027.

44 GERTLER, Alan et al. A case study of the impact of Winter road sand/salt and street sweeping on road dust re-entrainment. *Atmospheric Environment*. 2006, roč. 40, č. 31. DOI: 10.1016/j.atmosenv.2005.12.047.

45 LAMBERT, Max R. et al. Interactive effects of road salt and leaf litter on wood frog sex ratios and sexual size dimorphism. *Canadian journal of fisheries and aquatic sciences*. NRC Research Press, 2017, roč. 74, č. 2. DOI: 10.1139/cjfas-2016-0324.

46 Tzv. p-hodnota (statistický ukazatel pravděpodobnosti, že by zjištěný výsledek mohl vzniknout náhodou; čím menší je jeho hodnota, tím pravděpodobnější je vztah mezi sledovanými jevy) byla $p<0{,}0001$, přičemž hranicí statistické významnosti je hodnota $p<0{,}05$.

47 FOSTER, HAROLD D. Road-Deicing Salt and Cancer: the Need for Further Study. *JNCI: Journal of the National Cancer Institute*. 1993, roč. 85, č. 19. DOI: 10.1093/jnci/85.19.1603.

48 WANG, Xiao-Qin, Paul D. TERRY a Hong YAN. Review of salt consumption and stomach cancer risk: Epidemiological and biological evidence. *World Journal of Gastroenterology*. Baishideng Publishing Group Inc., 2009, roč. 15, č. 18. DOI: 10.3748/wjg.15.2204.

49 HÁJKOVÁ, Věra. Sůl z dálnice zamořila lidem v Ostředku studny, teď se snad dočkají vody ze Želivky. In: *Český rozhlas* [online]. 20. 5. 2016 [cit. 29.09.2024]. Dostupné z: https://strednicechy.rozhlas.cz/sul-z-dalnice-zamorila-lidem-v-ostredku-studny-ted-se-snad-dockaji-vody-ze-7253762.

2.2 Posypové soli jako znečišťující látky ve smyslu předpisů na ochranu životního prostředí

Člověk životní prostředí ovlivňuje řadou způsobů, z nichž vnášení cizorodých látek patří k těm nejtypičtějším. Právní úprava na to samozřejmě reaguje a tento typ negativního vlivu lidské činnosti se snaží regulovat. U řady látek je tato regulace jasná a nevyvolává pochybnosti ani nutnost dovozování konkrétních pravidel na základě interpretace obecných právních norem. U jiných je situace složitější.

Obecná právní úprava v zákoně o životním prostředí

Používání posypových solí je z hlediska práva životního prostředí znečišťováním, které zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (dále jen „zákon o životním prostředí" nebo „ZŽP") definuje jako *„vnášení takových fyzikálních, chemických nebo biologických činitelů do životního prostředí v důsledku lidské činnosti, které jsou svou podstatou nebo množstvím cizorodé pro dané prostředí"*.[50] V tomto smyslu lze tedy posypové soli označit za znečišťující látky. Vnášení znečišťujících látek do životního prostředí není automaticky protiprávní, zákonodárce naopak počítá s tím, že k němu v určité míře bude docházet. Zároveň však není neomezené, obecným pravidlem je, že jeho dopady nesmí přesáhnout míru únosného zatížení území, kterým je *„takové zatížení území lidskou činností, při kterém nedochází k poškozování životního prostředí, zejména jeho složek, funkcí ekosystémů nebo ekologické stability"*[51]. Zákon o životním prostředí předpokládá, že konkrétní limity určující přípustnou míru znečišťování budou stanoveny zvláštními předpisy *„v souladu s dosaženým stavem poznání tak, aby nebylo ohrožováno zdraví lidí a aby nebyly ohrožovány další živé organismy a ostatní složky životního prostředí."*[52] Pro mnoho znečišťujících látek tyto tzv. mezní hodnoty (zpravidla označované jako emisní limity) skutečně ve zvláštních předpisech z oblasti životního prostředí stanoveny jsou, nikoliv však u všech. Příčinou absentující právní úpravy přitom nemusí být opomenutí zákonodárce, ale skutečnost, že způsob vnášení dané znečišťující látky do životního prostředí není pro regulaci formou emisních limitů vhodný. Příkladem jsou právě posypové soli, které jsou svou povahou a způsobem vnášení do životního prostředí (záměrné rozsypávání/rozstřikování na určité ploše) podobné spíše přípravkům na ochranu rostlin používaným v zemědělství.

Pro regulaci tohoto typu tzv. difúzního znečištění, které nepochází z jednoho velkého bodového zdroje, ale z řady malých, rozptýlených a těžko kontrolovatelných zdrojů, jsou vhodné jiné nástroje, které se zaměřují buď na látky, které jsou

[50] § 8 odst. 1 ZŽP.

[51] § 5 ZŽP.

[52] § 12 odst. 1 ZŽP. Druhý odstavec tohoto ustanovení dodává, že „[m]*ezní hodnoty musejí být stanoveny s přihlédnutím k možnému kumulativnímu působení nebo spolupůsobení znečišťujících látek a činností."*

do životního prostředí tímto způsobem vnášeny (požadavky na vstupní suroviny), nebo na způsob výkonu činnosti, kterou ke vnášení těchto látek do životního prostředí dochází (technické podmínky).

Z požadavku zákona o životním prostředí nepřekračovat míru únosného zatížení území zároveň vyplývá potřeba stanovení mezních hodnot nejen pro vnášení znečišťujících látek, ale též pro jejich výskyt v životním prostředí, resp. potřeba stanovení ukazatelů určujících žádoucí stav prostředí. Nejvýznamnějším typem těchto ukazatelů jsou tzv. normy environmentální kvality (*environmental quality standards*), resp. imisní limity, určující nejvyšší přípustnou koncentraci určité znečišťující látky v recipientu[53], žádoucí stav prostředí však může být určován i jinými, nekvantifikovanými, ukazateli (příkladem jsou ukazatele určující dobrý stav vod zahrnující například neporušenou samočistící schopnost či stav, při němž nedochází v důsledku škodlivého působení látek ke změně produktivity vodního ekosystému, ani k závažnému omezení druhové rozmanitosti vodních organizmů[54]). Tyto ukazatele se typicky stanoví pro jednotlivé abiotické složky životního prostředí (ovzduší, voda, půda), dá se s nimi však pracovat i ve vztahu k živým organismům[55], resp. ekosystémům, a zohledňovat tak reálný vliv určité znečišťující látky na složku biotickou.

Jak již bylo zmíněno výše, pro používání posypových solí není vhodná regulace formou emisních limitů, vzhledem k jejich negativním vlivům na jednotlivé složky životního prostředí by ale byla na místě regulace způsobů jejich aplikace, stejně jako monitoring výskytu chloridů ve složkách životního prostředí a stanovení ukazatelů určujících jejich maximální „únosné“ množství. Zatímco právní normy stanovící technické požadavky na používání posypových solí existují a budeme se jimi zabývat v další kapitole, rizika výskytu chloridů v jednotlivých složkách životního prostředí jsou relevantními zvláštními právními předpisy na ochranu vody, půdy a ovzduší brána v úvahu pouze částečně.

[53] V českém právu srov. např. přílohu č. 3 k nařízení vlády č. 401/2015 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech, nebo přílohu č. 1 k zák. č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

[54] Srov. přílohu č. 2 k nařízení vlády č. 401/2015 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech.

[55] Příkladem je ukazatel „příznivého záchovného statusu“ (*favourable conservation status*) stanovený jako cíl spolupráce smluvních stran při ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů Úmluvou o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*), přijatou v Bonnu 23. června 1979.

Ochrana vod

Aplikovatelná ustanovení obsahuje v zásadě pouze právní úprava ochrany vod, a to jak ve vztahu k nakládání s posypovými solemi, které může vést k jejich vniknutí do vod, tak ve vztahu k obsahu chloridů v útvarech povrchových a podzemních vod. V obou případech je česká právní úprava výrazně ovlivněna unijní směrnicí 2000/60/ES (dále též jen „rámcová směrnice o vodách")[56]. Relevantní pro používání posypových solí bude i právní úprava týkající se ochranných pásem vodních zdrojů.

Co se týká „emisního přístupu", zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (dále jen „vodní zákon" nebo „VodZ") upravuje v rámci ochrany jakosti vod kromě odpadních vod též kategorii tzv. závadných látek, kterými se rozumí *„látky, které nejsou odpadními ani důlními vodami a které mohou ohrozit jakost povrchových nebo podzemních vod"*[57]. Do české právní úpravy se tato kategorie dostala transpozicí rámcové směrnice o vodách, která používá pojem „znečišťující látka", jíž se rozumí *„jakákoli látka schopná způsobit znečištění* [vod]*, zejména látky uvedené v příloze VIII"*.[58, 59] Přestože posypové soli jako takové nejsou v příloze VIII směrnice uvedeny, způsobují zhoršení stavu útvarů jak povrchových, tak podzemních vod, a není tedy pochyb, že jsou znečišťujícími látkami ve smyslu unijního vodního práva. Každý, kdo s nimi zachází, má dle vodního zákona obecnou preventivní povinnost *„učinit přiměřená opatření, aby nevnikly do povrchových nebo podzemních vod a neohrozily jejich prostředí"*[60]. Ve vztahu k používání posypových solí to může znamenat například budování bezodtokých retenčních nádrží podél pozemních komunikací, do nichž by mohla z vozovky odtékat slaná voda vznikající rozpouštěním sněhu/ledu. Přestože k tomu u některých významných komunikací (především dálnic) dochází, zdaleka se nejedná o obvyklou praxi. Specifické povinnosti vypracovat havarijní plán a provádět a uchovávat záznamy o provedených opatřeních má pak uživatel, který se závadnými látkami zachází *„ve větším rozsahu nebo kdy zacházení s nimi je spojeno se zvýšeným nebezpečím pro povrchové nebo podzemní vody"*[61]. Obě kritéria jsou upřesněna v prováděcí vyhlášce Ministerstva

[56] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky.

[57] § 39 odst. 1 VodZ.

[58] Tamtéž, čl. 2 bod 31.

[59] Pojem „znečištění" není směrnicí definován, je ale definován pojem „znečišťování" (v anglickém znění směrnice v obou případech *pollution*), který se rozumí *„přímé nebo nepřímé zavádění, jako důsledek lidské činnosti, látek nebo tepla do ovzduší, vody nebo půdy, které může být škodlivé pro lidské zdraví nebo pro kvalitu vodních ekosystémů nebo suchozemských ekosystémů přímo na nich závislých, má za následek poškození hmotného majetku nebo zhoršuje či narušuje hodnoty životního prostředí a další legitimní způsoby jeho užívání"* (tamtéž, bod 33).

[60] § 39 odst. 1 VodZ.

[61] § 39 odst. 2 VodZ.

životního prostředí č. 450/2005 Sb., o náležitostech nakládání se závadnými látkami a náležitostech havarijního plánu, způsobu a rozsahu hlášení havárií, jejich zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků. Zatímco druhé kritérium (zvýšené nebezpečí pro povrchové nebo podzemní vody) se ve vztahu k posypovým solím nemůže uplatnit, neboť se vztahuje pouze na zacházení s nebezpečnými nebo zvlášť nebezpečnými závadnými látkami, mezi něž chloridy nepatří[62], první kritérium je ve vztahu k nim představitelné. Vyhláška totiž upřesňuje, *že* zacházením se závadnými látkami ve větším rozsahu se rozumí „*zacházení se závadnými látkami v kapalném skupenství v zařízení s celkovým množstvím v něm obsažených závadných látek nad 1000 l včetně nebo v přenosných, k tomu určených, obalech s celkovým množstvím v nich obsažených závadných látek nad 2 000 l včetně, a to v kterémkoliv okamžiku. O zacházení s pevnými závadnými látkami ve větším rozsahu se nejedná, je-li s nimi nakládáno v kterémkoliv okamžiku v celkovém množství závadných látek do 2 000 kg včetně.*“[63] Vzhledem k tomu, že zařízením je i mobilní technická jednotka sloužící k dopravě závadné látky[64] a nakládáním (zacházením) se závadnými látkami i jejich skladování[65], je nepochybné, že stanovené hodnoty budou v řadě případů (sypací/kropicí vozy, místa pro skladování posypových solí) překročeny. Pokud je autorům známo, povinnost zpracovat havarijní plán a provádět a uchovávat záznamy o opatřeních pro zabránění vniknutí chloridů do vod se vůči vlastníkům a správcům pozemních komunikací uplatňuje ve vztahu ke skladování, ve vztahu k samotné aplikaci posypových solí však nikoliv.

Co se týká „imisního přístupu“, tedy ukazatelů vymezujících žádoucí stav útvarů povrchových nebo podzemních vod, koncentrace chloridů, resp. slanost, by dle rámcové směrnice o vodách měly být monitorovány jako jeden z faktorů ovlivňujících stav vod.[66] V závislosti na výsledcích monitoringu jsou pak členské státy povinny přijmout opatření, která zajistí, že do roku 2015, s možností odsunutí tohoto termínu v odůvodněných případech do roku do roku 2027, bude dosaženo „dobrého ekologického a chemického stavu“ všech vod na území Unie.[67] Dílčími povinnostmi, které mají umožnit dosažení tohoto cílového stavu, je mimo jiné zamezení zhoršení stavu všech útvarů povrchových a podzemních vod, zlep-

[62] § 2 písm. a) vyhlášky č. 450/2005 Sb. Seznamy nebezpečných a zvlášť nebezpečných závadných látek jsou obsaženy v příloze č. 1 VodZ.

[63] § 2 písm. b) vyhlášky č. 450/2005 Sb.

[64] § 2 písm. e) vyhlášky č. 450/2005 Sb.

[65] § 2 písm. a) vyhlášky č. 450/2005 Sb.

[66] Srov. čl. 8 a přílohu V rámcové směrnice o vodách.

[67] Srov. čl. 4 rámcové směrnice o vodách a § 23a VodZ. Viz též HORÁČEK, Zdeněk, SOBOTKA, Michal a Zdeněk STRNAD. Uvedení do problematiky vodního práva. In: STRNAD, Zdeněk a kol. *Vodní právo.* 2. vydání. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta rybářství a ochrany vod, 2015, s. 32.

šení stavu a obnova všech útvarů povrchových a podzemních vod a zamezení nebo omezení vstupů závadných látek do podzemních vod.[68]

Soudní dvůr EU se zabýval otázkou, zda se pojem „zhoršení stavu" útvaru vody týká pouze úprav, které vedou k zařazení tohoto vodního útvaru do nižší třídy, přičemž došel k závěru, „že o „zhoršení stavu" útvaru povrchové vody ve smyslu čl. 4 odst. 1 písm. a) bodu i) směrnice 2000/60 se jedná tehdy, jakmile se stav alespoň jedné z kvalitativních složek ve smyslu přílohy V této směrnice zhorší o jednu třídu, i když toto zhoršení nevede k celkově horšímu zařazení útvaru povrchové vody. Pokud se však dotyčná kvalitativní složka ve smyslu této přílohy již nachází v nejnižší třídě, jakékoli zhoršení této složky představuje „zhoršení stavu" útvaru povrchové vody ve smyslu tohoto čl. 4 odst. 1 písm. a) bodu i)."[69]

Budeme-li závěry tohoto rozsudku aplikovat na Českou republiku, je nutné dojít k závěru, že vodních toků, které se nachází v nejnižší třídě hodnocení[70], vyžaduje i sebemenší zhoršení stavu vydání výjimky podle § 23a odst. 8 vodního zákona[71]. Proto v zásadě každé solení silnic v povodích s fyzikálně-chemickou složkou nejnižší třídy hodnocení bude vyžadovat vydání výjimky. U toků, které se nenachází v nejnižší třídě hodnocení, bude nutné vyhodnotit, zda solením silnic dojde ke zhoršení stavu.

Pro úplnost dodejme, že relevantní z hlediska používání posypových solí je i právní úprava ochranných pásem vodních zdrojů. Tato pásma jsou stanovena vodoprávním úřadem formou opatření obecné povahy „[k] *ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou s průměrným odběrem více než 10 000 m^3 za rok a zdrojů podzemní vody pro výrobu balené kojenecké vody nebo pramenité vody*".[72] Zákon zakazuje provádět v ochranném pásmu činnosti

[68] § 23a odst. 1 VodZ.

[69] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. 7. 2015 ve věci C-461/13 Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV proti Spolkové republice Německo.

[70] Vodní útvary povrchových vod se dle svého ekologického stavu dělí do pěti tříd: velmi dobrý stav, dobrý stav, střední stav, poškozený stav a zničený stav (srov. rámcová směrnice o vodách, bod I.4 přílohy V). V České republice se někdy používá též číselné označení: třída I – neznečištěná voda, třída II – mírně znečištěná voda, třída III – znečištěná voda, třída IV – silně znečištěná voda, třída V – velmi silně znečištěná voda (srov. ČSN 75 7221: Kvalita vod – Klasifikace kvality povrchových vod).

[71] „*Zhoršení stavu nebo ekologického potenciálu útvaru povrchové vody nebo stavu útvaru podzemní vody či znemožnění dosažení dobrého stavu nebo dobrého ekologického potenciálu útvaru povrchové vody nebo dobrého stavu útvaru podzemní vody podle odstavce 7 je možné pouze na základě výjimky, kterou udělí vodoprávní úřad na základě žádosti při současném splnění těchto podmínek* […]." (§ 23a odst. 8 VodZ). **„***Bez udělené výjimky podle odstavce 8 nelze záměr vedoucí ke zhoršení stavu nebo ekologického potenciálu útvaru povrchové vody nebo stavu útvaru podzemní vody či znemožnění dosažení dobrého stavu nebo dobrého ekologického potenciálu útvaru povrchových vod nebo dobrého stavu útvaru podzemních vod povolit ani provést."* (§ 23a odst. 9 VodZ).

[72] § 30 odst. 1 VodZ.

„poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje", stanovení rozsahu těchto činností pak svěřuje opatření obecné povahy, jímž bylo ochranné pásmo stanoveno.[73] Vzhledem k tomu, že aplikace posypových solí je činností, která prokazatelně zhoršuje stav povrchových i podzemních vod, měla by jí být při stanovování ochranných pásem vodních zdrojů věnována pozornost.

Ochrana půdy a lesa

Jak bylo uvedeno výše, jsou posypové soli významnou znečišťující látkou i z hlediska ochrany půd se zásadním negativním vlivem na rostliny, které v zasolených půdách rostou. Obdobně jako právní úprava ochrany vod však ani relevantní právní předpisy na ochranu zemědělského půdního fondu (zejm. zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, dále též jen „zákon o ochraně ZPF nebo „ZOchZPF", a jeho prováděcí předpisy) neuvádějí posypové soli mezi rizikovými látkami, pro něž jsou stanoveny tzv. indikační hodnoty jako normy environmentální kvality, při jejichž překročení *„dochází k ohrožení zdravotní nezávadnosti potravin nebo krmiv, přímému ohrožení zdraví lidí nebo zvířat a volně žijících živočichů při kontaktu s půdou a negativnímu vlivu na produkční funkci zemědělské půdy"*[74].[75] Zákon o ochraně ZPF též pracuje s kategorií *„jiných látek nebo přípravků, než jsou ty, jejichž vnášení do zemědělské půdy nebo na ni umožňují jiné právní předpisy"* [76], kam lze posypové soli bezpochyby zařadit, je však sporné, zda jejich splachy či odnosy větrem z pozemních komunikací lze považovat za *„vnášení do zemědělské půdy nebo na ni"*. Zbývá tak obecná povaha posypových solí jako látek způsobujících znečištění zemědělské půdy, kterému je každý povinen předcházet[77]; problémem této povinnosti však je, že se jedná o imperfektní právní normu, za jejíž porušení nestanoví zákon o ochraně ZPF žádnou sankci.

Druhým předpisem relevantním pro ochranu půdy je v České republice zákon č. 289/1995 Sb., o lesích (dále též jen „lesní zákon" nebo „LesZ"). Zákon o lesích se specificky na kvalitu lesní půdy nezaměřuje, obsahuje však některá ustanovení,

[73] § 30 odst. 8 VodZ.

[74] § 3 odst. 4 ZOchZPF.

[75] Rizikové látky a indikační hodnoty jejich obsahu v půdě jsou stanoveny prováděcí vyhláškou Ministerstva životního prostředí č. 153/2016 Sb., o stanovení podrobností ochrany kvality zemědělské půdy. I zde, stejně jako v případě přílohy VIII směrnice o vodách, platí, že některé z uvedených látek se v posypových solích mohou objevovat jako příměsi (např. těžké kovy), avšak v tak malém množství, že je vysoce nepravděpodobné, že by v důsledku používání posypových solí při zimní údržbě byly indikační hodnoty stanovené pro tyto rizikové látky překročeny.

[76] Srov. § 3 odst. 2 písm. e) ZOchZPF, podle něhož je zakázáno *„vnášet do zemědělské půdy nebo na ni jiné látky nebo přípravky, než umožňují jiné právní předpisy"*.

[77] Srov. § 3 odst. 1 ZOchZPF: *„Každý je povinen dbát o ochranu zemědělské půdy a zabezpečovat její hospodárné a účelné užívání podle podmínek tohoto zákona a dbát o to, aby nedocházelo k jejímu znehodnocování poškozováním nebo znečišťováním."*

která jsou pro ochranu lesů před negativními dopady posypových solí použitelná. Spíše v teoretické rovině to platí pro obecné ustanovení ukládající každému povinnost *„počínat* [si] *tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů, jakož i objektů a zařízení sloužících hospodaření v lese"*[78], aplikovatelná je však specifická povinnost pro právnické a fyzické osoby, *„které při své činnosti používají nebo produkují látky poškozující les a les ohrozí nebo poškodí,* […] *provádět opatření k zabránění nebo zmírnění jejich škodlivých následků"*[79]. Vzhledem k tomu, že zákon tato opatření nijak nespecifikuje, nabízí se možnost, že by je v rámci výkonu dozoru v lesním hospodářství uložil orgán státní správy lesů[80]. Podnětem pro uložení takových opatření by mohla být i splněná povinnost vlastníka lesa *„zjišťovat a evidovat výskyt a rozsah škodlivých činitelů*[81] *a jimi působených poškození důležitých pro pozdější průkaznost provedených opatření* [a] *při zvýšeném výskytu neprodleně informovat místně příslušný orgán státní správy lesů a provést nezbytná opatření"*[82]. Přes využitelnost uvedených ustanovení lesního zákona pro alespoň částečnou ochranu lesů před negativními vlivy používání posypových solí se autorům článku nepodařilo dohledat žádný případ jejich uplatnění v praxi.

Ochrana ovzduší

Konečně, jak je zřejmé ze studií zmíněných v předchozí kapitole tohoto článku, jsou chemické látky obsažené v posypových solích znečišťujícími látkami i ve smyslu zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší (dále jen „zákon o ochraně ovzduší" nebo „ZOO"), neboť se jedná o látky, „[které] *svou přítomností v ovzduší* [mají] *nebo* [mohou] mít škodlivé účinky na lidské zdraví nebo životní prostředí".[83] Do ovzduší se z posypových solí dostávají procesem aerosolizace především chlor a sodík, a to v podobě drobných pevných nebo kapalných částic spadajících do kategorie tuhých znečišťující látek (dále jen „TZL", v angličtině *particulate matter*).[84] Uplatnitelnost zákona o ochraně ovzduší na aplikaci posypových solí je však složitá. I pokud připustíme, že tuto činnost lze *largo sensu* považovat za znečišťování (emisi)[85], zákon prakticky nenabízí nástroje využitelné pro jeho

[78] § 11 odst. 1 LesZ.

[79] § 22 odst. 1 LesZ.

[80] Srov. § 51 odst. 1 LesZ. Nesplnění takto uložené povinnosti by pak naplnilo skutkovou podstatu přestupku dle § 54 odst. 1 písm. e) LesZ.

[81] Škodlivými činiteli rozumí lesní zákon „škodlivé organismy, nepříznivé povětrnostní vlivy, imise a fyzikální nebo chemické faktory, způsobující poškození lesa" (§ 2 písm. f) LesZ).

[82] § 32 odst. 1 písm. a) LesZ.

[83] § 2 písm. b) ZOO.

[84] Kromě výše uvedených článků srov. např. i KOLESAR, Katheryn R., MATTSON, Claire N., PETERSON Peter K., MAY Nathaniel W., PRENDERGAST, Rashad K. a Kerri A. PRATT. Increases in wintertime $PM_{2.5}$ **sodium and chloride linked to snowfall and road salt application.** *Atmospheric Environment*. Elsevier, 2017, březen 2018, s. 195–202. Dostupné z: https://doi.org/10.

[85] *„Pro účely tohoto zákona se rozumí* […] *znečišťováním (emisí) vnášení jedné nebo více znečišťujících*

kontrolu.[86] Problematické by bylo již samotné určení zdrojů těchto emisí (kategorie mobilních zdrojů[87], s níž zákon počítá, není využitelná, neboť ke znečišťování nedochází v důsledku spalování paliv), stejně jako posuzování úrovně znečištění spojeného s posypovými solemi. Imisní limity upravené v příloze č. 1 jsou sice stanoveny i pro TZL (v podobě částic PM_{10} a $PM_{2,5}$), podle analýzy Ministerstva životního prostředí se však zimní posyp pozemních komunikací na jejich překračování nijak nepodílí[88].

Pro úplnost je možné doplnit, že unijní směrnice 2008/50/ES o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu[89] členským státům umožňuje vymezit zóny nebo aglomerace, v nichž jsou mezní hodnoty PM_{10} ve vnějším ovzduší překročeny v důsledku resuspenzí částic ze zimního posypu silnic pískem nebo solí; povinnost vypracovat plán kvality ovzduší pro tyto zóny a aglomerace pak mají pouze tehdy, pokud lze překročení připsat jiným zdrojům PM_{10} než zimnímu posypu silnic pískem nebo solí. Pokud členské státy této možnosti využijí, jsou při pravidelném informování Komise o kvalitě ovzduší povinny poskytnout důkazy, jimiž prokáží, že všechna překročení v uvedených zónách a aglomeracích nastala v důsledku těchto resuspendovaných částic a že byla přijata přiměřená opatření na snížení těchto koncentrací.[90] Česká republika této možnosti nevyužila z důvodu minimálního vlivu posypových solí na koncentrace TZL.

3. Používání vs. nepoužívání posypových solí v platné právní úpravě: střet veřejných zájmů na zajištění sjízdnosti a schůdnosti pozemních komunikací a na ochraně přírody a krajiny

V předchozí kapitole jsme se zabývali tím, jaká rizika představují posypové soli pro životní prostředí a do jaké míry je na ně aplikovatelná právní úprava týkající se vnášení znečišťujících látek do životního prostředí, resp. jejich výskytu

látek do ovzduší […]" (§ 2 písm. c) ZOO). Sporné je, zda se jedná u používání posypových solí o vnášení znečišťujících látek „do ovzduší", neboť jsou aplikovány na pozemní komunikace a teprve průběhem dalších procesů se jejich součásti dostávají do ovzduší.

86 Z nástrojů pro kontrolu znečišťování ovzduší, kterými jsou emisními limity, emisní stropy, technické podmínky provozu a přípustná tmavost kouře (srov. § 4 odst. 1 ZOO) jsou teoreticky využitelné třetí jmenované, zákon však nedává orgánům ochrany ovzduší žádnou možnost, jak tyto podmínky pro aplikaci posypových solí závazným způsobem stanovit.

87 Mobilním zdrojem je „*samohybná a další pohyblivá, případně přenosná technická jednotka vybavená spalovacím motorem, pokud tento slouží k vlastnímu pohonu nebo je zabudován jako nedílná součást technologického vybavení*" (§ 2 písm. f) ZOO).

88 MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Programy zlepšování kvality ovzduší. Analýza příčin znečišťování ovzduší. In: *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/programy_zlepsovani_kvality_ovzdusi [cit. 12.12.2024].

89 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21. května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu.

90 Tamtéž, čl. 21.

v něm, a to jak ta obecná, vyplývající ze zákona o životním prostředí, tak úpravy zvláštní vztahující se k jednotlivým složkám. Ukázali jsme si, že řada právních norem je na používání posypových solí aplikovatelná, žádný český právní předpis zaměřený na ochranu abiotických složek životního prostředí před zhoršováním jejich kvality (stavu) však tyto znečišťující látky nebere v úvahu výslovně. V současné době existují pouze dvě oblasti právní úpravy, které určitá pravidla týkající se posypových solí obsahují: bezpečnost provozu na pozemních komunikacích a ochrana zvláště chráněných částí přírody. Obě tyto právní úpravy dobře ilustrují potenciální střet veřejných zájmů, který je s regulací používání posypových solí spojený.

3.1 Doporučené používání posypových solí v zájmu zajištění schůdnosti a sjízdnosti pozemních komunikací

Jak je uvedeno v úvodu tohoto článku, je povinností vlastníka pozemní komunikace vykonávat její správu zahrnující zejména její pravidelné a mimořádné prohlídky, údržbu a opravy.[91] Zvláštním typem údržby je zimní údržba, jejímž cílem je odstranění nebo zmírnění závad ve sjízdnosti a schůdnosti pozemních komunikací v důsledku povětrnostních vlivů a situací vznikajících v zimním období. Samotný zákon o pozemních komunikacích se o zimní údržbě ani používání posypových solí nezmiňuje, relativně komplexně ji ale upravuje prováděcí vyhláška Ministerstva dopravy č. 104/1997 Sb., kterou se provádí zákon o pozemních komunikacích (dále v této kapitole též jen „vyhláška“).[92] Kromě vymezení pojmu zimní údržby[93] vyhláška upřesňuje, že zimním obdobím se rozumí doba od 1. listopadu do 31. března následujícího roku[94], ukládá vlastníku pozemní komunikace povinnost mít plán zimní údržby[95] a stanoví pořadí důležitosti[96] a lhůty pro zmírňování závad ve sjízdnosti pozemních komunikací[97]. Zároveň stanoví povinnost používat při zimní údržbě dálnic a silnic I. a II. pořadí důležitosti chemické roz-

[91] § 9 odst. 3 ZPK.

[92] Zmocnění pro přijetí vyhlášky je upraveno v § 27 odst. 7 ZPK: *„Prováděcí předpis blíže vymezí rozsah, způsob a časové lhůty pro odstraňování závad ve sjízdnosti dálnice, silnice a místní komunikace.“*

[93] *„Zimní údržbou se podle pořadí důležitosti zmírňují závady vznikající povětrnostními vlivy a podmínkami za zimních situací ve sjízdnosti komunikací a ve schůdnosti místních komunikací a průjezdních úseků silnic.“* (§ 41 odst. 1 vyhlášky č. 104/1997 Sb.).

[94] Mimo toto období by tedy posypové soli měly být používány jen výjimečně, „[p]*okud vznikne zimní povětrnostní situace“.* Viz § 41 odst. 4 vyhlášky č. 104/1997 Sb.

[95] § 41 odst. 2 a § 42 vyhlášky č. 104/1997 Sb.

[96] § 42 vyhlášky č. 104/1997 Sb. Pořadí důležitosti je stanoveno pouze pro silnice a místní komunikace, dálnice se udržují přednostně. U silnic tvoří I. pořadí důležitosti silnice I. třídy a dopravně důležité silnice II. třídy, II. pořadí důležitosti zbývající úseky silnic II. třídy nezařazené do I. pořadí a dopravně významné silnice III. třídy a III. pořadí důležitosti ostatní silnice III. třídy nezařazené do II. pořadí.

[97] § 45 a 46 vyhlášky č. 104/1997 Sb. U dálnice a silnice nesmí být v zimním období doba od zjištění vzniku závady ve sjízdnosti do doby výjezdu prvních mechanismů ke zmírnění této závady delší než 30 minut. Sjízdnost musí být u dálnic zajištěna do dvou hodin od výjezdu posypových mechanismů.

mrazovací materiály (posypové soli)[98], přičemž v případě dálnic je výslovně stanoveno, že „[z]*drsňovací materiály se používají pouze v případě, kdy je pro daný úsek vydán zákaz použití chemických rozmrazovacích materiálů, anebo pokud by jejich použitím nebylo možno v důsledku povětrnostní situace zmírnit závady ve sjízdnosti*“[99].

Vyhláška dále v příloze č. 7 upravuje velmi podrobně technologii zimní údržby. Chemických rozmrazovacích materiálů (posypových solí) se týkají především body 3 (Odklizení sněhu s použitím chemických rozmrazovacích materiálů), 4 (Odstraňování náledí nebo ujetých sněhových vrstev za pomoci chemických rozmrazovacích materiálů), 7 písm. a) (Mechanismy pro zimní údržbu – Sypače chemických rozmrazovacích materiálů) a 8 písm. a) a c) (Doporučené materiály pro zimní údržbu – Chemické rozmrazovací materiály, Doporučené materiály pro zimní údržbu – Směsi zdrsňovacích a chemických rozmrazovacích materiálů). Hlavním účelem stanovených pravidel je zajištění co největší účinnosti používání posypových solí, byť dodržování některých z nich může být prospěšné i pro životní prostředí (příkladem jsou zákaz posypu solí do sněhové vrstvy vyšší než 3 cm či požadavek na přizpůsobení množství aplikované soli intenzitě sněžení, resp. výšce vrstvy náledí). Primárně environmentální účel mají pouze požadavky na skladování chemických rozmrazovacích materiálů: je zakázáno je skladovat na otevřených skládkách a v uzavřených skladech musí být zabráněno úniku do okolí i průsaku do podloží.[100] Naproti tomu příloha v části věnované jakosti posypových solí výslovně uvádí, že „[l]*imity pro obsah těžkých kovů a nevhodných příměsí nebyly dosud stanoveny zvláštními předpisy*“ a obsahuje i některé požadavky, které mohou negativní působení posypových solí na životní prostředí naopak zhoršit (příkladem je požadavek na neprodlené mechanické odstranění sněhové břečky nebo ledové tříště vzniklých použitím posypových solí, které může v závislosti na použité technologii vést k rozstřikování těchto kontaminovaných materiálů do větší vzdálenosti od vozovky).

Právní úprava zimní údržby ve vyhlášce č. 104/1997 Sb. je velmi významná, přestože stanovená pravidla fakticky nelze vůči vlastníkům, resp. správcům, pozemních komunikací právně vymáhat.[101] Jedná se však o standard zimní údržby, jehož nedodržení může mít důsledky v rovině občanskoprávní. Pokud vlastník či správce nedodrží stanovená pravidla, včetně požadavku používat na významných pozemních komunikacích chemické rozmrazovací materiály (posypové soli), a vlastním zaviněním tak neodstraní řádně a včas závadu ve sjízdnosti způsobenou

[98] § 43 odst. 3 a § 44 písm. a) a b) vyhlášky č. 104/1997 Sb.

[99] § 43 odst. 3 *in fine*. Přestože tato výjimka z povinného použití chemických rozmrazovacích materiálů je upravena pouze u dálnic, z logicky věci by se měla uplatnit i u silnic.

[100] Bod 8 písm. a) přílohy č. 7 k vyhlášce č. 104/1997 Sb.

[101] Zákon o pozemních komunikacích neupravuje odpovídající skutkovou podstatu přestupku.

povětrnostními vlivy a podmínkami za zimních situací, hrozí, že bude odpovědný za škodu, která uživatelům pozemní komunikace v důsledku této závady případně vznikne.[102] Tím spíše lze vyjádřit lítost nad tím, že p**říloha vyhlášky** upravující technologii zimní údržby nebyla od svého vydání Ministerstvem dopravy a spojů v roce 1995 ani jednou novelizována, a nemohla tudíž zohlednit pokrok ve vědeckém poznání o vlivech solení ani technologický vývoj v oblasti aplikace soli.

3.2 Omezování používání posypových solí z důvodu zájmu na ochraně přírody a krajiny

Kromě vyhlášky č. 104/1997 Sb. představuje jedinou další výslovnou regulaci zimní údržby komunikací ochrana životního prostředí, kterou upravuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále též jen „zákon o ochraně přírody a krajiny“ nebo „ZOPK“).

Nejčastějším důvodem pro vedení správního řízení o solení podle ZOPK je zákaz chemického posypu ve chráněných krajinných oblastech (dále jen „CHKO“) a národních parcích (dále jen „NP“). Z hlediska délky silniční sítě je význam těchto řízení omezený, neboť délka nejintenzivněji udržovaných dálnic a silnic I. třídy je 7 136 kilometrů, při započítání silnic II. třídy jde o 21 855 kilometrů komunikací[103], z nichž velmi málo prochází velkoplošným zvláště chráněným územím.

V chráněných krajinných oblastech je důvodem pro vedení řízení jakýkoliv záměr chemického posypu cest, v případě národních parků není samostatně zakázána chemická údržba na silnicích I. třídy a v zastavitelných územích obcí.[104]

Výjimku lze vydat v případě, kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody, nebo v zájmu ochrany přírody anebo tehdy, pokud povolovaná činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území.[105] Zimní posyp cest zpravidla nebude v zájmu ochrany přírody, tudíž lze výjimku vydat ze dvou důvodů – buď z důvodu, že povolovaná činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území, nebo protože jiný veřejný zájem převážil nad zájmem ochrany přírody.

V případě významného neovlivnění je nutné nejprve identifikovat předmět ochrany, který je uveden v zakládacích dokumentech. Formulace bývá zpravi-

[102] Srov. § 27 odst. 2 ZPK: „*Vlastník dálnice, silnice, místní komunikace nebo chodníku je povinen nahradit škody vzniklé uživatelům těchto pozemních komunikací, jejichž příčinou byla závada ve sjízdnosti, pokud neprokáže, že nebylo v mezích jeho možností tuto závadu odstranit, u závady způsobené povětrnostními situacemi a jejich důsledky takovou závadu zmírnit, ani na ni předepsaným způsobem upozornit.*“

[103] ŘEDITELSTVÍ SILNIC A DÁLNIC. Délky a další data komunikací. In: *Silnice a dálnice* [online] [cit. 30.09.2024]. Dostupné z: https://www.rsd.cz/silnice-a-dalnice/delky-a-dalsi-data-komunikaci.

[104] Srov. § 16 odst. 2 písm. t) a § 26 odst. 1 písm. h) ZOPK.

[105] Srov. § 43 ZOPK.

dla obecná, například *charakter krajiny*, takže je následně nutné individualizovat předměty ochrany na konkrétní řízení – v případě *charakteru krajiny* může být individualizovaným předmětem ochrany například alej rostoucí podél silnice. Individualizovaným předmětem ochrany může být také například konkrétní geologický útvar, jezero či jeho společenstva, biotop, populace apod.

Následně je nutné s jistotou prokázat, že povolovaná činnost neovlivní tento individualizovaný předmět ochrany. Lze si například představit situaci, kdy je sůl sváděna ze silnice do bezodtoké nádrže a rozptylové podmínky vylučují dotčení jiných individualizovaných zájmů vycházejících ze zakládacích dokumentů. Byť tento důvod pro povolení výjimky v praxi nebude častý, jeho použití je možné.

Nejčastějším důvodem pro povolení výjimky bude převaha jiného veřejného zájmu nad zájmem ochrany přírody. Oproti předchozí možnosti nestačí k povolení výjimky soukromý zájem (například zajištění přístupu k chatě), ani zájem kolektivní, ale je potřeba zájem veřejný, který je obecně prospěšný. I zde je nutné oba zájmy identifikovat (ze zakládacích dokumentů a z podkladů předložených žadatelem) a individualizovat.[106] Například veřejný zájem na vzdělání se v individualizovaném případě může projevit v nutnosti zajistit sjízdnost komunikace pro dopravu dětí z vedlejší vsi do školy. Po individualizaci veřejných zájmů je nutné určit jejich jádro a periferii. O zásah do jádra by se mohlo jednat například v případě nedostupnosti obce po celou sezonu, kdy by se žáci po celou zimu nemohli dostat do školy. O zásah do periferie by naopak šlo v případě, že jde o další komunikaci (tj. veřejný zájem je možné naplnit i jiným způsobem, například delší jízdou) nebo krátkodobou nedostupnost (škola nebude dostupná do 8:20 ráno, kdy může přijet první pluh; škola nebude dostupná po tři dny v roce, kdy dochází k intenzivnímu sněžení). U zájmů ochrany přírody může být jádrem existence populace zvláště chráněného druhu, periferií pak život jednoho jedince.

Po identifikaci veřejných zájmů, jejich individualizaci a určení jádra a periferie je nutné provést jejich vážení. Zásah do žádného z nich nesmí svými negativními důsledky přesahovat pozitiva. Je potřeba, aby bylo zachováno maximum z obou kolidujících veřejných zájmů, a pokud to není možné, musí být zachováno alespoň jejich jádro.

ZOPK upravuje také ochranu zvláště chráněných druhů. Významnou odlišností je, že ochrana zvláště chráněných druhů se vztahuje na celé území České republiky, nikoliv pouze na zvláště chráněná území. Ochrana je velmi široká, zvláště chráněné **druhy** jsou chráněny ve všech svých vývojových stádiích, u rostlin je zakázáno je sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit nebo jinak rušit ve vývoji

[106] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 5. 2013, č. j. 6 As 65/2012-161.

u živočichů pak zasahovat do jejich přirozeného vývoje, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat.[107]

Pro solení je relevantním důvodem vydání výjimky převaha jiného veřejného zájmu, postup je podobný jako při povolování výjimky ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných území. Je nutné provést identifikaci veřejných zájmů, jejich individualizaci a určení jádra a periferie a následně provést jejich vážení. Specifikem je úprava u druhů chráněných podle práva EU, u kterých je nutné prokázat neovlivnění dosažení či udržení příznivého stavu druhu z hlediska ochrany. Ačkoliv je v zákoně uvedena podmínka neexistence jiného uspokojivého řešení pouze ve vztahu k druhům chráněným právem EU, Nejvyšší správní soud ji zahrnuje i do posuzování existence převažujícího veřejného zájmu u druhů nechráněných právem EU, je tedy nutné tuto podmínku posoudit vždy.[108] Jiné uspokojivé řešení je nutno posuzovat především ve vztahu k veřejnému zájmu, který má být škodlivou činností naplněn, nikoliv pouze k samotné škodlivé činnosti. Jinými slovy, pokud je o solení žádáno například z důvodu zajištění vzdělání pro žáky z vedlejší obce, je nutné posuzovat, zda neexistuje jiné uspokojivé řešení k zajištění vzdělání pro žáky této obce.[109] Pouhé posouzení jiných možností zimní údržby (např. pluhování, svod do bezodtokých retenčních nádrží) není dostatečné.

Nutnost posouzení neexistence jiného uspokojivého řešení se vztahuje i na případy, kdy je solení prováděno dlouhodobě, případně kdy dokonce disponuje výjimkou vydanou na dobu neurčitou.[110]

V některých případech se může uplatnit i ochrana volně žijících ptáků upravená v § 5a a § 5b ZOPK. Je ovšem nutné podotknout, že vydávání výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů nebo stanovení odchylného postupu u obecné ochrany ptáků je spíše teoretickou možností. Zahájení těchto řízení záleží na iniciativě žadatele. Dovedeno do absurdna by si měla osoba provádějící solení požádat o výjimku pro 20 kilometrů vzdálený biotop s odůvodněním, že k němu za 10 let prosákne sůl. Ani v bezprostřednějších situacích ovšem nelze předpokládat, že osoby provádějící solení budou dobrovolně z vlastní iniciativy vyhodnocovat jeho komplexní dopady a následně žádat o přísnější regulaci prováděného solení, a autorům tohoto článku se nepodařilo dohledat žádný případ takového řízení.

[107] Srov. §§ 49 a 50 ZOPK.

[108] VOMÁČKA, Vojtěch. *Vyvažování veřejných zájmů vůči ochraně přírody a krajiny v judikatuře NSS a SDEU* [online]. Brno: Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, [cit. 25.09.2024]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/ochrana-prirody/Jancarova_Ochrana_prirody_2017.pdf.

[109] DIRECTORATE-GENERAL FOR ENVIRONMENT. *Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC* [online]. European Commission, 2007, s. 59 [cit. 28.09.2024]. Dostupné z: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1059d053-7082-421a-9bdc-54b2749c16c7.

[110] Rozsudek Soudního dvora Evropské Unie ze dne 24. 11. 2011 ve věci C-404/09 Komise proti Španělskému království.

V praxi použitelnějším nástrojem je možnost omezení a zákazu činnosti upravené v § 66 ZOPK, podle něhož je „*[o]rgán ochrany přírody* […] *oprávněn stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, popřípadě takovou činnost zakázat.* […]“, případně možnost provést opatření ke zlepšování přírodního prostředí podle § 68 ZOPK. U těchto nástrojů je ovšem oproti vydávání výjimek role žadatele a správního orgánu opačná; zatímco v ostatních správních řízeních je to žadatel, který musí před zahájením činnosti vyhodnotit dopady, zde je to správní orgán, který musí prokázat možnost nedovolené změny obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, a to až po zahájení solení, neboť se o záměru solit mimo velkoplošná zvláště chráněná území nemá jak dozvědět. I vzhledem k administrativní náročnosti těchto řízení nejde o nástroj, který by bylo možno efektivně aplikovat pro celé území České republiky.

4. Doporučení pro uplatňování existujících pravidel a změny *de lege ferenda*

Z výše uvedené stručné analýzy je zřejmé, že česká právní úprava nereflektuje dostatečně rizika, která pro životní prostředí z používání posypových solí vyplývají. Na druhou stranu nelze říci, že by se jednalo o činnost, která stojí zcela mimo právní úpravu – posypové soli jsou nepochybně znečišťujícími látkami a jejich vnášení do životního prostředí je znečišťováním, na které se vztahuje řada pravidel jak obecného charakteru, tak specificky aplikovatelných ve vztahu k jednotlivým složkám životního prostředí.

Zákon o životním prostředí obsahuje několik specifických právních zásad,[111] které jsou ve vztahu k používání posypových solí relevantní. První z nich je princip předběžné opatrnosti v § 13, podle kterého „[l]*ze-li se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že hrozí nebezpečí nevratného nebo závažného poškození životního prostředí, nesmí být pochybnost o tom, že k takovému poškození skutečně dojde, důvodem pro odklad opatření, jež mají poškození zabránit*“. Další zásadou je princip prevence v § 17: „*Každý je povinen, především opatřeními přímo u zdroje, předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí. Každý, kdo využívá území nebo přírodní zdroje, projektuje, provádí nebo odstraňuje stavby, je povinen takové činnosti provádět jen po zhodnocení jejich vlivů na životní prostředí a zatížení území, a to v rozsahu stanoveném tímto zákonem a zvláštními předpisy.*“ Třetí významnou zásadou je princip *znečišťovatel platí* v § 18: „*Každý, kdo svou činností znečišťuje nebo po-*

[111] PEKÁREK, Milan. Právo životního prostředí se představuje. *České právo životního prostředí* [online]. 2001, roč. 2001, č. 1 [cit. 28.09.2024]. Dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_01.pdf.

škozuje životní prostředí, nebo kdo využívá přírodní zdroje, je povinen na vlastní náklady zajišťovat sledování tohoto působení a znát jeho možné důsledky".

Tyto zásady odpovídají specifikům práva životního prostředí, neboť vzhledem ke komplexnosti fungování ekosystémů lze jen málokdy s jistotou určit následky znečišťování či jiné škodlivé činnosti. Zároveň je odstraňování škod na životním prostředí velmi nákladné, a často optikou délky lidského života zcela nemožné. Účelem těchto principů je předcházet škodlivým následkům a přenést náklady z nezúčastněných osob (například vlastník pole či studny pod soleným úsekem komunikace) na osoby, které mají ze škodlivé činnosti prospěch.

Těmito zásadami by se měly řídit jak správní orgány při aplikaci zákonů v oblasti životního prostředí, tak zákonodárce při jejich vytváření.

Zákonodárce má pro legislativní úpravu zimní údržby komunikací a omezování jejích negativních vlivů na životní prostředí široký prostor. Minimálním řešením je novelizace vyhlášky č. 104/1997 Sb., kterou se provádí zákon o pozemních komunikacích, ze strany Ministerstva dopravy. To je příležitost nejen uvést vyhlášku do souladu s legislativními pravidly vlády, ale zejména k doplnění požadavků na jakost posypové soli, stanovení bližších požadavků a hierarchii používané technologie zimní údržby, vyhodnocování vlivů na okolí před zahájením solení a dalších požadavků odpovídajících aktuálnímu vědeckému poznání. Příkladem dalšího řešení může být inspirace existujícími nástroji ochrany přírody ve formě možnosti orgánu ochrany přírody zakázat solení po jeho oznámení, obdobně jako může v současnosti zakázat kácení dřevin podle § 8 odst. 2 ZOPK.

Správní orgány jsou omezeny platným právem, ale i tak lze současnou praxi zlepšit. Z téměř 100 rozhodnutí správ CHKO, která byla vyhodnocena při shromažďování podkladů, vyplývá potřeba sjednotit rozhodovací praxi. Ministerstvo životního prostředí či ústředí AOPK by měly vytvořit platformu pro sdílení a archivaci zkušeností, zejména platných výjimek a vytvářených studiích. Dále může jít vzhledem k významu dopadů o vytvoření pracovní skupiny, která bude poskytovat metodickou podporu, sjednocovat praxi, prohlubovat poznání, provádět školení a vyhodnocovat dopady.

Správy CHKO a NP by měly komplexně posoudit dopady chemické údržby a stanovit podmínky dle aktualizovaných metodických listů při nejbližším vydávání výjimek, vyčlenit personální kapacity pro zajištění adekvátního vyhodnocení vlivů v konkrétních řízeních, neskartovat spisy a rozhodnutí v době, kdy jsou stále v platnosti (např. výjimka na 10 let při skartační lhůtě 5 let) a zvážit publikaci vlastních poznatků z jednotlivých správních řízení.

Orgány hájící veřejné zájmy na ochraně složek životního prostředí dle zvláštních právních předpisů by pak měly zvážit zahajování řízení a uplatňování dalších

nástrojů podle dalších ustanovení složkových zákonů, která byla rozebrána v tomto článku. Poměrně výrazné možnosti v tomto směru mají zejména vodoprávní úřady, ale i orgány státní správy lesů či orgány ochrany přírody.

5. Závěr

Moderní člověk používá celou řadu chemických látek, které mu usnadňují život. Naprostá většina těchto látek se po svém použití nebo i v rámci něho dostává do životního prostředí. Některé z těchto látek jsou zcela neškodné, velká část z nich však může životní prostředí, resp. jeho jednotlivé složky, poškozovat. Reakcí na prokázané negativní vlivy je zpravidla snaha o jejich omezení stanovením pravidel pro používání dané chemické látky, případně její úplný zákaz. Stále však zůstává velké množství chemických látek, které životní prostředí poškozují, a přesto stojí z různých důvodů mimo účinnou právní regulaci. Příkladem jsou plasty, pesticidy či právě chemické rozmrazovací materiály používané při zimní údržbě, tedy posypové soli.

Posypové soli jsou velmi užitečným pomocníkem při zimní údržbě pozemních komunikací a na první pohled nevyvolávají žádné obavy – vždyť jejich hlavní složkou je obyčejná kuchyňská sůl, která je důležitým doplňkem stravy lidí i zvířat a myslivečtí hospodáři ji dokonce pravidelně do volné přírody dodávají[112]. Jak ale praví staré české přísloví, všeho moc škodí, a pro sůl to platí také. Do životního prostředí se jí v důsledku zimní údržby komunikací celosvětově každý rok dostávají desítky miliard kilogramů, v České republice je to hrubým odhadem více než 200 mil. kilogramů. Existují stovky vědeckých článků, které upozorňují na zásadní negativní dopady, které posypové soli mají na živé organismy a kvalitu abiotických složek životního prostředí. Přesto zůstává právní úprava ve většině zemí světa ve vztahu k jejich používání zdrženlivá a Česká republika, potažmo Evropská unie, nejsou výjimkou.

Důvodem této zdrženlivosti je význam, který posypové soli mají pro zajišťování bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích. Jsou velmi účinným a levným prostředkem pro odstraňování sněhu a ledu a zimní údržba chodníků a silnic je bez nich již mnoho desítek let prakticky nepředstavitelná.

Vzhledem k negativním vlivům posypových solí je ale legitimní se ptát, zda by lidské pohodlí přece jen i v tomto případě nemělo mít své limity. Slovy Radka Novotného, odborníka Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti na problematiku vlivů posypových solí na stromy, zda není na místě zajistit, aby škody vzniklé při údržbě silnic na přírodě, majetku a lidském zdraví nebyly

[112] SOMMER, Jan. Nezapomeňte! Na jaře zvěři sůl!. In: *Myslivost. Stráž myslivosti* [online]. Březen, 2002. Dostupné z: https://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2002/Brezen---2002/Nezapomente!-Na-jare-zveri-sul! [cit. 12.12.24].

větší než užitek, který řidiči získají tím, že v zimě jezdí po silnici bez sněhu.[113] Nenavrhujeme přitom solení silnic zakázat, ale stanovit mu podmínky a jejich dodržování v praxi kontrolovat a vymáhat. Jinými slovy, postavit veřejné zájmy na zajištění bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikací a na ochraně životního prostředí na stejnou úroveň, tak aby mohly být v praxi skutečně váženy a posypová sůl byla používána jen na místech a v rozsahu, které jsou skutečně nutné.

Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Tento článek byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (projekt č. 442420 Právní ochrana životního prostředí při údržbě komunikací) na PF UK.

SALT SPREADING AS AN ENVIRONMENTAL PROBLEM

Abtract

Spreading salts are not only a welcome aid to safety and traffic flow on roads in winter, they are also pollutants that enter the environment from roads and negatively affect living organisms. The purpose of this article is to summarise the negative effects of the use of gritting salts on the environment and its individual components, to analyse the relevant legislation relating to their use and reflect on measures de lege ferenda that could mitigate their negative effects on the environment.

Keywords: salt, roads in winter, traffic, environment

Charles University, Faculty of Law. This article was supported by the Charles University, project GA UK No. 442420 Legal protection of the environment during road maintenance at Charles University, Faculty of Law.

♠♠

[113] KEMÉNYOVÁ, Zuzana. Posypová sůl ničí stromy. Majitelům lesů to vadí, volají o pomoc. Města a kraje ředí sůl solankou. In: *Hospodářské noviny* [online]. 10. 2. 2022 [cit. 12. 12. 2024]. Dostupné z: https://archiv.hn.cz/c1-67032450-posypova-sul-nici-stromy-majitelum-lesu-to-vadi-volaji-o-pomoc-mesta-a-kraje-redi-sul-solankou.

PRÁVNÍ ÚPRAVA VČELAŘSKÉ VETERINÁRNÍ PÉČE

Mgr. Barbora Kramperová

1. Prameny právní úpravy a základní pojmy

Právní úprava veterinární péče vychází primárně ze zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), a dále z jeho prováděcích předpisů. Pro včelaře je obzvláště důležitým prováděcím předpisem vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, která nahradila vyhlášku č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek.

Veterinární zákon komplexně upravuje práva a povinnosti osob na úseku veterinární péče, stanoví požadavky veterinární péče na chov zvířat a jejich zdraví, zdravotní nezávadnost živočišných produktů a krmiv či vymezuje pravomoc a působnost příslušných orgánů státní správy. Protože jedním z hlavních cílů veterinární péče je ochrana zdraví před nemocemi přenosnými ze zvířat či potravin, zákon obsahuje řadu preventivních opatření k zabránění zavlečení či rozšíření těchto nemocí a nákaz. Z důvodu obsáhlosti právní úpravy veterinární péče se zaměřím pouze na oblasti a ustanovení podstatná z hlediska včelařského práva.

Zákon definuje v § 3 chovatele poměrně široce, a to jako každého, kdo zvíře nebo zvířata vlastní nebo drží, anebo je pověřen se o ně starat, ať již za úplatu nebo bezúplatně, a to i na přechodnou dobu.[1] Vzhledem k tomu, že rozhodující vliv na zdraví zvířat mají nejen prostředí a podmínky chovu, ale i preventivní opatření stanovená k předcházení nebezpečným nákazám, veterinární požadavky na chov zvířat a povinnosti chovatelů jsou rozděleny do dvou úrovní. Rozlišujeme jednak povinnosti všech chovatelů (včetně zájmového chovu), tak chovatelů hospodářských zvířat, jakožto podnikatelů.[2]

Výše uvedené ustanovení obsahuje i výčet zvířat patřících mezi hospodářská, přičemž včela a včelstva se k nim řadí také. Včelstvem se přitom rozumí společenství včel, jenž je tvořeno matkou, dělnicemi a trubci a které obsedá včelí dílo. Novela veterinárního zákona č. 368/2019 Sb. vymezila i včelí dílo definované jako voskové plásty vystavěné včelími dělnicemi, a to i mimo rámky; součástí včelího díla je včelí plod ve všech vývojových stadiích a glycidové a pylové zásoby. V dalším odstavci se dále uvádí, že kde se v zákoně mluví o zvířatech, rozumí se tím

[1] Dle ustanovení § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

[2] MACHOVÁ, J. Právo ve včelařství. Praha: Nakladatelství Orac, 2001, s. 90. ISBN 80-86199-40-1.

podle povahy věci a okolností též plemenivo včel. Med, včelí vosk, mateří kašička a další výrobky z těchto surovin, které jsou určeny k výživě lidí a zvířat, zákon řadí do kategorie živočišných produktů, surovin živočišného původu.[3]

2. Povinnosti chovatelů včel

Každý chovatel, jakožto hlavní adresát práv a povinností stanovených veterinárním zákonem, musí především chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví. Detailněji stanoví veterinární požadavky na chov včel a včelstev vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

Dle § 3 této vyhlášky musí chovatel včel chovat včelstva v zařízeních, ve kterých včely a včelstva přichází do styku pouze s takovými materiály, jež nemohou poškodit jejich zdraví, nepříznivě ovlivnit zdravotní nezávadnost jejich produktů a které lze v případě potřeby řádně vyčistit a dezinfikovat. Taková zařízení by zároveň měla umožňovat kontrolu zdravotního stavu včel a včelstev rozborem včelího díla a prohlídkou plástů a umožňovat odběr vzorků k laboratornímu vyšetření.[4]

Vyhláška pracuje s pojmy včelařské zařízení, ale také úl, který lze do kategorie včelařského zařízení, v němž jsou včely chovány, zařadit. Dnes se používají především úly nástavkové, které nahradily klasické dvouprostorové úly. Jejich principem je, že každý nástavek může být s kterýmkoliv nad nebo pod ním libovolně zaměnitelný. U původních klasických nástavků toto možné nabylo, protože dolní patro (tzv. plodiště) bylo obvykle spojeno s úlovým dnem. Nástavkové úly jsou tak mnohem lepší z hlediska manipulace.[5] Každý úl musí včelstvu vyhovovat především po biologické stránce a zároveň umožnit včelaři včelstva ošetřit. Proto je dobré správně rozčlenit prostor pro plodování a ukládání zásob vhodně zvolenou velikostí a uspořádáním rámků, uzpůsobit úl k dostatečnému větrání a dbát na teplodržnost úlových stěn, které bude odpovídat vnějším podmínkám. Úly by měly být ideálně vyrobeny z přírodních materiálů. Nejčastějším materiálem pro výboru úlů je přitom dřevo. Někteří včelaři používají i polystyrénové nástavkové úly, nicméně ty pro včely nejsou vhodné a pro jejich život představují spíše riziko. Nezajišťují takovou prodyšnost a jsou daleko více náchylné na poškození a průnik nežádoucích živočichů. Takové úly by byly neodpovídající ustanovení vyhlášky, které říká, že

[3] Dle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

[4] Dle ustanovení § 3 vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

[5] PŘIDAL, A., ČERMÁK, K. Včelařství. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2005, s. 12. ISBN 80-7157-850-9.

chovatel musí chránit včely a včelstva před nákazami a škodlivými vlivy, a přitom činit opatření k ochraně chovu před zavlečením nákaz jinými včelami, zvířaty, lidmi, předměty a materiály, které mohou být nositeli původců nákaz.[6]

Kromě úlu by mohly být za včelařské zařízení považovány také tzv. oplodňáčky, tedy chovné úlky, obvykle obsazené 100-250 g včel.[7] I ty musí splňovat, obdobně jako úly, všechny zákonem stanovené požadavky.

V souvislosti s těmito povinnostmi je vhodné také pečlivě zvážit i umístění samotného úlu. Zařízení pro včely by měla být i z praktického hlediska situována v blízkosti rostlin a stromů, ze kterých mohou včely čerpat pyl. Takovým vhodným místem je například sad či okraj lesa. Dobré je myslet i na to, že včely potřebují vodu, takže ideální je, aby se v blízkosti úlů nacházel nějaký rybník či mokřad. Jako náhrada pak může sloužit napajedlo, které včelař k úlu umístí. Ve včelstvu má totiž voda mnohostranný význam, neboť je ředidlem cukernaté potravy, zajišťuje optimální vlhkost v úlu a brání nebezpečnému rychlému zvýšení teploty těla včel.[8]

Současně by měl včelař dbát na dostatečnou vzdálenost mezi úly, pokud má velké množství včelstev na jednom místě, protože i tak lze někdy eliminovat možnost šíření včelích nákaz. Na zamezení vzniku a šíření nákaz včel klade vyhláška velký důraz, protože jejich přítomnost může být zkázou pro další včelaře v okolí. Vyhláška proto stanoví, že včelař musí získávat včely a včelstva pouze z chovů včel nebo včelstev nacházejících se mimo ohniska nebo ochranná pásma nebezpečných nákaz včel a musí činit opatření k zamezení přístupu včel do neobsazených úlů a ke včelímu dílu. Prázdné úly bez včelího díla je přitom nutné udržovat.[9]

Včelaři hojně používají do úlů mezistěny vyráběné ze včelího vosku, jež si včely samy dostaví pro své potřeby, tedy pro rozvoj včelstva a ukládání zásob. Vyhláška dopadá i na případy výroby takových mezistěn a stanoví, že veškerý zpracovaný vosk, se kterým včely přichází do styku, je nutné ošetřit při minimální teplotě 117 °C po dobu 60 minut.[10]

Na základě ustanovení veterinárního zákona a výše jmenované vyhlášky musí včelař dbát na fyziologické funkce a zdravotní stav a včely vhodně dokrmovat. Právě dostatečné dokrmování zajistí, že včely budou mít dostatek zásob, ze kte-

[6] Dle ustanovení § 3 písm. c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel

[7] VESELÝ, V. a kol. Včelařství. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Brázda, 2013, s. 85. ISBN 978-80-209-0399-0.

[8] VESELÝ, V. a kol. Včelařství. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Brázda, 2013, s. 51. ISBN 978-80-209-0399-0.

[9] Dle ustanovení § 3 písm. f) a g) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

[10] Dle ustanovení § 3 písm. e) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

rých budou moci v zimě čerpat, a toto období tak snáze přežijí. Zásoby by se měly doplňovat v průběhu srpna tak, aby byla nejpozději v polovině září všechna včelstva nakrmena. Zimu včely přežívají v chomáčích, v nichž udržují teplotu kolem 19 stupňů a šetří tak energii potřebnou k jarnímu rozvoji. Za celou zimu přitom spotřebují přibližně 5 kilo medu. Stejně tak je vhodné doplnit včelám zásoby v podobě cukerného roztoku i na jaře. Začátkem jara dochází v úlu ke zvýšení teploty k umožnění vývoje prvního jarního plodu, přičemž během této doby zkonzumují 20 kilo medu. K největší překotné spotřebě zásob dochází v době snůšky, kdy je již vytvořeno hodně plodu, a včely proto musí topit. Při jakémkoliv razantním ochlazení se včely stáhnou na plod a ztratí tak kontakt s medem, který je pro ně od plodu moc daleko. Plod totiž včely zásadně neopustí a čekají na oteplení. Proto je potřeba včelstva nakrmit cukerným těstem, které se položí na chomáč včel a vtlačí mezi rámky.[11] Jedním z častých případů hynutí plodu je právě hynutí hladem.

3. Přemisťování včelstev

Ráda bych se nyní krátce zmínila o přemísťování včel a včelstev, na které byly do účinnosti vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel kladeny poměrně přísné požadavky, protože toto přemísťování může ohrožovat včely nákazou různými infekcemi a nemocemi. Dříve přemísťování včel upravoval především § 6 veterinárního zákona a § 4 vyhlášky č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek. S novelou veterinárního zákona účinnou od 1. 10. 2022 odpadla včelařům povinnost vyžádat si veterinární osvědčení k přemístění včelstev mimo území kraje. Takové osvědčení přitom mohlo být vydáno pouze pokud u včelstva byly provedeny požadované zdravotní zkoušky. Nejdéle 12 měsíců před umístěním se muselo provést laboratorní vyšetření s negativním výsledkem na přítomnost původce včelího moru. Další podmínkou pro vydání osvědčení byla nepřítomnost více jak tří roztočů Varroa destructor v poměru na jedno včelstvo při posledním vyšetření směsného vzorku. S novou výše citovanou vyhláškou se tato povinnost do právní úpravy nevrátila.[12]

Tato změna výrazně snížila ochranu včel, protože osvědčení mělo být potvrzením, že včelstva jsou v pořádku, zdravá a lze je tak přemístit bez rizika, že by došlo k zavlečení či rozšíření nějaké nákazy.

[11] PŘIDAL, A., ČERMÁK, K. Včelařství. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. 2005, s. 43. ISBN 80-7157-850-9.

[12] Dle ustanovení § 4 odst. 1 vyhlášky č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek.

Z platné právní úpravy týkající se přemísťování včelstev a předcházení vzniku nákaz lze uvést opatření obecné povahy vydávaná dle § 44 veterinárního zákona Ministerstvem zdravotnictví, a to konkrétně Metodiku kontroly zdraví na nařízené vakcinace.[13] Podle této metodiky je modifikována povinnost provést laboratorní testy na mor včelího plodu v případě provedení vyšetření včelstev za účelem jejich přemístění. I pro rok 2023 zůstává v platnosti změna z roku 2021, kdy se takové vyšetření týká pouze včelstev na vzdálenost větší než 3 km z původních 10 km, přičemž do 3 km lze nevyšetřené včely přemístit bez ohledu na katastrální území obce.[14] Takové zpřísnění podmínek je na místě vnímat jako ku prospěchu prevence ochrany zdraví včel, protože dříve stanovených 10 km představovalo pro včely z hlediska rizika nákazy daleko větší nebezpečí. Platnost takového vyšetření je v případě přemísťování včel, včelích matek a včelstev stanovena do konce příslušného kalendářního roku. Tato povinnost se však týká pouze laboratorního vyšetření na mor včelího plodu a nemíří na ostatní nákazy. Včely jsou tak chráněny pouze v rámci mimořádných opatření nařízených v souvislosti s podezřením na výskyt nákazy krajskou veterinární správou, nikoliv mimo tato veterinární opatření samostatnými ustanoveními příslušných předpisů.

4. Včelí nákazy

Včelí nákazy vzbuzují u včelařů pravděpodobně největší obavy. Některé z nich jsou totiž natolik závažné, že dokáží zlikvidovat celá včelstva v širokém okolí. Proto vyhláška o veterinárních požadavcích na chov včel klade ve výčtu povinností každého včelaře především důraz na pravidelné sledování zdravotního stavu zvířat a předcházení rizikům poškození jejich zdraví. Seznam těchto nákaz nalezneme v přílohách č. 2 a 3 veterinárního zákona. Příloha č. 2 obsahuje nákazy a nemoci přenosné ze zvířat na člověka, které jsou považovány za nebezpečné. Mezi ně se řadí nákazy uvedené v příloze prováděcího nařízení Komise EU 2018/1882 a dále hniloba včelího plodu (evropská hniloba včelího plodu) a roztočíková nákaza včel. Příloha č. 3 rozšiřuje seznam včelích nákaz o mor včelího plodu (americkou hnilobu včelího plodu), roztoče Tropilealaps, tumidózu a varroázu včel. Rozdělení do těchto skupin je důležité především z hlediska poskytování náhrad nákladů a ztrát. Před novelou veterinárního zákona existovala pouze jedna příloha, která zahrnovala všechny výše uvedené nákazy. Ty byly považovány za nebezpečné,

[13] Dle ustanovení § 44 odst. 1 písm. d) veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů, v souladu s § 171 a násl. zákona č. 500/2004 Sb., správní řád a § 44 odst. 2 veterinárního zákona. Příslušným správním orgánem k vydání opatření obecné povahy je Ministerstvo zemědělství podle § 15 odst. 4 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

[14] Metodika kontroly zdraví na nařízené vakcinace. In svscr.cz [online]. [cit. 12. 11. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/metodika-kontroly-zdravi-zvirat-a-vakcinace/

a proto na ně dopadla daleko širší právní úprava, než je tomu dnes, kdy se za nebezpečnou nákazu považuje pouze hniloba včelího plodu a roztočíková nákaza včel.

Každá z uvedených nákaz znamená vždy určitý konkrétní postup a nařízení specifických opatření. V souladu s evropskými předpisy vykonává státní veterinární dozor zaměřený na včasné odhalení nákaz uvedených v příloze č. 2 a přijímá odpovídající opatření k jejich tlumení Státní veterinární správa. Při existenci podezření na jakoukoliv nákazu jsou chovatel a další osoby, které přichází do styku se zvířaty, živočišnými produkty nebo jejich vzorky a které ke svému povolání, kvalifikaci a zkušenostem mohou rozpoznat příznaky, povinni neprodleně uvědomit krajskou veterinární správu nebo zajistit její uvědomění o tomto podezření. Tato ohlašovací povinnost zaniká pouze v případě, že podezření z výskytu nebezpečné nákazy bylo nahlášeno úřednímu veterinárnímu lékaři nebo soukromému veterinárnímu lékaři.[15] Krajská veterinární správa, jež byla informována o podezření z výskytu nebezpečné nákazy nebo ji sama při plnění svých činností zjistila, prověří, zda chovatel plní všechna neodkladná opatření, ke kterým je povinen. Současně může podle potřeby rozhodnout o nařízení mimořádných veterinárních opatření za účelem potvrzení nebo vyvrácení nákazy.[16]

Pokud se potvrdí výskyt nebezpečné nákazy nebo hrozí-li nebezpečí jeho šíření, nařídí příslušný orgán mimořádná veterinární opatření k jejímu tlumení a stanoví způsob jejich provedení. Chovatel je přitom povinen poskytovat v rámci těchto opatření nezbytnou součinnost. Takovými opatřeními může být například vymezení ohniska nákazy, stanovení pravidel pro přemísťování včel a včelstev nebo čištění a desinfekce zařízení, v nichž byla včelstva umístěna. Velmi důležitým opatřením je rovněž zajištění náležité informovanosti včelařů, kteří se nachází ve vymezeném ochranném pásmu, o nařízených ochranných a zdolávacích opatřeních.[17] Díky tomu tak mohou činit kroky k zabezpečení ochrany svých včel.

Bližší úpravu týkající se včelích nákaz stanoví prováděcí předpis. Tím je vyhláška č. 144/2023 Sb. o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, která nahradila vyhlášku č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek. Výraznou změnou bylo zrušení povinnosti chovatele neprodleně po zjištění úhynu včelstev na stanovišti včelstev hlásit krajské

[15] Dle ustanovení § 11 odst. 1 a 2 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

[16] Dle ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

[17] Dle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

veterinární správě úhyn včelstev převyšující více než 25 % z počtu včelstev evidovaných v ústřední evidenci.[18] Ponechání tohoto ustanovení v platnosti by nebylo na škodu. Povinnost hlášení úhynu souvisejícího s podezřením na nákazu sice stanoví § 11 veterinárního zákona, kdy chovatel musí neprodleně oznámit krajské veterinární správě podezření na výskyt nákazy, nicméně nestanoví přesný limit, od kterého by tato oznamovací povinnost platila. Včelař tak může hlásit úhyn včel a podezření na nákazu až když úhyn včelstev bude šplhat například k 75 %.

Citovaná vyhláška však upravuje pouze opatření k tlumení hniloby včelího plodu a moru včelího plodu. Neobsahuje bližší úpravu postupů v případě roztočíkové nákazy včel, která je uvedena v seznamu nákaz v příloze č. 2 veterinárního zákona. Po novele vyhlášky jsou navíc vypuštěna ustanovení týkající se varroázy, které se věnuji dále.

4.1 Opatření k tlumení moru včelího plodu

Mor včelího plodu je jednou z nejzávažnějších včelích nákaz mající za následek zpravidla úhyn nakaženého včelstva. Hlavní nebezpečí této bakteriální nákazy spočívá v tom, že její původce vykazuje nesmírnou odolnost a veškeré infikované věci, které s nakaženými včelami přišly do kontaktu, mohou nemoc způsobovat po další desítky let.[19] Nutné je však říci, že po novele veterinárního zákona se již neřadí do přílohy č. 2, která obsahuje nákazy označené za nebezpečné. V souladu s § 13 veterinárního zákona upravuje přijetí příslušných opatření krajskou veterinární správou vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz. Pokud vznikne podezření výskytu moru včelího plodu, provede krajská veterinární správa klinické vyšetření všech včelstev na stanovišti s rozebráním včelího díla a dále odebere k laboratornímu vyšetření vzorky plástů a vzorky měli odebrané z podložek umístěných minimálně 14 dnů na dně úlů. Pokud v úlu měl není, odebere vzorky včel ošetřujících plod v počtu nejméně 60 kusů včel utracených mrazem z každého včelstva, a jestliže není v úlu ani jich, odebere medné zásoby z plodového plástu o hmotnosti minimálně 15 g medu z každého včelstva. Vzorky se přitom odebírají se zjištěnými klinickými změnami na plodu nebo příškvary.[20]

Krajská veterinární správa nařídí zákaz přemísťovat včely, včelstva a příslušenství, které s nimi přišlo do styku, nebo jejich produkty z označeného stanoviště

[18] Dle ustanovení § 5 vyhlášky č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek, ve znění pozdějších předpisů.

[19] TINTĚRA, D. Včely zdravé a nemocné. Praha: Nakladatelství Brázda, s. r.o., 2017, s. 55. ISBN: 978-80-209-0420-1.

[20] Dle ustanovení § 4 písm. a) a b) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

včelstev, z něhož platí také zákaz užívat med jako včelí krmivo. Následně stanoví povinnost chovateli vyhotovit soupis veškerého včelařského příslušenství včetně uvedení skutečného počtu včelstev na stanovišti. Soupis musí obsahovat registrační číslo chovatele, umístění stanoviště včelstev, místo uložení včelařského příslušenství a jeho množství v kusech nebo kilogramech. Takto vyhotovený soupis je následně předán krajské veterinární správě.[21]

K prokázání výskytu nákazy provádí krajská veterinární správa také epizootologické šetření. Při něm zjišťuje dobu, po kterou se nákaza mohla vyskytovat na stanovišti ještě před tím, než bylo vysloveno její podezření, a dále možný původ této nákazy včetně zjištění, zda došlo k přemísťování včel, včelstev či včelařského příslušenství, které mohou přenášet původce nákazy. Za účelem vyhodnocení nákazové situace může na stanovišti odebrat směsný vzorek včel ošetřujících plod nebo měl ze všech včelstev bez klinických změn ve včelstvu. Každý takový vzorek je přitom tvořen smísením včel nebo měli z nejvíce 10 úlů na stanovišti včel.[22]

Na základě provedeného laboratorního vyšetření vzorků se podezření vyloučí nebo v opačném případě potvrdí, jestliže laboratorní vyšetření odebraných vzorků ukáže pozitivní výsledek a současně jsou zjištěny klinické příznaky nákazy na plodu nebo plástech s příškvary.[23]

Po potvrzení výskytu nákazy morem včelího plodu nařídí krajská veterinární správa opatření k tlumení nákaz v souladu s příslušnými ustanoveními veterinárního zákona.

V první řadě vymezí stanoviště včelstev jako ohnisko nákazy, zřídí ochranné pásmo v okruhu nejméně 3 km kolem ohniska nákazy a provede klinickou prohlídku včelstev s rozebráním včelího díla na stanovištích umístěných v tomto ochranném pásmu. Současně stanoví chovateli několik povinností. Pokud je potvrzen výskyt nákazy morem včelího plodu na stanovišti včelstev u nejméně 15 % včelstev, chovateli je nařízeno neprodlené utracení všech včelstev a dále likvidace všech úlů a příslušenství, jestliže nelze zajistit jejich účinnou desinfekci. Likvidace takového příslušenství se však netýká budov a konstrukce včelínů nebo kočovných vozů. Jestliže se nákaza potvrdí u méně než 15 % včelstev, chovatel utratí pouze nakažená včelstva. I tak má krajská veterinární správa pravomoc nařídit

[21] Dle ustanovení § 4 písm. c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[22] Dle ustanovení § 4 písm. d) a e) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[23] Dle ustanovení § 6 odst. 1 písm. a) a b) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

podle situace utracení i ostatních včelstev na stanovišti, přestože se u nich nákaza neprokázala. Likvidace se provádí ve stanoveném termínu a za přítomnosti likvidační komise určené krajskou veterinární správou.[24]

Včelaři se zakáže používat veškerý med pocházející ze zasaženého stanoviště pro účely krmení. Med musí být stejně jako propolis, vosk a mateří kašička neškodně ošetřen nebo odstraněn. Materiál, který nebylo možné zlikvidovat spálením, je nutné důkladně vydesinfikovat, a to včetně včelínů a kočovných vozů. K ochraně zbylých včelstev na stanovišti může krajská veterinární správa nařídit také opatření v podobě zákazu spojování včelstev, vytvoření podmínek pro stavbu nového díla, odstranění plástů z původního díla a další postupy.[25]

V ochranném pásmu platí zákaz přemísťovat včely a včelstva mimo toto pásmo. Přemístění uvnitř pásma je možné pouze se souhlasem krajské veterinární správy, a to na základě žádosti podané chovatelem doložené negativním výsledkem vyšetření vzorku na původce hniloby včelího plodu, který nebude starší než 4 měsíce.[26] Dřívější právní úprava stanovovala 12 měsíců, což představovalo poměrně dlouhou dobu platnosti vzorků. Vzorek, který není starší jak současně stanovené 4 měsíce, bude daleko průkaznější a bude tedy vypovídat v daném období o relativně aktuálním stavu včelstev.

Opatření nařízená k utlumení hniloby včelího plodu v ochranném pásmu se ukončují nejdříve 6 měsíců ode dne likvidace utracených včelstev a včelařského příslušenství, pokud byla veškerá stanovená opatření splněna a zároveň všechny potřebné odebrané vzorky prokázaly negativní výsledek. Jestliže dojde v době do jednoho roku ode dne utracení včelstev v ohnisku k opětovnému potvrzení výskytu moru nebo případně hniloby včelího plodu, nařídí krajská veterinární správa utracení zbylých včelstev a likvidaci včelařského příslušenství, které bylo při manipulaci s těmito včelstvy používáno.[27]

Na základě Zprávy o činnosti v oblasti ochrany zdraví zvířat vydané Státní veterinární správou máme informace o výskytu ohnisek této nákazy za uplynulé roky. Dle nejnovějších statistik bylo na našem území v roce 2022 potvrzeno 66 ohnisek moru včelího plodu. V posledních letech se počty ohnisek snižují, a to

[24] Dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a), b) a c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[25] Dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[26] Dle ustanovení § 7 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[27] Dle ustanovení § 7 odst. 3 a 4 vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

především díky včasným odhalením nákazy a následným účinným opatřením přijímaných k zabránění dalšímu šíření. Pro porovnání bylo v roce 2016 evidováno až 242 ohnisek.[28]

4.2 Opatření k tlumení hniloby včelího plodu

Protože nová vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel upravuje oproti předchozí úpravě opatření k tlumení hniloby včelího plodu a opatření k tlumení včelího moru odděleně, zaměřím se na odlišnosti, které mezi těmito nákazami v právní úpravě jsou.

Pokud vznikne podezření z výskytu hniloby včelího plodu, krajská veterinární správa provede obdobně opět v souladu s ustanoveními veterinárního zákona klinické vyšetření všech včelstev na stanovišti s rozebráním včelího díla, odebere k laboratornímu vyšetření vzorky plástů se zjištěnými klinickými změnami na plodu a provede epizootologické šetření.[29] Nákaza hnilobou včelího plodu je potvrzena zjištěním klinických příznaků nákazy na plodu a současně pozitivním výsledkem laboratorního vyšetření odebraných vzorků. Následně jsou nařízena v ohnisku nákazy příslušná opatření. Včelař musí neprodleně utratit všechna včelstva na stanovišti a zlikvidovat úly včetně včelařského příslušenství, u něhož není možná dostatečná desinfekce.[30] Není tu tedy na rozdíl od nákazy včelího moru stanovena procentuální hranice, která by určovala, od jakého množství nakažených včelstev je včelař povinen zlikvidovat bez výjimky všechna včelstva. Krajská veterinární správa v případě této nákazy nemá pravomoci nařizovat provedení dalších opatření jako například zákaz spojovat včelstva či vytvořit podmínky pro nová včelstva. Stále však pro včelaře platí povinnost provést desinfekci nespalitelného materiálu či odstranit či ošetřit med a další včelí produkty pocházející z ohniska nákazy a nepoužívat jej ke krmení včel.[31] Obdobně jako u nákazy včelího moru nelze přemísťovat včely z ochranného pásma a případné přemístění včel a včelstev v rámci tohoto pásma je možné provádět pouze se souhlasem krajské veterinární správy po doložení negativního výsledku na původce hniloby včelího plodu ne staršího

[28] Zpráva o činnosti v oblasti ochrany zdraví a zvířat v roce 2022. Státní veterinární správa. Odbor ochrany zdraví a pohody zvířat. Informační bulletin. In svscr.cz, 2023, č. 2 [online]. [cit. 20. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/?dl_name=dokumenty-a-publikace/ib0223.pdf

[29] Dle ustanovení § 8 písm. a), b) a d) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[30] Dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) bod 1. vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[31] Dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

4 měsíců.[32] Opatření k utlumení hniloby včelího plodu krajská veterinární správa ukončí nejdříve 6 měsíců ode dne likvidace utracených včelstev a likvidace včelařského příslušenství v ohnisku, pokud byla splněna všechna nařízená opatření a odebrané vzorky vykázaly negativní výsledek.[33]

Ze správy o činnosti v oblasti ochrany zdraví zvířat vydané Státní veterinární správou vyplývá, že nákaza hnilobou včelího plodu byla prokázána za rok 2022 celkem v 10 ohniscích, z nichž 9 se nacházelo v Královehradeckém kraji.[34]

4.3 Varroáza

Na včelách medonosných po celém světě parazituje druh roztoče Varroa destructor neboli kleštík včelí. Tento parazit se živí hemolymfou včel a včelího plodu, a tím tělo včely ochuzuje o potřebné živiny, kdy do něj zároveň vpravuje své bakterie a viry. Problémem této nákazy je, že se velmi snadno dokáže rozšířit. Napadané dělnice, a především trubci šíří varroázu zalétáváním do cizích úlů, čímž se nákaza může šířit ročně až o několik kilometrů.[35] Opatření proti této nákaze byla dříve upravena vyhláškou č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek. K potvrzení či vyloučení varroázy prováděla krajská veterinární správa místní šetření, a to po laboratorním vyšetření směsného vzorku měli s přítomností více než 10 roztočů Varroa destructor v průměru na jedno včelstvo nebo při hlášeném úhynu více než 25 % včelstev z počtu včelstev evidovaných v ústřední evidenci k 1. září předcházejícího roku na daném stanovišti včelstev. Jestliže se nákaza potvrdila, vymezila stanoviště včelstev jako ohnisko nákazy a nařídila chovateli příslušná opatření. Těmi bylo neprodlené léčebné ošetření všech včelstev, odstranění včelího díla ze včelstva a vytvoření podmínek pro stavbu nového díla, odstranění či zaléčení zavíčkovaných plodů či zákaz přemísťovat včely a včelstva.

Úprava však byla nahrazena vyhláškou č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, která nyní upravuje pouze opatření k tlumení moru včelího plodu

[32] Dle ustanovení § 11 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[33] Dle ustanovení § 11 odst. 3 vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[34] Zpráva o činnosti v oblasti ochrany zdraví a zvířat v roce 2022. Státní veterinární správa. Odbor ochrany zdraví a pohody zvířat. Informační bulletin. In svscr.cz, 2023, č. 2 [online]. [cit. 20. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/?dl_name=dokumenty-a-publikace/ib0223.pdf

[35] TINTĚRA, D. Včely zdravé a nemocné. Praha: Nakladatelství Brázda, s. r. o., 2017, s. 30. ISBN 978-80-209-0420-1.

a hniloby včelího plodu. Tato změna částečně reagovala na novelu veterinárního zákona účinnou od 1. 10. 2023, kterou se změnil výčet nebezpečných nákaz. Těmi jsou nákazy, včetně nemocí přenosných ze zvířat na člověka a jejich původci, které jsou uvedeny v příloze č. 2 veterinárního zákona. V případě včel se jedná o hnilobu včelího plodu a roztočíkovou nákazu včel. Varroáza je uvedena v příloze č. 3 zákona, ale ta je podstatná pouze z hlediska poskytování náhrad za způsobené ztráty.

Postupy včelařů týkající se předcházení vzniku varroázy jsou upraveny Metodickým pokynem Státní veterinární správy pro chovatele včel k prevenci a tlumení varroázy. Pro plošné sledování výskytu se každoročně vyšetřuje zimní měl všech včelstev na všech stanovištích. Odebrané vzorky je chovatel povinen odevzdat k vyšetření vždy do 15. 2. daného roku. Toto šetření je pomocným vodítkem ke stanovení stupně zamoření daného území. Jestliže výsledky prokáží na stanovišti nález více jak 3 roztočů na jedno včelstvo, chovatelé provedou v předjarním období potřebné léčebné ošetření nejpozději do 15. 4. daného roku. Seznam léčivých přípravků k ošetření včel je uveden na stránkách Ústavu pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv.

Metodické pokyny však nejsou svou povahou obecně závaznými předpisy a mají spíše doporučující charakter. De lege ferenda by bylo vhodné nákazu varroázou právně upravit. Každý včelař má sice povinnost dle ustanovení veterinárního zákona pečovat o zdraví a ochranu zvířat, pravidelně sledovat jejich zdravotní stav a poskytnout jim v případě potřeby odpovídající ošetření, ale bylo by vhodnější, aby se i odevzdávání zimní měli stalo zákonnou povinností všech včelařů. Řada chovatelů své včely nesleduje, takže takový krok by je mohl donutit k větší zodpovědnosti.

Podle dostupných dat zveřejněných Státní veterinární správou se situace ohledně výskytu varroázy v roce 2023 zhoršila. Zatímco v roce 2022 bylo zcela bez přítomnosti roztoče evidováno zhruba 22 % stanovišť, za rok 2023 jich je více než 17 %. Podíl stanovišť s více než 3 roztoči zároveň vzrostl z 18,5 % na více než čtvrtinu ze všech odebraných vzorků. Za rok 2024 podle zatím dostupných dat eviduje Státní veterinární správa 20, 4 % stanovišť zcela bez přítomnosti roztoče, což značí oproti roku 2023 mírné zlepšení.[36]

4.4 Náhrada nákladů a ztrát

Oblast náhrady nákladů a ztrát vzniklých v souvislosti s nebezpečnými nákazami upravuje ustanovení § 67 a násl veterinárního zákona. a dále vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

[36] Statistické údaje o stavu varroázy. In svscr.cz [online]. [cit. 4. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/varroaza-vcel/

Chovateli se na základě veterinárního zákona poskytne náhrada nákladů a ztrát, které vznikly v důsledku nařízení mimořádných veterinárních opatření nařízených k utlumení nákaz a nemocí uvedených v příloze č. 3 tohoto zákona pouze za podmínky, že tato neprodleně uplatňovaná opatření zahrnovala nejméně izolaci zvířat v hospodářství a zákaz jejich přemísťování od doby vzniku podezření z výskytu nákazy a po potvrzení jejího výskytu.[37] Obsahem této náhrady jsou náklady na utracení zvířat, na utracené zvíře, desinfekci hospodářství a jeho zařízení, a dále náklady za včelařské zařízení, pomůcky, úly a jejich vybavení zlikvidované nebo znehodnocené na základě nařízených mimořádných veterinárních opatření.[38]

Taková náhrada se však neposkytne, jestliže chovatel poruší závažnou povinnost k předcházení vzniku, zamezení šíření a tlumení nákaz či nemocí. V případě, že chovatel nezabezpečí provedení stanovených vyšetření, zdravotních zkoušek a povinných preventivních a diagnostických úkolů v rámci veterinární kontroly nebo nesplní povinnosti týkající se označování a evidence zvířat podle plemenářského zákona, náhrada nákladů a ztrát se sníží o 10 %.[39]

Pokud není stanoveno evropskými předpisy jinak, náhrada se poskytuje z prostředků státního rozpočtu, a to na základě žádosti chovatele. V případě nebezpečné nákazy včel může být tato žádost podána nejdříve první den po oznámení nebo vyhlášení nařízených opatření k tlumení nákaz, a nejpozději do 6 měsíců ode dne utracení včel nebo včelstev nebo případně do 6 měsíců ode dne ukončení nařízených opatření k tlumení nákaz, jestliže k jejich utracení nedošlo. K posouzení, zda jsou splněny podmínky pro udělení náhrady a v jaké výši, si ministerstvo vyžádá stanovisko krajské veterinární správy.[40] Žádost o poskytnutí náhrady nákladů a ztrát se dle prováděcí vyhlášky podává u Ministerstva zemědělství. Taková žádost obsahuje mimo náležitosti stanovené správním řádem číslo účtu žadatele, jeho registrační číslo a případně daňové identifikační číslo. Žadatel musí k žádosti přiložit potvrzení krajské veterinární správy o tom, že náklady a ztráty skutečně vznikly, popřípadě že včelstva byla utracena za okolností, které zakládají nárok na takovou náhradu a dále doložit doklady o výši účelně vynaložených nákladů

[37] Dle ustanovení § 67 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

[38] Dle ustanovení § 67 odst. 2 a 4 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

[39] Dle ustanovení § 67 odst. 5 a 6 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

[40] Dle ustanovení § 70 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

a o výši způsobených ztrát.[41] Po marném uplynutí lhůty nárok na poskytnutí náhrady zaniká.[42]

Závěr

Ochranu včel, práva a povinnosti včelařů týkající se chovu včel, opatření přijatá k utlumení včelích nákaz a další oblasti na úseku veterinární péče upravuje veterinární zákon a jeho prováděcí předpisy.

Celou právní úpravou prochází především povinnost každého chovatele chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, jež vyžadují jejich základní funkce a dbát na ochranu jejich zdraví. Pro včelaře to znamená chovat včely ve vhodných úlech či jiných zařízeních, která nepoškodí jejich zdraví, budou prospívat jejich rozvoji vzhledem ke všem biologickým potřebám a funkcím a umožní kontrolu zdravotního stavu včel včetně odběru vzorků k laboratornímu vyšetření. Při výběru vhodných úlů by měl včelař rovněž dbát na umístění včelstev tak, aby byla blízko potravy a vody a zároveň dodržovat určitou vzdálenost mezi úly v případě většího počtu včelstev k předcházení případnému šíření včelích nákaz. Včely a včelstva nesmí získávat z chovů nacházejících se v ohniscích nebo ochranných pásmech nákaz včel. Protože včely spotřebují v zimním a předjarním období velkou část svých medných zásob k přežití chladného počasí, kdy si nebudou moci obstarat potravu, a dále k vývoji prvního jarního plodu, je nutné včely řádně dokrmovat.

Značná část právní úpravy se věnuje včelím nákazám, protože existuje velký zájem na tom, aby se nákazy nešířily mezi další včelstva a nezpůsobovaly jejich rozsáhlé úhyny. Po novele veterinárního zákona se počet včelích nákaz uvedených v příloze č. 2 zákona, na která dopadají následná opatření přijatá příslušnými správními orgány a povinnosti chovatelů, zúžil pouze na roztočíkovou nákazu včel a mor včelího plodu. Každý chovatel, ale i další osoby, které mohou rozpoznat příznaky dané nákazy, musí okamžitě vyrozumět o podezření na výskyt nákazy krajskou veterinární správu. Jestliže se nákaza potvrdí, dojde k nařízení mimořádných veterinárních opatření k jejich utlumení. Blíže tato opatření upravuje prováděcí vyhláška č. 144/2023 Sb., která se zaměřuje pouze na nákazu hnilobou včelího plodu a mor včelího plodu. V případě podezření na tyto nákazy provede krajská veterinární správa klinické vyšetření všech včelstev na stanovišti s rozebráním včelího díla a odebere k laboratornímu vyšetření vzorky plástů a vzorky měli, případně včel ošetřujících plod utracených mrazem anebo medné zásoby z plodového plástu. Současně nařídí zákaz přemísťovat včely, včelstva a nářadí či

[41] Dle ustanovení § 13 vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

[42] Dle ustanovení § 70 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

příslušenství, které s podezřelými včelami přišlo do styku. Chovatel přitom musí vyhotovit soupis veškerého včelařského příslušenství včetně uvedení skutečného počtu včelstev na stanovišti a předat jej krajské veterinární správě. Jestliže laboratorní vyšetření odebraných vzorků ukáže pozitivní výsledek a současně jsou zjištěny klinické příznaky nákazy na plodu nebo na plástech s příškvary, vymezí krajská veterinární správa stanoviště včelstev jako ohnisko nákazy a zřídí ochranné pásmo v okruhu nejméně 3 km kolem ohniska nákazy. Pokud je potvrzen výskyt nákazy moru včelího plodu u nejméně 15 % včelstev, chovateli je nařízeno neprodlené utracení všech včelstev a dále likvidace všech úlů a zařízení, u nichž nelze provést dostatečnou desinfekci. Při potvrzení nákazy u méně než 15 % včelstev chovatel utratí pouze nakažená včelstva. Tato procentuální hranice však není stanovena u nákazy hnilobou včelího plodu a včelař tak musí utratit všechna včelstva. V ochranném pásmu platí zákaz přemísťovat včely a včelstva mimo toto pásmo. Přemístění včel v rámci tohoto pásma je možné pouze se souhlasem krajské veterinární správy, a to po podání žádosti doložené negativním vyšetřením vzorku, který nebude starší více než 4 měsíce. Opatření k utlumení hniloby včelího plodu a moru včelího plodu ukončí krajská veterinární správa nejdříve 6 měsíců ode dne likvidace utracených včelstev a likvidace včelařského příslušenství v ohnisku pouze za podmínky splnění všech nařízených opatření a negativního výsledku na původce nákazy z odebraných vzorků.

Novelou veterinárního zákona došlo k přesunu nákazy varroázou do přílohy č. 3 zákona, která obsahuje výčet nákaz, který má význam pouze pro poskytování náhrad souvisejících s těmito nákazami. Postupy k předcházení varroázy jsou upraveny pouze Metodickým pokynem Státní veterinární správy, který však není obecně závazným předpisem. Na základě metodiky chovatel odevzdává k vyšetření zimní měl všech včelstev na stanovištích, a to do 15. 2. daného roku. V případě nálezu více jak 3 roztočů na jedno včelstvo provede chovatel nejpozději do 15. 4. daného roku potřebné léčebné ošetření povolenými přípravky.

Nová vyhláška týkající se veterinárních požadavků na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz vypustila ustanovení týkající se přemísťování včelstev. Stejně tak s novelou veterinárního zákona již včelaři nejsou povinni vyžádat si pro přemístění včelstev mimo území kraje veterinární osvědčení, které mohlo být vydáno pouze po provedení laboratorního vyšetřením s negativním výsledkem na původce včelího moru a dále přítomnosti méně jak 3 roztočů Varroa destructor v poměru na jedno včelstvo. Přemísťování včelstev je upraveno pouze jako mimořádné opatření nařizované v souvislosti s podezřením či samotným výskytem včelích nákaz. Dle Metodiky kontroly zdraví a nařízené vakcinace vydávané Ministerstvem zdravotnictví se provádí laboratorní testy na mor včelího plodu v případě přemístění včelstev na vzdálenost větší jak

3 km. Metodika je ale opět pouze opatřením obecné povahy, a nikoliv obecně závazným předpisem. Navíc se dotýká pouze jedné nákazy. De lege ferenda by měla být oblast přemísťování včelstev upravena daleko šířeji a měla by být stanovena zákonná povinnost včely přemísťovat pouze po schválení příslušným správním orgánem, a to po provedení laboratorních testů na původce včelích nákaz. Stejně tak by bylo vhodné rozšířit prováděcí předpisy o povinnosti chovatelů v souvislosti s nákazou varroázy, která dle dostupných údajů nabírá v posledních letech na síle. Naopak nákaza morem včelího plodu či hnilobou včelího plodu zůstávají pod kontrolou zřejmě díky jejich včasným odhalením a dostatečné právní úpravě.

Pro nákazy uvedené v příloze č. 3 veterinárního zákona se poskytuje chovateli včel náhrada ztrát, které mu vznikly v souvislosti s nařízenými opatřeními, a to za podmínky, že chovatel neporušil žádnou ze zákonných povinností a zároveň podal včas žádost u Ministerstva zemědělství.

Zdroje

Vyhláška č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek.

Vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Metodika kontroly zdraví na nařízené vakcinace. In svscr.cz [online]. [cit. 12. 11. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/metodika-kontroly-zdravi-zvirat--a-vakcinace/

Statistické údaje o stavu varroázy. In svscr.cz [online]. [cit. 4. 12. 2024]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/varroaza-vcel/

Zpráva o činnosti v oblasti ochrany zdraví a zvířat v roce 2022. Státní veterinární správa. Odbor ochrany zdraví a pohody zvířat. Informační bulletin. In svscr.cz, 2023, č. 2 [online]. [cit. 20. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/?dl_name=dokumenty-a-publikace/ib0223.pdf

MACHOVÁ, J. *Právo ve včelařství*. Praha: Nakladatelství Orac, 2001. ISBN 80-86199-40-1.

PŘIDAL, A., ČERMÁK, K. *Včelařství.* Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. 2005. ISBN 80-7157-850-9.

TINTĚRA, D. *Včely zdravé a nemocné*. Praha: Nakladatelství Brázda, s. r.o., 2017. ISBN: 978-80-209-0420-1.

VESELÝ, V. a kol. *Včelařství*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Brázda, 2013. ISBN 978- 80-209-0399-0.

O autorce:

Mgr. Barbora Kramperová je absolventkou Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Abstrakt

V posledních letech se můžeme doslechnout o masivních úhynech včel a každým rokem se přitom počet hlášených úhynů zvyšuje. Co za hromadnými úbytky včel stojí? Jistě v tom hraje roli kumulace několika podmínek, včetně změny klimatu. Daleko větším problémem jsou však včelí nákazy, dle sdělení včelařů především roztoč Varroa destructor neboli kleštík včelí. Nesmíme ale opomenout ani rizikovou hnilobu včelího plodu či včelí mor. Jsou včely před včelími nákazami dostatečně chráněny? Jaká je současná právní úprava veterinární péče včel a jaký byl její vývoj? Nejen na tyto otázky se snažím formou odborného podání odpovědět ve svém článku. Na úvod vymezuji prameny právní úpravy a základní pojmy této problematiky, kdy definuji chovatele, včelstvo a další termíny. Dále vymezuji základní povinnosti chovatelů včel se zaměřením na požadavky kladené na zařízení pro chov včel, sledování funkcí a zdravotního stavu včel a jejich dokrmování. V článku neopomíjím ani postup při přemísťování včel, u kterého se podmínky v loňském roce velmi změnily. Značnou část mého článku však věnuji právě včelím nákazám, a to konkrétně hnilobě včelího plodu, včelímu moru a roztoči Varroa destructor. U každé z těchto nákaz uvádím stěžejní právní úpravu, která je rozhodná pro stanovení práv a povinností včelařů, zejména při přijímání opatření v případě zjištění nějaké z těchto nákaz. V souvislosti s tím popisuji i postup a podmínky pro přiznání náhrady nákladů a ztrát při úhynu včel. Protože se v minulém roce právní úprava veterinární péče v oblasti včelích nákaz poměrně změnila, uvádím, jakým směrem by se měla de lege ferenda do budoucna ubírat tak, aby byla z hlediska ochrany včel efektivní. Lidé by neměli zapomínat na důležitost tohoto hmyzu a včelaři by neměli být při chovu včel nedbalí. Včela patří bezpochyby mezi naše hlavní opylovače, kdy svou opylovací činností zajišťuje tvorbu semen a rozmnožování rostlin. Tím přispívá k zachování rozmanitosti rostlin, zachování krajinného rázu a k vyšším výnosům zemědělských plodin. Vždyť o důležitosti tohoto hmyzu hovořil i německý fyzik Albert Einstein, podle kterého by lidstvu bez včel zbývaly jen pouhá čtyři roky života.

Klíčová slova: včela, včelaření, včelí nákazy, veterinární péče včel

THE LEGAL REGULATION OF VETERINARY CARE OF BEES

Abstract

In recent years, we have heard about massive bee deaths and the number of reported deaths increases almost every year. What is behind the mass bee deaths? The accumulation of several conditions, including climate change, certainly plays a role in this. However, a far greater problem is bee infections, according to beekeepers, primarily the Varroa destructor mite or bee mite. However, we can not forget the risky rot of bee brood or bee plague. Are bees sufficiently protected from bee infections? What is the current legal regulation of veterinary care for bees and how has it developed? I am trying to answer not only these questions in my article written in the form of a professional presentation. In the introduction, I define the sources of legal regulation and the basic concepts of this issue, defining the breeder, bee colony and others. I also define the basic obligations of beekeepers, focusing on the requirements for beekeeping equipment, monitoring the functions and health of bees, and their supplementary feeding. In the article, I do not neglect the procedure for moving bees, for which the conditions have changed significantly last year. However, I devote a significant part of my work to bee diseases, specifically bee brood rot, bee plague, and the Varroa destructor mite. For each of these diseases, I present the key legal regulation that is decisive for determining the rights and obligations of beekeepers, especially when taking precaution in the case of the detection of any of these diseases. In this context, I also describe the procedure and conditions for granting compensation for costs and losses in the case of the death of bees. Since the legislation on veterinary care in the area of bee diseases changed last year, I present the direction that de lege ferenda should take in the future so that it is effective in terms of protecting bees. People should not forget the importance of these insects and beekeepers should not be negligent in keeping bees. Bees are undoubtedly one of our main pollinators, as their pollination activity ensures the formation of seeds and the reproduction of plants. This contributes to the preservation of plant diversity, the preservation of landscape character and higher yields of agricultural crops. After all, the importance of these insects was also spoken about by the German physicist Albert Einstein, according to whom humanity would have only four years of life left without bees.

Keywords: bee, beekeping, bee diseases, veterinary care of bees

♠♠

REFLEXE ZÁKONA O ŘÍZENÍCH SOUVISEJÍCÍCH S HLUBINNÝM ÚLOŽIŠTĚM RADIOAKTIVNÍHO ODPADU – JAK ŠEL ČAS

Mgr. Jan Leichmann[1]

Úvod

Otázka dlouhodobého uložení či zpracovaní vyhořelého (použitého) jaderného paliva z jaderných elektráren představuje problém, se kterým se musí potýkat každá země, která získává energii tímto způsobem. Tato otázka se stává v současné době o to palčivější, neboť Česká republika plánuje vybudovat další dva reaktory v prostorech jaderné elektrárny Dukovany. Problematika ukládání radioaktivního odpadu však není pouze novým a aktuálním tématem. Již od 70. let minulého století se vědci zabývali různými možnostmi trvalého „zbavení se" vyhořelého jaderného paliva a jiných radioaktivních odpadů. Mezi zvažované metody patřilo zejména ukládání do permafrostu či arktických ledovců, ukládání na mořské dno či odstraňování radioaktivního odpadu do vesmírného prostoru.[2]

Dlouhodobý konsensus a směr, kterým se vydaly i ostatní státy,[3] však zůstává na ukládání radioaktivního odpadu do hlubinného úložiště.[4] Tímto směrem se vydala také Česká republika. V současné době probíhá výběr vhodné lokality pro hlubinné úložiště radioaktivního odpadu. Dle aktualizované Koncepce nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem v České republice[5] schválené usnesením vlády České republiky ze dne 26. srpna 2019, č. 597/2019 Sb. (dále jen „Koncepce"), je v plánu zprovoznění takového úložiště v roce 2065[6]. Při plánování budování hlubinného úložiště bude nutné vyřešit otázky týkající se samotného umístění a s ním spojených výzev, ale také problematiku případných odpovědnostních vztahů, a to do velmi vzdálené budoucnosti vzhledem k dlouhodobé nebezpečnosti ukládaného odpadu. Mezi další otázky patří rovněž samotné financování stavby a provozu takového zařízení i s ohledem na jeho udržitelnost.

---

1 Autor je doktorandem na katedře Práva životního prostředí Právnické fakulty Masarykovy univerzity

2 Co je hlubinné úložiště? [online] SÚRAO [cit 21. 7. 2024] https://www.surao.cz/hlubinne-uloziste/co-je-hu/

3 Příkladmo Francie, Německo, Finsko, Švédsko, Kanada

4 Hlubinné úložiště představuje rozsáhlý komplex umístění více jak 500 m pod zemským povrchem, jenž díky kombinaci geologických a inženýrských bariér zabraňuje poškození úložných nádob s radioaktivním odpadem a možných úniků radioaktivních látek do okolí. Tím dochází k minimalizaci možnosti existence nehody a dopadů na životní prostředí. Hlubinné úložiště pak předpokládá dlouhodobé uložení radioaktivního odpadu na dobu v řádů statisíců až milionů let.

5 Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/RAO/2019/12/Koncepce-nakladani-s-RaO-a-VJP-v-CR_2019.pdf

6 Viz str. 8 Koncepce

Je nesporné, že výstavba a následný provoz hlubinného úložiště radioaktivního odpadu bude mít výrazný dopad na své okolí, zejména pak na obce, v jejichž katastrálním území dojde k výstavbě takového objektu. Může se jednat o vliv jak ekologický, ekonomický tak ale také sociální. Z negativních dopadů spojených zejména s budováním hlubinného úložiště radioaktivního odpadu lze zmínit zejména zvýšenou dopravu a dopady na krajinu. Samotná stavba představuje nutnost rozsáhlých prací prováděných důlní činností. To povede ke značným zásahům do krajiny a ekologické zátěži spojené jak s budováním, tak také se spojenou potřebou dopravy. Taktéž je nutné počítat se zvýšeným počtem stavebníků, kteří budou po doby výstavby pobývat v okolí. Dopady na dotčené obce a jejich okolí však nebude pouze negativní. Výstavba úložiště může přinést investice do místní infrastruktury, jako jsou cesty, vodovody a další služby. To může vést k dočasnému ekonomickému růstu v oblasti. Také je třeba očekávat snížení nezaměstnanosti v daném regionu, neboť výstavba, ale také samotný provoz povedou k potřebě kvalifikovaných pracovníků. Současně také následný provoz úložiště povede ke zkvalitnění a větší dostupnosti služeb v blízkém okolí, což je úzce navázáno na vyšší zaměstnanost v regionu. Nelze odhlížet ani od finančních příspěvků spojených s přípravou a provozem úložiště, které poskytuje obcím stát. [7]

Obce hrají také důležitou roli při rozhodování o základních otázkách dotýkajících se umisťování a povolování provozu na svém území. Je jim svěřena působnost a pravomoc jak při výkonu samostatné, tak přenesené působnosti. Jejich role ve zmíněných procesech bude tedy významná. Bráno ze širšího pohledu, zastupují obce také veřejnost, své občany, jejichž práva mají hájit.

Samotná role obcí by měla spočívat zejména v možnosti zapojení se do jednotlivých procesů vedoucích k vybrání finální lokality, povolení, umístění a provozování hlubinného úložiště radioaktivního odpadu.

Otázkou jsou možnosti zapojení dotčených obcí (tedy těch, kterých se příprava a provoz hlubinného úložiště může dotknout) a připravenost české legislativy, jim tuto možnost poskytnout. Zákonodárce při přípravě nového atomového zákona č. 263/2016 Sb. připustil, že současná právní úprava regulující zásahy do zemské kůry a povolení obdobných zařízení není dostatečná a dostatečně nerespektuje postavení a roli obcí v jednotlivých procesech. V § 108 odst 4 téhož zákona totiž uvedl, že „[p]*ostup při stanovení průzkumného území pro ukládání radioaktivního odpadu v podzemních prostorech, postup při stanovení chráněného území pro ukládání radioaktivního odpadu v podzemních prostorech, postup při povolování provozování úložiště radioaktivního odpadu a postup, jak zajistit respektování zájmů obcí, kterým náleží příspěvek z jaderného účtu dle § 117 odst. 1, a jejich občanů v těchto procesech,*

[7] Hlubinné úložiště a jeho přínosy pro region [online] *SÚRAO* [cit. 20.7. 2024] https://www.surao.cz/wp-content/uploads/2021/03/prinosy-HU-nova-verze.pdf

stanoví zvláštní zákon". Tímto má být Zákon č. 53/2024 Sb., o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivních odpadů, který je účinný od 1. července 2024.

Tento článek se bude zabývat jeho vývojem a uvažovanými variantami. Jeho cílem je pak také kriticky zhodnotit zákonodárcem přijaté řešení a jeho případnou dostatečnost.

Stav právní úpravy bez přijetí speciálního zákona

Hlubinné úložiště považováno ve smyslu § 34 odst. 1 písm. b) zákona č. 44/1988 Sb., horního zákona,[8] za „zvláštní zásah do zemské kůry". Na zvláštní zásahy do zemské kůry včetně vyhledávání a průzkumu prováděného pro tyto účely se přiměřeně použijí příslušná ustanovení horního zákona. Podzemní prostory, které vzniknou zvláštními zásahy do zemské kůry, se považují za důlní díla.

Vzhledem k výše uvedené právní úpravě by tedy v případě nepřijetí předpokládaného speciálního zákona o řízeních souvisejících s hlubinným uložištěm radioaktivních odpadů, postupovalo podle stávající právní úpravy. Zejména dle horního zákona a zákona č. 62/1988 Sb., o geologických pracích. Tyto zákony (a další s nimi přímo související právní přepisy) upravují základní podmínky pro stanovení průzkumného území, chráněného území (primárně ložiskového) a povolení dalších geologických a důlních prací. Omezení této úpravy však spočívá v té skutečnosti, že je primárně určena pro provádění průzkumu a povolování těžby nerostů, nikoliv však na přípravu rozsáhlého projektu spočívajícího v umístění hlubinného úložiště radioaktivního odpadu a na s tím spojená specifika.

Právě z těchto důvodů přistoupil zákonodárce v úpravě atomového zákona k návrhu přípravy speciálního zákona, který by měl reflektovat specifika umístění a provozu hlubinného úložiště. Těmi jsou zejména bezpečnost a dlouhodobost projektu, ale také zvýšený zájem veřejnosti a požadavek evropské právní úpravy na informovanost veřejnosti.[9] Hlavními cíli zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu má být dle věcného návrhu zvýšení informovanosti a zapojení dotčených obcí (a s tím spojené překonání problému *not in my backyard*) a také tedy speciální úprava respektující zvláštní povahu zamýšleného návrhu.[10] Sám zákonodárce v návrhu věcného záměru identifikoval hlavní

[8] Zvláštními zásahy do zemské kůry se podle tohoto zákona rozumí zřizování, provoz, zajištění a likvidace zařízení pro ukládání radioaktivních a jiných odpadů v podzemních prostorech.

[9] Srovnej Čl. 10 odst. 2 směrnice 2011/70/EURATOM, kterou se stanoví rámec Společenství pro odpovědné a bezpečné nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem: „Členské státy zajistí, aby veřejnost měla v souladu s vnitrostátními právními předpisy a mezinárodními závazky potřebnou příležitost účinně se účastnit procesu rozhodování týkajícího se nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem."

[10] Str. 5 věcného záměru zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm, dostupný z: https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNBK2DGZSA/ O

problém při postupu dle současného stavu (tedy bez přijetí speciálního zákona) v možném konfrontačním duchu, neboť by nedošlo k předpokládanému zapojení obcí do rozhodovacího procesu a přijetí specifické úpravy respektující zvláštnosti hlubinného úložiště.[11]

Návrh věcného záměru zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm

Návrh věcného záměru zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm předpokládá přijetí tohoto specifického zákona, neboť současná úprava obsažená v již účinných právních předpisech není pro tento druh záměru dostatečná. Předně návrh vyloučil možnost absolutního práva veta obcí, v jejichž katastrálním území by mělo dojít k průzkumu a případnému umístění hlubinného úložiště radioaktivního odpadu. Takovéto bezprecedentní právo obce totiž dle zákonodárce nemá žádnou oporu v současné právní úpravě, poněvadž ani v případě jiných významných staveb umisťovaných (či plánovaných) na území dotčené obce, nemá tato možnost svým rozhodnutím zabránit takovému záměru. Zákonodárce také uvedl, že na vybudování úložiště existuje *celospolečenský veřejný zájem*, a jeho neuskutečněním by došlo k negativním dopadům na celou společnost. Taktéž možnost dohody s obcemi vyloučil jako nerealistickou. Tento svůj závěr však nijak konkrétně neodůvodnil, pouze jej striktně zavrhl.

Český zákonodárce se v této úvaze však dle mého názoru dopustil mylné úvahy. Na jednu stranu je nepochybné, že na vybudování hlubinného úložiště existuje celospolečenský veřejný zájem (jak ostatně uvedl také Nejvyšší správní soud v bodě [28] rozsudku ze dne 29. 5. 2020, č. j. 2 As 377/2018 – 61). Na druhou stranu však úvaha, že obce nemají silné postavení (rozuměj právo veta nebo obdobné instituty), ani u jiných významných projektů, není zcela případná. Hlubinné úložiště představuje zcela specifický projekt, který bude na vybranou lokalitu dopadat další stovky let, a nebezpečnost samotného ukládaného materiálu se bude počítat spíše v milionech let. Otázka „síly“ postavení obcí je nepochybně sporná, a je třeba přihlížet právě k výše uvedenému veřejnému zájmu na přijetí konečného řešení problému radioaktivního odpadu, ale argumentace zákonodárce je v této části zcela nedostatečná.

Ačkoliv je v návrhu věcného záměru uvedeno, že tzv. *nulová varianta*, tedy ponechání současného stavu, není žádoucí a přinesla by více negativ, tak navrhované řešení nepřináší žádnou převratnou změnu. Zákonodárce v návrhu dochází k závěru, že současná právní úprava je dostačující, neboť obec bude účastníkem převážné většiny správních řízení dotýkajících se umístění a provozu hlubinného úložiště. Návrh přináší určité zlepšení v komunikaci s veřejností, kdy v některých

[11] Str. 25 věcného záměru zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm

případech (např. řízení o stanovení průzkumného území a chráněného území pro zvláštní zásah do zemské kůry) požaduje nařízení veřejného jednání, aby došlo k diskuzi s občany dotčených obcí. Zároveň pak předpokládá úpravu v tom, že účastníkem řízení o stanovení chráněného území by se stala také dotčená obec, či obce.

Tyto navrhované změny lze hodnotit pozitivně, nicméně nepřináší žádnou podstatnou změnu v procesu umístění a povolení hlubinného úložiště radioaktivního odpadu. Návrhem dochází pouze k minimálním změnám v již ustálených procesech, a nikoliv k přijetí ucelené právní úpravy týkající se hlubinného úložiště, jak je tomu například v Německu (více bude rozebráno níže). Neupravuje ani nepopisuje detaily, jak by mělo být s obcemi jednáno či zaručen respekt jejich zájmů v těchto procesech. Nadto se návrh zcela vyhýbá možnosti obcí ovlivnit, nebo se účastnit, samotného rozhodování o výběru lokality, ve které dojde k umístění úložiště. Předpokládá pouze jejich účastenství v některých správních řízeních, jejichž rozhodnutí a výsledky zjištěné v jejich důsledku, mohou vést k rozhodnutí o určení lokality.

Připomínky k věcnému záměru

Na některé z výše uvedených nedostatků a negativ diskutovaného návrhu věcného záměru bylo také upozorněno v připomínkách k návrhu, zejména pak od organizací zastupujících samosprávné celky, předně pak Sdružení místních samospráv České republiky a Svazu měst a obcí ČR.[12] Vyjma námitek směrujících proti nedostatečnému zapojení obcí, spočívajících v nepřiznání práva veta nebo potřebného souhlasu k umístění hlubinného úložiště, byla často akcentována nedostatečná úprava procesu výběru lokalit, kdy obce nemohou do průběhu volby finální lokality, či do zúžení hlavního výběru lokalit, nijak zasáhnout. Ani s nimi tento proces není nijak konzultován. Tyto výhrady nebyly do návrhu věcného záměru nijak reflektovány.

Výše komentovaný návrh věcného záměru zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm je z konce roku 2020. Poté vzhledem k nadcházejícím volbám do poslanecké sněmovny v roce 2021 práce na tomto předpise ustaly. Teprve počátkem roku 2023, konkrétně 19. 1. 2023 předložila Vláda České republiky poslanecké sněmovně paragrafové znění navrhovaného zákona.[13]

[12] Dostupné z: https://odok.cz/portal/veklep/material/pripominky/KORNBK2DGZSA/
[13] Dostupný z: https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=367

Návrh zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu

Návrh zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu v základu vychází z výše komentovaného návrhu věcného záměru tohoto zákona. Nicméně alespoň částečně jde nad jeho rámec a přiznává obcím více práv a možností, jak se zapojit do procesu výběru lokality pro finální umístění hlubinného úložiště a správních procesů souvisejících s jeho vybudováním.

Nepřináší tedy výraznou samostatnou zákonnou úpravu procesu budování hlubinného úložiště radioaktivního odpadu, ale pouze alternuje současnou úpravu obsaženou v horním zákoně, zákoně o hornické činnosti a zákoně o geologických pracích. Zákonodárce nevyužil možnost připravit komplexní „all-in-one" zákon o procesech souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu.

Za jednoznačně pozitivní přínos zákona považuji samotnou definici hlubinného úložiště, neboť ta v dosavadní právní úpravě chyběla. Ačkoliv se jedná o poměrně jednoduchou definici[14], tak odpovídá obecným požadavkům úpravy v atomovém zákoně a informacím poskytovaným veřejnosti, zejména Správou úložišť radioaktivního odpadu.

Dále zákon upravuje řízení o stanovení průzkumného území pro zvláštní zásah do zemské kůry. Toto řízení se má dle návrhu řídit hlavně stávající úpravou v zákoně o geologických pracích. Hlavním přínosem zákona je tak povinné ústní jednání v obci, v jejímž katastrálním území má být průzkumné území stanoveno.

V případě stanovení chráněného území pro zvláštní zásah do zemské kůry pak návrh zákona rozšiřuje okruh účastníků nad rámec § 17 odst. 3 horního zákona.[15] Účastníkem by zde měla být také dotčená obec. Zde je nutné podotknout, že za dotčenou obec návrh zákona považuje pouze tu, *na jejímž území má být umístěno hlavní nebo záložní hlubinné úložiště*.[16] Otázkou je pak jaký by měl být správní postup, v případě kdy by chráněné území mělo být stanoveno i na území obce, která v lokalitě, která nebyla vybrána jako hlavní či záložní. Zákonodárce zde pravděpodobně počítá s tím, že postup zužování počtu lokalit na finální bude postupovat rychle a bez větších obtíží, a v důsledku tohoto nebude třeba chránit také jiné lokality.

Tato možnost je jistě představitelná, ale v zájmu příznivějšího přístupu k obcím, bych raději zvolil všeobecnější úpravu, pro případ, kdy by bylo třeba stanovit

[14] Hlubinným úložištěm je jaderné zařízení sloužící k trvalému ukládání radioaktivního odpadu nejméně v hloubce 300 m pod zemským povrchem tak, aby jeho umístění vyhovovalo podmínkám jaderné bezpečnosti pro ukládání vysokoaktivního odpadu

[15] Účastníkem řízení o stanovení chráněného ložiskového území je pouze navrhovatel.

[16] § 4 odst. 2 písm. a) návrhu zákona o řízení souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu.

chráněné území i v jiných lokalitách než ve finální či záložní. Naopak pozitivně je třeba hodnotit skutečnost, že bude nutné v řízení o stanovení chráněného území nařídit ústní jednání. Dotčená obec má také právo požádat Ministerstvo životního prostředí o prodloužení lhůty k připomínkám a návrhům[17]. Tato úprava je však již obsažena v samotném horním zákoně, kde také tento zákon přepokládá automatické vyhovění žádosti účastníka řízení ze strany ministerstva.[18]

Dalším správním řízením, které návrh upravuje, je řízení o povolení hornické činnosti. Zde návrh zákona pouze mění délku doby, kterou musí být obec dopředu upozorněna na ústní jednání nebo místní šetření.

V rámci řízení o povolení k umístění a provozu jaderného zařízení, kterým dle dikce atomového zákona hlubinné úložiště je[19], je pak obec dle návrhu zákona oprávněna pouze podávat vyjádření ke zveřejnitelné části dokumentace. S tímto vyjádřením se musí příslušný orgán v rozhodnutí pak vypořádat. Obec zde není tedy klasickým účastníkem, ale může podávat vyjádření, na které je povinen správní orgán náležitě reagovat. Otázkou pak je, jak by se obec mohla procesně bránit v případě, kdy by nedošlo k náležitému vypořádání vyjádření. Jelikož obec není účastníkem tohoto řízení, nemohla by proti rozhodnutí podat odvolání. Nabízí se pak otázka, zda by mohla podat správní žalobu dle § 65 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního.

Návrh zákona také v § 4 upravuje výběr lokality pro umístění hlubinného úložiště radioaktivního odpadu. Tato úprava se však týká pouze výběru finální a záložní lokality (slovy zákona pak hlavního a záložního umístění hlubinného úložiště). To považuji za zcela nedostatečné, neboť se jedná v podstatě o závěrečný krok zdlouhavého procesu výběru finální lokality. Návrh nijak nereflektuje a nerespektuje, že výběru finální a závěrečné lokality předchází zúžení z více lokalit. Obec je tedy vlastně postavena před hotové a je jí umožněno se vyjádřit, až ve finální fázi celého procesu, kdy došlo již k předchozímu vyloučení jiných lokalit. Dle návrhu zákona může obec podat vyjádření k návrhu na výběr umístění hlubinného úložiště. Toto vyjádření představuje podklad pro rozhodnutí. Samotné rozhodnutí o finálním výběru lokalit provádí Vláda ČR usnesením, které musí schválit obě komory Parlamentu. Zákon však neuvádí, co se stane v případě, kdy obě komory Parlamentu souhlas s tímto usnesením nevysloví. K tomuto se pak nevyjadřuje ani důvodová zpráva k tomuto zákonu.

[17] § 5 odst. 4 téhož zákona
[18] §17 odst. 3 horního zákona
[19] § 3 odst. 2. písm. e) bod 6 atomového zákona

Finální znění zákona

Zákon o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu pak byl poslaneckou sněmovnou schválen dne 15. 11. 2023. Oproti původnímu návrhu z počátku ledna 2023 nedošlo k mnohým změnám v paragrafovém znění. Jedna důležitá změna však přeci jenom nastala. Hlavní roli při výběru finální a záložní lokality pro umístění hlubinného úložiště radioaktivního odpadu bude mít pouze Vláda České republiky, nikoliv také Poslanecká sněmovna a Senát. Jejich role tak byla oslabena, neboť rozhodnutí se jim bude pouze oznamovat. Zeširoka pojato, došlo tímto krokem také k celkovému oslabení účasti veřejnosti a obcí.

Při projednávání zákona v Senátu ČR byl přijat pozměňovací návrh, kterým měla být vrácena povinnosti spolurozhodnutí o výběru finální lokality také Poslanecké sněmovně a Senátu. Znění zákona s pozměňovacími návrhy bylo následně postoupeno opět Poslanecké sněmovně.[20] Ta však přijala finální znění zákona v předchozím znění, tedy bez souhlasu obou komor Parlamentu ČR.

Proces přijímání zákona pak byl pomyslně ukončen dne 15. 2. 2024, kdy jej podepsal Prezident.[21] Celý proces od předložení návrhu věcného záměru zákona o řízeních související s hlubinným úložištěm radioaktivních odpadů po podpis prezidenta tak zabral před 4 roky. Bohužel musím konstatovat, že dle mého názoru výsledek opravdu neodpovídá délce legislativního procesu. A to odhlížím od skutečnosti, že přijetí zákonu je předpokládáno minimálně od roku 2017 odkazem v Atomovém zákoně.

Reflexe přijaté úpravy

Český zákonodárce nevyužil jedinečnou možnost připravit zákon, který by odpovídal soudobým požadavkům na komunikaci s veřejností v případě přípravy a umisťování společensky rozporuplných a kontroverzních staveb. Přijatý zákon představuje pouze minimální změny oproti předchozímu stavu. Posiluje pouze konzultační pozici obcí v některých řízeních umožněním účastenství ve správním řízení vedoucím k výběru finální lokality a umístění hlubinného úložiště. Nová právní úprava prakticky rozšířila právo obce být účastníkem řízení pouze o řízení o stanovení chráněného území pro zvláštní zásah do zemské kůry. V řízení o stanovení průzkumného území pak nový zákon stanovuje povinnost nařídit jednání v dotčené obci. V ostatních fázích mají obce právo podávat připomínky. Přičemž minimálně v řízení o výběru finální a záložní lokality na ně musí státní orgány řádně reagovat.

[20] Srovnej https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=110516
[21] Viz https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=367

Zákon upravuje také samotnou povinnost obce respektovat zájmy svých občanů při přípravě, výstavbě a provozování hlubinného úložiště. Toto ustanovení považuji za zcela nadbytečné, jedná se totiž o jednu ze základních povinností obcí, kterou má bez ohledu na připravovaný záměr.

Za základní nedostatek nově přijatého zákona považuji absenci úpravy výběru lokality pro umístění hlubinného úložiště. Zákon sice zdánlivě tuto problematiku pokrývá, jedná se však pouze o proces rozhodnutí o finální lokalitě (a případně záložní). Zcela tak pomíjí celý proces směřující k tomuto závěrečnému kroku, během kterého došlo k navržení několika desítek nadějných lokalit, a následnému zmenšení jejich počtu. Jsem názoru, že pro úspěšný a „bezbolestný" výběr finální lokality by bylo vhodné, aby obce, jako zástupci veřejnosti, měli možnost účastnit se také postupného „zužování" počtu lokalit. Možná inspirace se zde nachází v přístupu Německa, kdy se obce účastní celého procesu pomocí regionálních konferencí. Zde mají možnost vyjádřit své obavy, ale také komunikovat vzájemně mezi jednotlivými lokalitami.

Dialog s a mezi jednotlivými dotčenými obcemi, potažmo celými lokalitami, je dle mého názoru jedním z nejdůležitějších a nejefektivnějších nástrojů při akceptaci projektu hlubinného úložiště veřejností. Nový zákon však tuto pomyslnou „hozenou rukavici" (hozenou veřejností v průběhu předchozích let, kdy se zvedla velká vlna odporu v dotčených lokalitách, a to právě z důvodu nedostatečného informování veřejnosti a postupech prací) nevyužil. Možnost ovlivnit proces výběru lokalit mají tak obce velmi omezené. Mohou se prakticky účastnit pouze řízení o povolení průzkumného území pro zvláštní zásah do zemské kůry, které bude třeba stanovit k provedení správného hodnocení vybraných lokalit.

Zákon sice požaduje průběžné informování veřejnosti Správou úložišť radioaktivního odpadu, nicméně ani toto opatření nepovažuji za dostačující. Jak jsem již uvedl mnohokrát, komunikace s veřejností a dotčenými obcemi je pro bezproblémový průběh projektu klíčová, ovšem českým zákonodárcem z velké části zanedbaná. Je pochopitelné, že žádné velké kroky již v současné fázi výběru vhodné lokality a přípravy celého projektu, nejsou již myslitelné.

Německá inspirace?

Opačný přístup, než Česká republika zvolilo Německo. Po událostech v roce 2011 spojených s katastrofou, která se odehrála v jaderné elektrárně Fukušima, rozhodlo Německo o okamžitém odstavení některých jaderných elektráren a o postupném odstavení všech do roku 2022. V souvislosti s tímto krokem také došlo u našich západních sousedů k přehodnocení situace ohledně nakládání a ukládání radioaktivního odpadu.

Hledání vhodného řešení pro nakládání s vysoce aktivním radioaktivním odpadem (tedy zejména vyhořelým palivem z jaderných elektráren) počalo v (západním) Německu téměř shodně jako jeho produkce. Již v 60 letech minulého století začal Národní institut pro přírodní vědy a přírodní zdroje (Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe) zkoumat možnosti uložení radioaktivních materiálů do hlubinného úložiště.[22]

Vzhledem k postupné změně náhledu na využívání jaderné energetiky a nakládání s radioaktivním odpadem v Německu, muselo také dojít ke změně přístupu politického vedení země. Dosavadní přístup rozhodni-oznam-obhajuj (decide-announce-defend strategy) doznal zásadní změny společně s přijetím nového zákona upravujícího nakládání s radioaktivním odpadem.[23]

Na základě výše uvedených událostí byl v roce 2013 přijat nový zákon upravující problematiku vybudování hlubinného úložiště radioaktivního odpadu. Tím je Standortauswahlgesetz (Site selection act, zákon o výběru lokality nebo také StandAG), ve znění z 22. 3. 2023.[24] Tento velmi obsáhlý a komplexní zákon poskytuje rámec pro zřízení nových státních institucí a rozsáhlou participační proceduru zahrnující občanskou společnost a skupiny zainteresovaných stran.

Zákon tak zvolil zcela nový přístup k problematice. Německo se přijetím StandAG ocitá opět na „zelené louce", neboť zákon předpokládá zahájení vyhledávání vhodné lokality pro hlubinné úložiště radioaktivního odpadu prakticky od počátku. Účelem zákona je nalezení vhodné lokality na základě participativního procesu, který bude založen na vědeckých poznatcích a zároveň bude co nejvíce transparentní a bude respektovat zájmy obyvatelstva, bezpečnosti a dlouhodobé udržitelnosti.[25]

Zákon o výběru lokality je neporovnatelně obsáhlejší a komplexnější než zákon o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu, který byl přijat v České republice. Ačkoliv se německý StandAG soustředí zejména na proces výběru vhodné lokality, nabízí i tak mnoho inspirace českému zákono-

[22] Hocke, P., & Kallenbach-Herbert, B. (2015). Always the Same Old Story?: Nuclear waste Governance in Germany. In A. Brunnengräber, M. R. Di Nucci, A. M. Isidoro Losada, L. Mez, & M. A. Schreurs (Eds.), Nuclear Waste Governance: An International Comparison (pp. 177–202, Energiepolitik und Klimaschutz. Energy Policy and Climate Protection). Wiesbaden: Springer VS. Dostupné z https://www.researchgate.net/profile/Peter-Hocke/publication/277113190_Always_the_Same_Old_Story_Nuclear_Waste_Governance_in_Germany/links/5714c36e08ae4ef745293388/Always-the-Same-Old-Story-Nuclear-Waste-Governance-in-Germany.pdf

[23] Di Nucci, M.R., Brunnengräber, A. (2023). The Long Road Towards the Soft Nuclear Repository State: Nuclear Waste Governance in Germany. In: Arentsen, M., van Est, R. (eds) The Future of Radioactive Waste Governance. Energiepolitik und Klimaschutz. Energy Policy and Climate Protection. Springer VS, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-40496-3_5

[24] Gesetz zur Suche und Auswahl eines Standortes für ein Endlager für hochradioaktive Abfälle https://www.gesetze-im-internet.de/standag_2017/BJNR107410017.html#BJNR107410017BJNG000100000

[25] § 1 odst. 2 StandAG

dárci. Zákon o řízení souvisejících s hlubinným úložištěm má sice upravovat celý proces umístění a vybudování úložiště a respektování práv dotčených obcí, nicméně tak činí velmi minimalisticky. Téměř vůbec se nezabývá zapojením veřejnosti (obcí a občanů) do celého procesu výběru lokality. Upravuje pouze poslední krok, a to schválení finální lokality a případně lokality náhradní.

Německý zákon naopak upravuje proces výběru lokality od samého počátku, neboť začíná prakticky od nuly. Neomezuje se však pouze na proces účasti veřejnosti, ale zahrnuje také otázky institucionálního zabezpečení, požadavků na bezpečnost a geologicko-technické požadavky na úložiště. Zahrnuje také úpravu většiny řízení, které upravuje také český zákon o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm, neboť se zabývá otázkami stanovení průzkumných území, samotného průzkumu, ale také ochrany vybraných lokalit před jejich znehodnocením budoucí výstavou.

Nemyslím si proto, že přístup podobný tomu zvolenému v Německu by byl v českých podmínkách vhodný. Německo totiž „restartovalo" celý projekt vyhledání vhodné lokality pro umístění hlubinného úložiště, mělo tedy unikátní možnost zapojit veřejnost a dotčené samosprávy od samého počátku nového vyhledávání. Dle mého názoru by toto nebylo v České republice v současné době již možné. To však nebrání zapojení veřejnosti a obcí do procesu výběru lokality a pak samotného budování hlubinného úložiště více a hlavně podrobněji. Ostatně i nově přijatý zákon dopadá na řízení související s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu pouze omezeně, neboť na již zahájená řízení o stanovení průzkumného území nebude dopadat.

Závěr

Zákon o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu měl dle úpravy atomového zákona docílit respektování zájmu obcí a jejich občanů, kteří budou dotčeni přípravou a výstavbou hlubinného úložiště radioaktivního odpadu. Nicméně dle mého názoru k tomuto cíli ani zdaleka nedospívá. Umožňuje sice obcím účastnit se řízení o stanovení chráněného území pro zvláštní zásahy do zemské kůry, to je ovšem jediné speciální ustanovení o účastenství obce. V dalších případech pak dává obci možnost vyjádřit se nebo připomínkovat další kroky (zejména pak řízení dle atomového zákona a řízení o výběru finální lokality).

Postavení obce se tak oproti stavu před přijetím zákona o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm téměř nijak nezměnilo. Ačkoliv je pochopitelné, že v již probíhajícím procesu výběru lokality není zájmem zákonodárce a státu, aby docházelo k výrazným změnám v těchto procesech, je nutné říci, že se citovaný zákon ani příliš nezaměřuje na komunikaci s veřejností.

Komunikace s komunitami dotčenými přípravou hlubinného úložiště je přitom stěžejní pro šanci smírného přijetí projektu takového rozsahu. Zákonodárce sice v komentovaném zákoně dává dotčeným subjektům za povinnost informovat širokou veřejnost, nicméně k tomu nestanovuje žádné konkrétní podrobnosti. Zajímavá inspirace se nabízí v právní úpravě Německa, která počítá s širokou konzultační účastí veřejnosti, včetně zřízení několika místních výborů pro komunikaci. Dalším zajímavým bodem je také povinnost dialogu mezi jednotlivými zvažovanými lokalitami.

Český zákonodárce tedy nevyužil možnosti a nepřipravil komplexní zákon, který by alespoň respektoval požadavek širší komunikace s veřejností a dotčenými samosprávnými celky. Pokračuje tak v nastavené linii, kdy do procesu výběru lokality není veřejnost ani obce dostatečně zapojeni, ani to s nimi není řádně komunikováno.

Abstrakt

Tento článek se zabývá reflexí zákona č. 53/2024 Sb., který by měl upravovat postavení obcí v řízeních spojených s výběrem lokality, plánováním, výstavbou a provozem hlubinného úložiště radioaktivního odpadu v České republice. Přijetí tohoto zákona předpokládal již od roku 2016 zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon. Právní úprava této problematiky je nezbytnou reakcí na rostoucí potřebu zajištění bezpečného a dlouhodobého nakládání s vysoce radioaktivním odpadem, jehož dočasné skladování v povrchových zařízeních představuje významná rizika. Článek se zaměřuje na vývoj tohoto zákona od věcného záměru po paragrafové znění. Reaguje na jeho klíčové aspekty, včetně účasti veřejnosti a procedurálních garancí pro dotčené obce. Zabývá se také srovnáním s německou právní úpravou, neboť Německo se ocitlo v podobné situaci jako Česká republika při výběru vhodné lokality. Závěrem jsou formulovány doporučení pro budoucí právní vývoj v oblasti nakládání s radioaktivním odpadem, včetně potřeby větší transparentnosti a zahrnutí širšího spektra aktérů do rozhodovacího procesu.

Klíčová slova: radioaktivní odpad, participace obcí, hlubinné úložiště

THE REFLECTION ON ACT NO. 53/2024 COLL., WHICH IS INTENDED TO REGULATE THE POSITION OF MUNICIPALITIES IN PROCEEDINGS RELATED TO THE SELECTION OF A SITE, PLANNING, CONSTRUCTION, AND OPERATION OF A DEEP GEOLOGICAL REPOSITORY FOR RADIOACTIVE WASTE IN THE CZECH REPUBLIC

Abstract

This article addresses the reflection on Act No. 53/2024 Coll., which is intended to regulate the position of municipalities in proceedings related to the selection of a site, planning, construction, and operation of a deep geological repository for radioactive waste in the Czech Republic. The adoption of this Act was anticipated as early as 2016 by Act No. 263/2016 Coll., the Atomic Act. Legal regulation of this issue is a necessary response to the growing need to ensure the safe and long-term management of high-level radioactive waste, as its temporary storage in surface facilities poses significant risks.

The article focuses on the development of this Act, from its conceptual framework to its detailed draft. It examines its key aspects, including public participation and procedural guarantees for affected municipalities. It also draws comparisons with German legislation, as Germany faces a similar situation to the Czech Republic in selecting a suitable site.

In conclusion, recommendations are formulated for the future legal development in the area of radioactive waste management, including the need for greater transparency and the inclusion of a broader spectrum of stakeholders in the decision-making process.

Keywords: radioactive waste, participation of municipalities, deep geological repository

♠♠

Z JUDIKATURY SD EU

SOUDNÍ DVŮR EU SE V ROCE 2024 DVAKRÁT VYSLOVIL K OCHRANĚ A LOVU VLKA OBECNÉHO (*CANIS LUPUS*)

doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Úvodem

Státní ochrana přírody letos vyhověla tlaku laické veřejnosti (zejména chovatelů) a přestože existuje zákon č. 115/2000 Sb., o náhradě škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, vydala sérii opatření obecné povahy pro různé kraje České republiky a velkoplošná zvláště chráněná území na téma řešení problematických jedinců vlka obecného včetně povolení výjimek ze základních podmínek ochrany dle § 50 odst. 1 a 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jedinců zvláště chráněného vlka obecného (*Canis lupus*). Připomínám, že vlk obecný je zařazen dle § 14 odst. 2 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb. a přílohy č. III této vyhlášky do kategorie kriticky ohrožený.[1] Ovšem opatření obecné povahy o výjimce ze základních ochranných podmínek bylo dokonce vydáno například i v rámci národního parku Šumava.[2]

V tomto článku se ještě nechci zabývat obsahem těchto (velmi podobných) opatření obecné povahy, a jejich souladem s platnou právní úpravou, to si vyžádá hlubší analýzu, ale chci upozornit, že vlk obecný je zároveň v EU chráněný druh podle směrnice č. 92/43/EHS, o stanovištích. Shodou okolností se letos touto problematikou zabýval Soudní dvůr EU, a to hned dvakrát.

1. Vlci ve Španělsku

Prvním případem je rozsudek Soudního dvora EU C-436/22 **Asociación para la Conservación y Estudio del Lobo Ibérico (ASCEL)** z 29. 7. 2024, ve věci předběžné otázky španělského regionálního soudu.

Směrnice o stanovištích[3] byla přijata s cílem dosáhnout základního cíle Unie obecného zájmu: zachovat, chránit a zlepšit kvalitu životního prostředí tím, že

[1] K zdůvodnění smyslu těchto opatření odkazuji například na článek F. Pelce Je potřeba hledat cesty, jak eliminovat střety mezi lidskými aktivitami a vlky. Původně byl publikovaný v Lidových novinách 8. 7. 2024, poté převzat do časopisu Ochrana přírody č. 4/2024, s. III.-IV.

[2] Viz veřejná vyhláška č.j. SZ NPS 11863/2023/15 – NPS 08330/2024 ze dne 2. 8. 2024, kterou se zveřejňuje opatření obecné povahy.

[3] Směrnice Rady č. 92/43/EHS z 21. května 1992, o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a o ochraně přírodních stanovišť.

přispěje k zachování biologické rozmanitosti prostřednictvím ochrany přírodních stanovišť a volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Ve Španělsku podléhají populace vlka různým režimům ochrany podle této směrnice: Populace na jih od řeky Duero jsou přísně chráněny. Populace severně od řeky Duero jsou klasifikovány jako druh v zájmu Společenství, který může být předmětem opatření pro lov.

Soudní dvůr EU řešil soulad regionálního zákona španělské provincie Kastílie a León, který povolil lov vlka obecného.

Pokud jde o právní předpisy provincie Kastílie a León, článek 7 Ley 4/1996, de 12 de julio, de Caza de Castilla y León (zákon 4/1996 autonomního společenství Kastilie a León ze dne 12. července 1996 o lovu, dále jen „zákon 4/1996"), který byl v mezidobí zrušen, ale platil v době schválení sporného plánu lovu, stanovil, že za lovné druhy se považují druhy, které jako takové definuje příloha I tohoto zákona. Uvedená příloha I zahrnuje vlka obecného severně od řeky Duero. V současné době je v platnosti Ley 4/2021, de 1 de julio, de Caza de Castilla y León (zákon 4/2021 autonomního společenství Kastilie a León ze dne 1. července 2021 o lovu a udržitelném hospodaření s loveckými zdroji, dále jen „zákon 4/2021"), podle jehož článku 6 lze lovit pouze druhy, které jsou jako lovné druhy uvedeny v příloze I. V příloze I je „vlk obecný (*Canis lupus*): severně od řeky Duero" uveden jako velký lovný druh. Zákon 4/2021 rovněž obsahuje ustanovení o tom, že se z přílohy I vyřazují druhy chráněné jakýmkoliv způsobem podle základních vnitrostátních právních předpisů, což znamená, že je jejich lov zakázán, nebo o tom, kdy je takové vyřazení považováno za nezbytné pro odpovídající zajištění jejich ochrany. Podle tohoto zákona může být z lovu dočasně vyloučen i některý z druhů prohlášených za lovný druh, pokud je to nezbytné pro odpovídající zajištění jejich ochrany. Článek 38 tohoto zákona (před jeho zrušením španělským ústavním soudem[4]) stanovil, že jakákoli forma lovu vlka obecného vyžaduje povolení ministerstva autonomního společenství příslušného pro oblast lovu, což je nejvyšší příslušný orgán na území Kastilie a Leónu, a že hodnota jednoho uloveného vlka obecného činí 6000 eur.

Podle zákona regionu Kastílie a León byl vlk zařazen do kategorie druhů, které lze v tomto regionu severně od řeky Duero[5] lovit. V roce 2019 povolila regionál-

[4] Od roku 2021 jsou všechny španělské populace vlka obecného přísně chráněny. Opatření přijatá na regionální úrovni před tímto datem pro odstřel a odchyt exemplářů však mohou být nadále používána, pokud splňují určité podmínky a omezení. V rozhodnutí ze dne 13. července 2022 prohlásil španělský Ústavní soud předpisy o lovu vlků obsažené v zákoně regionu Kastilie a Leónu za protiústavní.

[5] Řeka Duero protéká Autonomní oblastí Kastilie a León v délce 572 km, než vstoupí do Portugalska (zde se nazývá Douro) a ústí do moře u Porta. Dělí horizontálně území Španělska, pokud jde o výskyt populace vlka, na dvě nestejnoměrné části (severní je nepoměrně menší).

ní vláda plán pro lokální lov vlka v revírech severně od řeky Duero v loveckých sezónách 2019/2020, 2020/2021 a 2021/2022. Podle tohoto plánu smělo být uloveno celkem 339 vlčích jedinců.[6]

Následně dne 17. února 2020 podal Spolek pro zachování a výzkum populace vlka iberského **Asociación para la Conservación y Estudio del Lobo Ibérico** (ASCEL) proti tomuto plánu žalobu k Vrchnímu soudu regionu Kastílie a León.[7]

Španělský regionální Vrchní soud vyslovil pochybnosti o souladu regionálního zákona se směrnicí o stanovištích a proto položil Soudnímu dvoru EU sérii předběžných otázek.

Soudní dvůr EU ve svém rozhodnutí **C-436/22 ze dne 29. 7. 2024** odpověděl, že regionální zákon provincie Kastílie a León je v rozporu se směrnicí o stanovištích. Klíčovým údajem bylo, že podle Zprávy předložené v roce 2019 Španělskem evropské Komisi, zpracované pro období let 2013–2018, byl stav ochrany vlka ve třech biogeografických oblastech, kde se na území Španělska vyskytoval (středomořská, atlantická a alpská oblast[8]), přičemž první dvě oblasti zahrnují Kastílii a León, jako „nepříznivý – nedostatečný". Podle Soudního dvora vlk nesmí být na regionální úrovni označen jako lovný druh živočicha, pokud je jeho stav zachování na národní úrovni nepříznivý. Skutečnost, že se na daný druh mohou vztahovat managementová opatření ve formě lovu, ještě neznamená, že jeho stav z hlediska ochrany je příznivý.

Cílem těchto opatření musí být zachování nebo obnova příznivého stavu z hlediska ochrany dotčených druhů. Pokud tato opatření obsahují ustanovení o lovu, mají tedy za cíl omezit lov, a nikoli jej rozšířit. Pokud se to ukáže jako nezbytné, může být lov dokonce zakázán. Kromě toho musí být rozhodnutí povolující lov určitého druhu odůvodněné a musí vycházet z údajů o sledování stavu ochrany

[6] Tento plán lovu se podle svého odůvodnění zakládá na regionálním sčítání vlků z let 2012 a 2013, na celostátním sčítání provedeném v letech 2012 až 2014 a na výročních monitorovacích zprávách, které vyžadují menší úsilí v oblasti průzkumu a monitoringu než příprava sčítání. Plán na základě dostupných údajů a s použitím různých faktorů odhaduje počet vlků žijících severně od řeky Duero v Kastilii a Leónu před lovem na 1051 jedinců. Oblast Kastilie a Leónu severně od řeky Duero, kde vlci žijí, rozděluje na 28 oblastí s výskytem vlka. Vypočítává hustotu vlka v každé z nich, klasifikuje je na oblasti s vysokou, nízkou nebo střední hustotou a podle této hustoty jim přiřazuje procentuální úroveň loveckého využití. Dochází k závěru, že překročení 35 % roční úmrtnosti by vedlo k regresi populace tohoto druhu.

[7] ASCEL se v žalobě domáhal zrušení rozhodnutí Dirección General del Patrimonio Natural y Política Forestal [de la Junta de Castilla y León] (Generální ředitelství pro přírodní dědictví a lesnickou politiku [vlády Kastilie a Leónu], Španělsko) ze dne 9. října 2019, jímž byl schválen plán oblastního lovu vlka obecného v honebních oblastech severně od řeky Duero v Kastilii a Leónu v loveckých sezónách 2019/2020, 2020/2021 a 2021/2022 (dále jen „plán lovu"). ASCEL požadoval rovněž náhradu škod, které byly způsobeny lovem volně žijících živočichů během každé z loveckých sezón. Podle regionálního zákona představuje hodnota každého uloveného vlčího jedince 6000 Euro.

[8] Biogeografické regiony jsou vymezeny dle směrnice o stanovištích.

tohoto druhu.[9] Směrnice o stanovištích vyžaduje, aby členské státy monitorovaly stav druhů a stanovišť z hlediska jejich ochrany a věnovaly zvláštní pozornost prioritním typům přírodních stanovišť a prioritním druhům. Toto sledování je nezbytné pro určení, zda je třeba přijmout opatření k řízení, aby se zajistilo zachování příznivého stavu druhu z hlediska ochrany. Kromě této monitorovací povinnosti existuje povinnost předkládat Komisi každých šest let zprávu o uplatňování směrnice. Tato zpráva musí obsahovat hlavní výsledky uvedeného monitorování a mimo jiné posouzení stavu ochrany jednotlivých druhů vyskytujících se na území dotyčného členského státu.

Kromě toho je třeba tomuto sledování věnovat zvláštní pozornost, pokud je daný druh obecně považován za druh v zájmu Společenství. Autonomní společenství Kastilie a León však při vypracování napadeného plánu nezohlednilo zprávu z roku 2019, podle níž se vlk ve Španělsku nachází v nepříznivém stavu z hlediska ochrany.

Posouzení stavu zachování druhu a vhodnosti přijetí opatření k řízení musí být v každém případě provedeno s ohledem na zprávu vypracovanou členskými státy každých šest let v souladu se směrnicí a na nejnovější vědecké údaje získané díky monitorování prováděnému členskými státy. Tato hodnocení nemusí být prováděna pouze na místní úrovni, ale také na úrovni biogeografického regionu nebo dokonce přeshraničně. V případě chráněných druhů, které stejně jako vlk obývají rozsáhlá stanoviště, zahrnuje pojem „přirozený areál" více než jen zeměpisnou oblast obsahující fyzické a biologické prvky nezbytné pro jejich život a rozmnožování[10] A jak poznamenal Soudní dvůr EU, vlk iberský je v sousedním Portugalsku zařazen v kategorii přísně chráněný.

Pokud je stav druhu z hlediska ochrany nepříznivý, musí příslušné orgány přijmout opatření ke zlepšení stavu druhu z hlediska ochrany do té míry, aby jeho populace v budoucnu trvale dosáhly příznivého stavu z hlediska ochrany. V této souvislosti mohou být nezbytná ochranná opatření, jako je omezení nebo zákaz lovu, pokud přetrvává nejistota ohledně rizik pro zachování druhu ve stavu příznivém z hlediska ochrany (zásada předběžné opatrnosti).[11]

---

[9] Srovnej též rozhodnutí SDEU ze dne 10. října 2019 Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola, C-674/17.

[10] Viz rozsudek Soudního dvora EU ze dne 11. června 2020, Alianța pentru combaterea abuzurilor, C-88/19.

[11] Srovnej též velmi podrobný rozbor případu a velmi zajímavé závěry Generální advokátky J.Kokott, přednesené dne 24. ledna 2024 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:62022CC0436 Závěrem dokonce Generální advokátka uvedla následující úvahu: „*Závěrem je nezbytné připomenout, že pro povolení ochrany může být relevantní rovněž ochrana vlka obecného v lokalitách Natura 2000. Vzhledem k tomu, že Španělsko na ochranu vlka obecného vyhlásilo bezprostředně jižně od řeky Duero několik oblastí a tento druh se vyskytuje na velmi rozsáhlých územích, bylo by možné si položit rovněž otázku, zda plány lovu pro oblasti severně od řeky Duero musí být podrobeny posouzení důsledků pro lokalitu podle čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích. Nelze totiž vyloučit, že vlci, kteří*

2. Vlci v Rakousku

Druhým případem, týkajícím se vlka obecného, který letos Soudní dvůr EU řešil, byl případ rakouské populace vlka. Jedná se o rozsudek ze dne 11. 7. 2024 **WWF Österreich, C-601/22, ve věci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce**, která se týkala platnosti čl. 12 odst. 1 směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ve spojení s přílohou IV této směrnice, jakož i výkladu čl. 16 odst. 1 uvedené směrnice.

Tato žádost byla předložena Správním soudem spolkové země Tyrolsko v rámci sporu mezi několika organizacemi na ochranu zvířat a životního prostředí, kterými jsou Umweltverband WWF Österreich, ÖKOBÜRO – Allianz der Umweltbewegung, Naturschutzbund Österreich, Umweltdachverband a Wiener Tierschutzverein, na straně jedné a Tiroler Landesregierung (vláda spolkové země Tyrolsko, Rakousko) na straně druhé ve věci dočasné výjimky udělené touto vládou ze zákazu lovit volně žijící jedince živočišného druhu *Canis lupus* (vlk obecný).

Nezávislý rakouský odborný výbor ve stanovisku ze dne 25. července 2022 uvedl, že v době od 10. června do 2. července 2022 identifikovaný vlk, konkrétně vlk 158MATK, zabil přibližně 20 ovcí ze stáda, které se nacházelo na nechráněných pastvinách ve spolkové zemi Tyrolsko. Vzhledem k tomu, že měl tento výbor za to, že tento vlk představuje bezprostřední závažné nebezpečí pro pasoucí se zvířata, a vzhledem k tomu, že dotčené vysokohorské pastviny není možné chránit, doporučil jeho odstřel. V návaznosti na toto stanovisko vláda spolkové země Tyrolsko v nařízení ze dne 26. července 2022 konstatovala, že vlk 158MATK představuje bezprostřední závažné nebezpečí pro pasoucí se zvířata a zemědělské plodiny a zařízení. Toto nařízení nabylo účinnosti dne 29. července 2022 bez časového omezení. Vláda spolkové země Tyrolsko proto rozhodnutím ze dne 29. července 2022 povolila odstřel vlka 158MATK, přičemž jej vyloučila z trvalé ochrany, kterou stanoví Tyrolský zákon o lovu z roku 2004. Toto rozhodnutí kromě toho uvádí, že výjimka z trvalé ochrany druhu vlka je časově omezená, končí dne 31. října 2022 a stane se neplatnou před tímto datem, pokud se opakovaně prokáže výskyt vlka 158MATK mimo dotčenou zeměpisnou oblast pomocí molekulárně-biologických technik.

Žalobkyně (WWF Österreich a spol.) v původním řízení podaly proti rozhodnutí ze dne 29. července 2022 žalobu k Landesverwaltungsgericht Tirol (Správní soud spolkové země Tyrolsko, Rakousko), tj. k předkládajícímu soudu, přičemž

žijí v těchto chráněných oblastech, překročí řeku a tam budou usmrceni. Pro genetickou rozmanitost populací žijících v těchto chráněných oblastech může být rovněž důležité, zda dochází k dostatečnému kontaktu s populacemi severně od řeky. Tato otázka ovšem není předmětem projednávané věci". (bod 104 stanoviska).

tvrdily, že toto rozhodnutí nesplňuje požadavky stanovené v čl. 16 odst. 1 směrnice o stanovištích. Připomeňme, že čl.16 směrnice o stanovištích stanoví podmínky, za kterých lze povolit odchylný postup dle směrnice, např. k lovu jedinců druhů ohrožených živočichů. „*Neexistuje-li žádné jiné uspokojivé řešení a za podmínky, že populace příslušného druhu přetrvávají navzdory udělené odchylce ve svém přirozeném areálu rozšíření bez negativního ovlivnění v dobrém stavu z hlediska jejich ochrany, mohou se členské státy odchýlit od ustanovení článků 12, 13, 14 a čl. 15 písm. a) a b):*

a) v zájmu ochrany volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a ochrany přírodních stanovišť;

b) v zájmu prevence závažných škod, zejména na úrodě, dobytku, lesích, rybolovu, vodách a ostatních typech majetku;

[…]".

Správní soud spolkové země Tyrolsko vyslovil pochybnosti o právní stránce případu a rozhodl se věc předložit Soudnímu dvoru EU. Tyrolský soud mimo jiné poukazuje na specifickou situaci spolkové země Tyrolsko, která se vyznačuje malými zemědělskými podniky a vysokohorskými pastvinami, které nelze chránit, nebo je nelze chránit pomocí rozumných a přiměřených opatření na ochranu stád, jako je výstavba oplocení, používání pasteveckých psů nebo doprovázení stád pastevci. Klade si tudíž otázku, zda je možné tyto zvláštnosti zohlednit v rámci určení „jiného uspokojivého řešení" ve smyslu čl. 16 odst. 1 směrnice o stanovištích. Především však položil předběžnou otázku, zda se na ochranu rakouské populace vlka obecného vztahuje čl.12 směrnice o stanovištích a pokud ano, za jakých podmínek lze činit výjimky z této ochrany dle čl.16 směrnice o stanovištích.

Soudní dvůr EU (první senát) po provedeném řízení rozhodl takto:

1) Posouzení první otázky neodhalilo žádnou skutečnost, kterou by mohla být dotčena platnost čl. 12 odst. 1 směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ve znění směrnice Rady 2013/17/EU ze dne 13. května 2013, ve spojení s přílohou IV směrnice 92/43, ve znění směrnice 2013/17. Soudní dvůr tedy potvrdil, že zůstává v platnosti přísná ochrana vlků podle směrnice o stanovištích. Rakousko při vstupu do Evropské unie v roce 1995 nevyjádřilo k této ochraně žádné výhrady. Země zatím nepodala žalobu pro nečinnost, pokud se domnívá, že by zákonodárci EU měli zrušit přísnou ochranu. Navíc rakouská vláda sama připustila, že populace vlků není v příznivém stavu ochrany, argumentují soudci SDEU.
2) Dále se Soudní dvůr vyjádřil k podmínkám odchylného postupu podle čl. 16 směrnice o stanovištích, v případě výjimečné situace, za které lze výjimečně

lov vlka povolit. Článek 16 odst. 1 směrnice 92/43, ve znění směrnice 2013/17, musí být vykládán v tom smyslu, že podmínka, která je v něm uvedena, podle níž výjimka udělená na základě tohoto ustanovení nesmí mít negativní dopad na zachování populací dotyčných druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření v příznivém stavu z hlediska jejich ochrany, může být posuzována s ohledem na dostupné údaje na úrovni biogeografické oblasti, která překračuje státní hranice, pouze tehdy, bylo-li předtím konstatováno, že tato výjimka nemá nepříznivý vliv na zachování takovéhoto příznivého stavu z hlediska ochrany na místní teritoriální úrovni a vnitrostátním území dotyčného členského státu. Článek 16 odst. 1 písm. b) směrnice 92/43, ve znění směrnice 2013/17, musí být vykládán v tom smyslu, že pojem „závažné škody" uvedený v tomto ustanovení nezahrnuje budoucí nepřímé škody, které nelze přičítat tomu jedinci živočišného druhu, na kterého se vztahuje výjimka udělená na základě uvedeného ustanovení. A konečně, Soudní dvůr též dovodil, že článek 16 odst. 1 směrnice 92/43, ve znění směrnice 2013/17, musí být vykládán v tom smyslu, že v rámci určení existence „jiného uspokojivého řešení" ve smyslu tohoto ustanovení jsou příslušné vnitrostátní orgány povinny na základě nejlepších dostupných vědeckých a technických poznatků posoudit jiná možná řešení, přičemž zohlední zejména jejich hospodářské důsledky, aniž by tyto důsledky měly rozhodující povahu, a poměří je s obecným cílem zachování nebo obnovy příznivého stavu z hlediska ochrany dotčeného živočišného druhu.

Zajímavá situace nastala po vydání rozhodnutí SDEU, kdy se zastánci lovu vlka domnívají, že rozhodnutí je v jejich prospěch. Ministr zemědělství Josef Geisler (ÖVP), v jehož oblasti byl vlk z tohoto případu povolen k odstřelu, v první reakci uvedl, že rozsudek nemá bezprostřední dopad. Rozsudek „*bohužel nepřináší ani žádnou úlevu. Tyrolské předpisy o odstřelu se osvědčily. Uplatňováním přísného standardu kontroly můžeme i nadále odstraňovat škodlivé a rizikové vlky. Předpisy rozhodují případ od případu a zohledňují také zvláštnosti hospodaření na horských pastvinách*". Naopak podle autora jednoho z německých komentářů k zákonu o ochraně přírody, ředitele Institutu pro ochranu přírody a práva ochrany přírody, Univerzita v Tübingenu, Prof. Jochena Schumachera, který také spolupracuje s pražskou katedrou práva životního prostředí PFUK, má rozsudek SDEU důsledky, které přesahují hranice Rakouska. „*Má důsledky pro všechny členské státy EU. Překážky pro odstřel vlka obecného byly opět upřesněny. V Rakousku se nyní musí pro každou jednotlivou horskou pastvinu na místě ověřit, zda je možné vlky před povolením k odstřelu chránit, například pastýři nebo ohradníky. Dosavadní praxe, kdy se vysokohorské pastviny na základě kritérií kategorizují jako nechráněné,*

není slučitelná se směrnicí o stanovištích.“, komentoval rozhodnutí ESD Jochen Schumacher.[12]

Závěrem

Jak ukazují oba případy, Soudní dvůr EU prozatím nehodlá ustoupit ze svého názoru na přísnou ochranu vlka obecného podle evropského unijního práva. Pokud chce členský stát na svém území povolit odchylný postup dle směrnice o stanovištích ze zvláštní druhové ochrany, musí tak učinit za velmi přísných podmínek, které splňují jak právní kritéria směrnice o stanovištích, tak i kritéria ochrany přírody. Pokud bude Komise EU v budoucnu posuzovat česká opatření obecné povahy, vydaná k vlkovi v roce 2024, bude zjevně vycházet i z výše uvedené judikatury EU.

THE EU COURT OF JUSTICE HAS TWICE THIS YEAR ADDRESSED THE PROTECTION OF THE COMMON WOLF

Abstract

The EU Court of Justice has twice this year addressed the protection of the common wolf, namely in Spain Wolf, C436/22 from 29. 7. 2024 and WWF Österreich, C-601/22 from 11. 7. 2024. The Court upheld strict protection for the common wolf in EU and set conditions for hunting wolves in exceptional situations, while adhering to the principles and rules of the Habitats Directive.

Keywords: EU Court of Justice, common wolf, hunting, protection for the common wolf, Habitats Directive

♠♠

[12] Der Wolf ist streng geschützt. Článek z 11. 7. 2024. EuGH: EU-Wolfsjagdverbot auch in Österreich gültig

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

VĚDECKÁ DOKTORANDSKÁ KONFERENCE K VLIVU VLASTNICKÉHO PRÁVA NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A LIDSKÉ ZDRAVÍ V ÉŘE KLIMATICKÉ ZMĚNY

JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D., doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Klimatická změna jako součást tzv. trojité planetární krize (angl. *Triple Planetary Crisis*) je výsledkem činnosti člověka. Člověk se stal hlavním celoplanetárním činitelem, který v éře nazývané antropocén[1] bezprecedentně ovlivňuje fungování planety Země. Lidskou činností došlo k dramatické změně složení atmosféry zvýšením koncentrace skleníkových plynů. Urbanizace, odlesňování a intenzivní zemědělství radikálně přetvářejí zemský povrch a narušují přirozený koloběh vody i její dostupnost. Znečištění životního prostředí chemikáliemi, plasty a nadměrný rybolov devastují nejen mořské ekosystémy, ale významně ovlivňují také zdraví člověka. Činnost člověka způsobuje také vymírání druhů a ztrátu biodiverzity. Jde o změny natolik závažné, že budou trvalou stopou patrnou v geologickém záznamu planety Země a budou dál přispívat k environmentální migraci lidstva, k rostoucím nerovnostem a zřejmě i k novým zdravotním rizikům.

Ve dnech 19.–21. června 2024 se uskutečnila ve výukovém středisku Univerzity Karlovy v Peci pod Sněžkou doktorandská konference, podpořená finančně z projektu SVV 260 624/2024 rektorátem Univerzity Karlovy. Třídenní akci zorganizovala pražská katedra PŽP PFUK, na odborné části konference participovala katedra správního práva a finančního práva Univerzity Palackého v Olomouci. Mezi účastníky byli doktorandi a akademičtí pracovníci kateder zabývajících se

[1] Antropocén je poměrně nový termín z oblasti geochronologie, který je motivován snahou označit období, kdy lidstvo svou činností globálně ovlivňuje zemský ekosystém. Termín je připisován ekologovi Eugene Stoermerovi a chemikovi Paulu Crutzenovi. Ten považuje vliv lidského chování na zemskou atmosféru za natolik významný, že by měly být moderní dějiny lidstva, tzv. antropocén, označeny za nové geologické období. Od počátku 21. století probíhají odborné diskuse, kterým okamžikem by éra antropocénu měla začínat. Právě profesoři Stoermer a Crutzen přišli s myšlenkou, že by se mělo jednat až o období průmyslové revoluce, tj. přelom 18. a 19. století, kdy začala růst přítomnost uhlíku a metanu v zemské atmosféře. Pracovní skupina Mezinárodní stratigrafické komise pro antropocén (AWG), zastává stanovisko, že začátek tohoto období by měl být optimálně zařazen do poloviny 20. století, kdy došlo v důsledku jaderných testů a svržení atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki k první kontaminaci půdy na planetě Zemi umělými radioaktivními částicemi. Podle nejnovějších zpráv (začátek prosince 2024) však Mezinárodní stratigrafická komise pro antropocén myšlenku, že by antropocén byl uznán za samostatné období, nezávislé na pojmu holocén, odmítla. Celý proces uznání tedy bude muset začít od základů znova.

právem životního prostředí z právnických fakult Univerzity Karlovy, Masarykovy Univerzity v Brně a Univerzity Palackého v Olomouci. Jako moderátoři se v jednotlivých sekcích střídali prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc., doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D. (oba PFUK) a JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D. (PFUP Olomouc)

Konference se zaměřila na vliv vlastnického práva na životní prostředí a lidské zdraví zarámovaný klimatickou změnou. Vlastnické právo k povrchu zemskému a všemu, co na něj lidé umístí či co na něm realizují, je základem pro lidskou činnost, která tak zásadním způsobem ovlivňuje stav planety Země. Je tedy třeba, aby vlastnické právo bylo vykonáváno zodpovědně. K tomu ostatně vlastníky zavazuje také čl. 11 odst. 3 ústavní Listiny základních práv a svobod ČR[2], který dodává vlastnickému právu sociální funkci a požaduje nejen zohlednění subjektivních práv jiných osob, ale také veřejných zájmů na ochraně životního prostředí, lidského zdraví ad. Vlastnictví a vlastnické právo je však nutné také vnímat jako prostředek pro realizaci řady lidských potřeb, např. skrze vlastní obydlí realizovaná potřeba bezpečí a soukromí.

Příspěvky přednesené na konferenci ukazují komplexitu společenských vztahů, ve kterých je garance vlastnického práva a jeho ochrany nezbytným základem demokratického právního státu s fungující tržní ekonomikou. Na druhou stranu je z nich také patrné, že stát musí pro ochranu veřejných zájmů a naplňování mezinárodních závazků vlastnické právo účinně regulovat. Účinnou právní regulací nemáme na mysli jen omezování vlastnického práva, jehož výkonem je životní prostředí, případně lidské zdraví ohrožováno či dokonce poškozováno, ale jde také o nastavení účinného systému podpory vlastníků v aktivní ochraně životního prostředí, ale i zajištění účinné ochrany vlastnictví před negativními dopady klimatické změny (povodně, sucha, požáry, povětrnostní jevy atd.).

V následujících odstavcích bychom rádi reflektovali závěry, které vyplynuly z jednotlivých příspěvků i diskuse na konferenci.

Jakub Straka (katedra práva životního prostředí PFUK) ve svém příspěvku analyzoval postavení vlastnického práva v procesu poměřování zájmů dotčených konkrétním záměrem a dospěl k závěru, že vlastnické právo jakožto soukromý zájem konkrétní osoby, ale zároveň ústavně zaručené právo, se v testu proporcionality vůči kolidujícím veřejným zájmům obtížně prosazuje. To ovšem nemusí být nutně negativní, naopak to může svědčit o fungující sociální funkci vlastnictví. Jakožto ústavně zaručené právo by však mělo mít náležitou ochranu, kterou musí garantovat stát.

[2] „*Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*“

Piero Orlandin (katedra práva životního prostředí PFUK) svým příspěvkem upozornil na odpovědnost států za dodržování lidskoprávních závazků v kontextu negativních dopadů klimatické změny a jejich reflexi v rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva a Výboru OSN pro lidská práva. Jak ukazují případy lidskoprávní klimatické litigace z celého světa, bude sílit tlak na to, aby státy důsledněji realizovaly své lidskoprávní a environmentální závazky.

Příspěvek Markéty Gregorové (katedra práva životního prostředí PFUK) reflektoval povahu přírodních zdrojů, které nejsou rozděleny hranicemi států, ale jsou často sdílené a jejich užívání vyžaduje spolupráci sousedících států a vymezení pravidel pro udržitelné čerpání či užívání. Přeshraniční sdílení zdrojů podzemní vody je vysoce praktickou a zároveň problematickou záležitostí, které není ani v mezinárodním právu věnována dostatečná pozornost.

K diskusi o roli státu a přijímání účinné právní regulace v kontextu klimatické změny přispěl také Václav Brabec (katedra práva životního prostředí PFUK), který se zabýval návrhem zákona o veřejné hydrometeorologické službě. Tento zákon byl přijat 21. srpna 2024 a ve Sbírce zákonů byl vyhlášen pod č. 262/2024 Sb. Účinnosti nabude od 1. ledna 2025. Ve svém příspěvku dospěl Václav Brabec k závěru, že Česká republika zákon o veřejné hydrometeorologické službě potřebuje, zároveň však upozornil na úskalí spojená s výhradní kompetencí Českého hydrometeorologického ústavu k vydávání tzv. hydrometeorologických výstrah. Čas a rozhodovací praxe soudů ukáže, jak se tato právní úprava osvědčí.

Příspěvek Jakuba Kanického (katedra práva životního prostředí PFUK) se zaměřil na zálohový systém pro vybrané jednorázové nápojové obaly, který je předmětem projednávané novely zákona o obalech, a měl by přispět k prosazování tzv. cirkulární ekonomiky. I tento příspěvek demonstroval potřebu účinné právní regulace a Jakub Kanický se v něm kriticky zamýšlí nad souladem navržené právní úpravy s hierarchií odpadového hospodářství zakotvené v souladu s právem EU v zákoně o odpadech. Upozorňuje též na možné negativní ekonomické a administrativní dopady, které budou zatěžovat nejen prodejce, ale i obce a další subjekty, např. spotřebitele.

Z příspěvku Kláry Djemel (katedra práva životního prostředí PFUK) na téma dobrovolných nástrojů přijímaných vlastníky půdy vyplynulo, že jsou-li dobrovolné nástroje kvalitně navrženy a účinně regulovány, mohou vhodně doplnit klasické právní nástroje a přispívat tak k řešení ekologických problémů.

Na problematické aspekty klasických právních nástrojů, konkrétně odpovědnosti za škody upozornil ve svém vystoupení Karel Huneš (katedra správního a finančního práva PFUP v Olomouci). Srovnal přístup české a rakouské právní úpravy odpovědnosti vlastníka lesa za škody způsobené osobám, které do lesa vstupují v rámci jeho veřejného užívání, a dospívá k závěru, že současná česká právní

úprava nenastavuje spravedlivou rovnováhu všech dotčených subjektů a nachází se na hraně neústavnosti.

Jana Sehnalová (katedra práva životního prostředí PFUK) ve svém příspěvku upozornila na praktické problémy vznikající ve vztahu vlastnictví k pozemkům a výkonu práva myslivosti, které lze realizovat pouze na honebních pozemcích. Kritizuje současný model vzniku a následné existence honiteb, který komplikuje efektivní výkon práva myslivosti, kterou je nutné vnímat také jako součást péče o volně žijící živočichy. Za pozornost stojí její návrhy *de lege ferenda*, které ve svém příspěvku formuluje.

Kristýna Králová a Barbora Pospíšilíková (katedra práva životního prostředí a pozemkového práva PF MU v Brně) se ve svém společném vystoupení zabývaly problematikou nepovolených, tzv. černých staveb z pohledu ochrany vybraných složek životního prostředí, konkrétně přírody a krajiny, zemědělské půdy a lesa. V kontextu nové právní úpravy stavebního řízení a jednotného environmentálního stanoviska upozorňují na nutnost rozlišovat pro případ žádosti o dodatečné povolení stavby mezi nepovolenou stavbou a neoprávněnou stavbou. Jejich příspěvek mimo jiné poukazuje na důležitou roli soudů ve správné aplikaci práva.

Všechna vystoupení byla doprovázená bohatou diskuzí akademických pracovníků i doktorandů mezi sebou. O nic nepřijde ani ten, kdo na konferenci nebyl přítomen, protože veškeré příspěvky vyšly začátkem prosince 2024 ve společném sborníku z konference[3].

Vlastnické právo v éře klimatické změny hraje a bude hrát důležitou roli, protože je základem pro realizaci činností, které z životního prostředí čerpají, které životní prostředí znečišťují a které svými dopady ohrožují přirozené funkce ekosystémů i lidské zdraví. S vlastníky je proto v ochraně životního prostředí třeba aktivně počítat – chránit vlastnické právo, zároveň je účinně regulovat a motivovat vlastníky k aktivnímu zapojení se do ochrany životního prostředí jako součást sociální funkce vlastnictví, ale také odpovědnosti každého dle čl. 35 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Hlavním garantem výše uvedeného je přitom stát. Jak na konkrétních příkladech ukázaly příspěvky zahrnuté do tohoto sborníku, je stát zodpovědný za ochranu životního prostředí i udržitelné využívání přírodních zdrojů, nastavení účinné právní regulace všech zájmů, ale i vymáhání povinností ve smyslu sdílené odpovědnosti za ochranu životního prostředí. Již podle čl. 7 Ústavy ČR stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Tyto kompetence je pak třeba vidět ve dvou rovinách, 1) jako legitimní důvod pro státní regulace určitých činností prováděných soukromými subjekty

[3] Damohorský, M., Stejskal, V., Tomoszková, V. (eds.) Vliv vlastnického práva na životní prostředí a lidské zdraví v éře klimatické změny. Nakladatelství Eva Rozkotová, Beroun, 2024. 129 s. ISBN 978-80-87488-60-7.

(adresáty výkonu veřejné správy), a 2) jako povinnost státu respektovat tuto prioritu ve vlastní činnosti (státní organizace vykonávající za stát vlastnické právo musí respektovat tytéž pravidla, která platí pro soukromé vlastníky). K naplnění zájmu na ochraně životního prostředí, zachování a rozvoji zděděného přírodního bohatství, je určitá míra omezení základních práv a svobod nezbytná.

Konference tedy ukázala, že bude nadále nutné hledat rovnováhu mezi ochranou vlastnického práva a ochranou životního prostředí a lidské zdraví, a to nejen s ohledem na princip proporcionality.

SCIENTIFIC DOCTORAL CONFERENCE ON THE IMPACT OF PROPERTY LAW ON THE ENVIRONMENT AND HUMAN HEALTH IN THE ERA OF CLIMATE CHANGE

Abstract

In June 2024, a doctoral conference, supported financially from the project SVV 260 624/2024 by the Rector's Office of Charles University, was held at the Charles University Teaching Centre in Pec pod Sněžkou. The three-day event was organized by the Prague Department of Public Administration of the PFUK, while the Department of Administrative Law and Financial Law of Palacký University in Olomouc participated in the professional part of the conference. Among the participants were PhD students and academic staff of the departments dealing with environmental law from the law faculties of Charles University, Masaryk University in Brno and Palacký University in Olomouc. Main Theme of conference was the impact of property law on the environment and human health in the era of climate change. The article describes in detail the individual topics presented during the conference.

Keywords: property law, environmental law, human rights, protection on human health, climate change

♠♠

ZPRÁVA O KONFERENCI O JEDNOTNÉM ENVIRONMENTÁLNÍM STANOVISKU

Mgr. Pavel Chlíbek

Ve dnech 19. a 20. listopadu 2024 se uskutečnila celostátní konference o jednotném environmentálním stanovisku. Uspořádalo ji Ministerstvo životního prostředí (dále „MŽP") jako gestor tohoto relativně nového institutu v oblasti práva životního prostředí. Místem konání byla Praha, v tamním hotelu DUO se sešlo přes 260 účastníků. Vzhledem k ambici umožnit účast co nejširšímu okruhu posluchačů bylo možné zúčastnit se konference rovněž distančním způsobem prostřednictvím streamovaného přenosu. Takto se připojili účastníci z dalších více než 1 000 míst, přičemž celková sledovanost byla dle odhadu organizátorů v rozmezí 1 500 až 2 000 posluchačů. Celá konference byla rovněž nahrávána a k dispozici je tak na webových stránkách MŽP[1] její úplný záznam.

Konference byla koncipována jako dvoudenní a jejím smyslem bylo jednak představit všechny dostupné a relevantní informace nejen o jednotném environmentálním stanovisku jako takovém, ale i všech souvisejících právních předpisech a samozřejmě také o vazbách na stavební zákon a s ním úzce propojené téma digitalizace stavebního řízení. Druhým, a neméně důležitým cílem konference bylo otevřít a umožnit diskusi napříč veřejnou správou. Jednotné environmentální stanovisko je novým, a relativně významným, nástrojem v oblasti aplikace práva životního prostředí správními orgány, a jako takový se pochopitelně setkává s potížemi při náběhu aplikační praxe. Obzvlášť ve spojení s plným náběhem účinnosti nového stavebního zákona (po zásadní novele zákonem č. 152/2023 Sb.), který proces povolování záměrů významně reviduje, nemluvě o vazbě na digitalizaci stavebního řízení a s ní spojenou povinnost dotčených orgánů, tedy včetně orgánů JES, pracovat v informačním systému stavebních řízení (dále „ISSŘ"), jenž se od samotného začátku jeho fungování (či spíše již v průběhu jeho přípravy a chystaného spuštění) potýkal s fatálními problémy znemožňujícími jeho řádné fungování, a tedy i znemožňujícími řádný výkon státní správy příslušným správním orgánům. V současné době tak při povolování záměrů pravděpodobně dochází k porušování právních předpisů, například tím, že se v rozporu s požadavky stavebního zákona a jeho prováděcích právních předpisů žádosti vyřizují i mimo ISSŘ ve stávajících spisových službách jednotlivých dotčených orgánů, a doručuje se prostřednictvím datových zpráv.

První den konference byl věnován spíše poskytování informací a výkladů ze strany Ministerstva životního prostředí. Po krátkém úvodním slově zástupců ve-

[1] www.konferencejes.cz

dení MŽP následovaly dva bloky věnované ryze jednotnému environmentálnímu stanovisku. Pavel Chlíbek, právník legislativního odboru MŽP, který byl od počátku u vzniku, projednávání a schvalování zákona č. 148/2023 Sb., o jednotném environmentálním stanovisku, představil během svého tříhodinového vystoupení proces vydávání JES, se zohledněním aktuálních otázek, výkladových nejasností a aplikačních problémů, s nimiž se správní orgány a žadatelé v současné době potýkají.

Po přestávce dostala v programu prostor agenda EIA, tedy proces posuzování vlivů na životní prostředí a jeho vztah k JES. Skutečnost, že může být z vůle žadatele veden *společný proces EIA a JES*, jehož výsledkem je jednotné environmentální stanovisko obsahující v sobě jak závazné stanovisko podle zákona č. 148/2023 Sb., tak podle § 9a zákona č. 100/2001 Sb., vyvolává přinejmenším rozpaky jak na straně správních orgánů, tak na straně investorů. Přednáška Petra Slezáka a Jiřího Kapouna z odboru posuzování vlivů na životní prostředí a integrované prevence MŽP tak měla ambici vnést světlo do některých stinných zákoutí tohoto, zatím v praxi nevyzkoušeného, společného procesu, a zároveň vysvětlit další vazby, které koexistence procesu EIA a JES vytváří.

Samostatný blok konference byl věnován aktuálnímu stavu digitalizace stavebního řízení. Marie Kotrlá, ředitelka legislativního odboru Ministerstva pro místní rozvoj (dále „MMR"), ve spolupráci s Tomášem Láhnerem z Ministerstva práce a sociálních věcí, představila ideu tzv. legislativního bypassu digitálního stavebního řízení a její dopady. V době vzniku tohoto textu již byl Senátem ČR schválen předmětný návrh novely stavebního zákona (jako senátní tisk č. 14), který nadále počítá s využíváním Portálu stavebníka, včetně Evidence elektronických dokumentací, avšak odstraňuje povinnost správních orgánů pracovat v ISSŘ[2].

V odpolední části prvního dne konference zazněla rovněž přednáška Evy Mazancové, Kristýny Trojanové a Jana Šímy, zástupců MŽP, k tématu ochrany přírody a krajiny v souvislosti s JES. Právě oblast ochrany přírody a krajiny upravená zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, přináší s ohledem na značný rozsah správních úkonů nahrazovaných jednotným environmentálním stanoviskem, ale rovněž v důsledku zavedení nového institutu v podobě společného rozhodnutí podle § 83 odst. 9 zákona o ochraně přírody a krajiny, v praxi asi největší množství otázek.

Téma lesního a vodního zákona, které následovalo poté, je specifické především jeho gesčním rozkročením mezi dva resorty, a sice Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství (dále „MZe"). Prezentace k otázkám lesního zákona ve vztahu k JES se ujal Antonín Košnář z Ministerstva zemědělství. Nutno

[2] Návrh činí neaplikovatelným ust. § 173 stavebního zákona, v důsledku čehož nebudou moci správní orgány doručovat písemnosti prostřednictvím ISSŘ.

přiznat, že právě správní úkony podle lesního zákona, jichž se integrace do JES týká, činí v praxi značné potíže (např. při výpočtu poplatku za odnětí z PUPFL a jeho zahrnutí do rozhodnutí stavebního úřadu), a jak žadatelé, tak správní orgány budou jistě s očekáváním vyhlížet společné výkladové stanovisko MŽP, MZe a MMR, které by do této agendy vneslo více právní jistoty. Tématu vodního zákona se ujal Pavel Chlíbek z MŽP, který se věnoval mimo jiné nejčastějším otázkám směřujícím k zahrnutí souhlasu a závazného stanoviska podle vodního zákona do JES. Závěrem prvního dne zazněly z úst Aleny Chaloupkové a Hany Nenutilové z MŽP otázky z oblasti ostatních složkových předpisů, jejichž správní úkony jsou do JES integrované, a sice zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, zákona o ochraně ovzduší, zákona o odpadech a zákona o prevenci závažných havárií.

Druhý den konference byl pojat odlišně, sestával z tří debatních panelů, v rámci nichž bylo účelem diskutovat o problematických aspektech právní úpravy. Účastnili se jich zástupci MŽP a dalších ministerstev (pro místní rozvoj, kultury, průmyslu a obchodu), krajských úřadů (kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, hlavní město Praha), ale také experti z Právnické fakulty Univerzity Karlovy či ze soukromého sektoru.

V prvním z debatních panelů se probíraly praktické zkušenosti s vydáváním JES. V druhém bloku se pak účastníci mezi sebou, i na základě dotazů z řad posluchačů, věnovali otázkám spojeným s vybranými instituty stavebního zákona a jejich přesahem do agendy JES. Např. fikce souhlasného závazného stanoviska, či povinnost dotčených orgánů koordinovat jimi vydávaná závazná stanoviska do jediného, patří v praxi mezi potenciálně nejproblémovější (např. optikou přezkumu) části povolování záměru z pozice dotčených orgánů. Třetí, závěrečný blok konference byl věnován tématu poněkud průřezovému, a sice tzv. *výjimkovým režimům*. Nelze si v poslední době nepovšimnout narůstajícího trendu vytvářet pro jednotlivé typy záměrů odlišné procesy jejich povolování – po unikátním zákonu č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby strategicky významné infrastruktury (dříve tzv. liniový zákon), se objevuje stále častěji snaha zanášet do právního řádu domněnku převahy veřejného zájmu, a nelze opomenout ani připravovaný zákon o urychlení zavádění obnovitelných zdrojů energie, který je nyní ve fázi vypořádání připomínek z meziresortního připomínkového řízení.

Ve všech debatních panelech zazněla řada velmi podnětných myšlenek, a zároveň bylo otevřeno mnoho obtížně řešitelných otázek, na něž lze v některých případech přiměřeně vztáhnout judikaturu správních soudů k jednotlivým složkám životního prostředí, ale u nichž je zároveň třeba zasadit je do hlubšího kontextu jednotného environmentálního stanoviska. Možná překvapivým důsledkem zavedení jednotného environmentálního stanoviska a s ním spojených změn je skutečnost, že došlo k nasvícení řady nejasností či neduhů, které zůstávaly skry-

ty v činnosti jednotlivých správních orgánů. Dnes je naopak potřeba o nich jasně a otevřeně hovořit například z důvodu přesunu kompetence na jiný správní orgán. Na povrch tak často vyplouvají věci, které považovala odborná veřejnost za bezproblémové, ale jejichž aplikace v praxi správních orgánů se zpětně viděno bezproblémovou nejeví.

Autor těchto řádků v každém případě považuje důslednou a intenzivní komunikaci mezi orgány veřejné správy za klíčovou, a to jak z důvodů sjednocování aplikační praxe, která v konečném důsledku vede k nižší chybovosti správních orgánů a je tak přínosem i pro žadatele, tak z důvodu zlepšování atmosféry v rámci veřejné správy, budování otevřeného a příjemného prostředí, v němž budou nastaveny jasné a jednoduché komunikační kanály napříč veřejnou správou. Je totiž nezbytné si přiznat, že aplikační problémy při činnosti správních orgánů se nutně opakují a překrývají, a je ve výsledku rozdíl, zda je každý správní orgán řeší po svém, na základě vlastních znalostí a zkušeností, nebo zda je možné využít zkušeností a znalostí sdílených, a tedy nutně hlubších. Přejme si tedy do budoucna více podobné metodické podpory ze strany MŽP, pro niž může být proběhlá konference inspirací.

Poznámka redakce: doporučujeme čtenářům publikaci **Chlíbek, P., Mana, V., Mazancová, E.** ***Zákon o jednotném environmentálním stanovisku. Zákon č. 149/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o jednotném environmentálním stanovisku – úplná znění vybraných novelizovaných ustanovení. Komentář.*** **1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024, 284 s., ISBN 978-80-7676-848-2 (brož.), 978-80-7676-849-9 (e-pub), 978-80-7676-850-5 (mobi),** viz též recenze Ondřeje Víchy v Českém právu životního prostředí č. 2/2024 (72), s. 151–157.

REPORT ON THE CONFERENCE ON THE SINGLE ENVIRONMENTAL OPINION

Abstract

On 19th and 20th November, a national conference on the single environmental opinion as a new institute of procedural integration in the field of environmental permitting took place. During the two days, representatives not only of the Ministry of the Environment, as the organizer of the conference and as the coordinator of the single environmental opinion agenda, but also representatives of regional and municipal governments and independent legal experts exchanged information on methodological procedures, legal interpretations and problematic points.

Keywords: the single environmental opinion, environmental law, Ministry of the Environment

♠♠

KLIMATÝDEN NA PRÁVNICKÉ FAKULTĚ UK

Veronika Radová

V týdnu od 11. do 15. listopadu tohoto roku proběhl na Právnické fakultě UK Klimatýden, akce vnášející téma klimatické změny výrazněji do prostor fakulty, a tím i do diskuzí probíhajících na její půdě. Akci pořádal studentský spolek Mater Nostra, a to pod záštitou tamní katedry práva životního prostředí a za podpory vedení fakulty a European Climate Pact.

Jádro programu tvořily početné diskuze a přednášky zaměřující se na různé aspekty související s klimatickou změnou a jejím řešením, ovšem po celý týden byly doplněny doprovodným programem, který měl za cíl studentům fakulty tento komplexní problém přiblížit i méně formálními cestami. Organizátoři zároveň zajistili výraznou vizuální přítomnost tématu v prostorách fakulty, neboť po jejích chodbách rozmístili výstavy přibližující příčiny, projevy a řešení změny klimatu a infografiky demonstrující její vývoj. Vstupnímu atriu fakulty pak vévodily tzv. warming stripes, tedy vizualizace zvyšujících se průměrných globálních teplot.

Na zahájení Klimatýdne pronesli úvodním slovo zástupkyně spolku Mater Nostra Veronika Radová, proděkanka pro rozvoj fakulty doktorka Honusková a vedoucího katedry práva životního prostředí pan docent Stejskal. Poté následovala debata nazvaná Ženy, klima a právo moderovaná Veronikou Královou, kde Anna Šabatová, Hana Müllerová, Denisa Skládalová a Romana Jungwirth Březovská diskutovaly, jakými způsoby změna klimatu více dopadá na ženy, ale také jakou roli by měly hrát v jejím řešení a jakým překážkám ve společnosti stále čelí. Den poté uzavřelo promítání dokumentu Po nás potopa, který se věnuje vyhlídkám mladé generace na život ve světě změněného klimatu a jeho projevy v podmínkách střední Evropy.

Druhý den proběhl v atriu fakulty veletrh prací v environmentálním a neziskovém sektoru, kde se studenti mohli seznámit s pracovními možnostmi, které se jim v této oblasti nabízí. Možnosti uplatnění zde prezentovali například Agentura ochrany přírody a krajiny, Amnesty International či Ministerstvo životního prostředí. Poté následovala diskuze na téma klimatické litigace moderovaná Davidem Chytilem, letošním nositelem Ceny Josefa Vavrouška v kategorii nejlepší diplomová práce z oblasti ochrany životního prostředí, která nejprve přiblížila samotný fenomén klimatické litigace a následně se věnovala jeho významu a vývoji. Diskuze se zúčastnili Martina Franková z katedry práva životního prostředí, Eva Balounová z Centra pro klimatické právo a udržitelnost AV ČR a Vincenc Bouček advokát zastupující spolek Klimatická žaloba, který do diskuze přinesl perspektivu prvního případu české klimatické litigace. Den poté uzavřela debata Zelený samet, kde o souvislostech mezi pádem komunistického režimu a stavem životního

prostředí diskutovali profesor Bedřich Moldan, historička Doubravka Olšáková a Jan Šícha, který na podzim roku 1989 organizoval protesty v Ústí nad Labem. Diskutující za moderace Matěje Moravanského, klimatického reportéra Deníku Referendum, přiblížili dezolátní stav přírody před revolucí, který zdůrazňoval rozpor mezi oficiálními informacemi a realitou a spoluvytvářel tak společenský tlak na změnu. Na závěr se debata překlenula přes, dalo by se říct nepříznivý vývoj politického přístupu k životnímu prostředí k současnému výhledu environmentální politiky a ji prosazujících stran. Tematicky poté následovalo promítání krátkého pseudodokumentárního filmu Jana Svěráka z roku 1988 Ropáci, který získal koncem 80. let 20. století řadu tuzemských i mezinárodních ocenění, mezi nimiž se skví Studentský Oscar, udělený v červnu 1989 na 16. výročním udílení cen studentských filmů Americkou filmovou akademií. Tato dokumentární mystifikace o novém živočišném druhu v severních Čechách v době reálného socialismu konce 80. let 20. století, kterému vyhovují životní podmínky, které jsou pro člověka smrtelně nebezpečné, předznamenal ekologické změny myšlení tehdejší české společnosti, ovšem pro své již poněkud starší datum vzniku dnešní mladé generaci často není vůbec znám.

Ve středu proběhl panel mladých a občansky aktivních lidí nazvaný Mezi osobní odpovědností a systémovou transformací. Za moderace Ondřeje Šebestíka, který se tématu věnuje v rámci podcastu Českého rozhlasu Podhoubí, diskutovali Petra Paříková, studentka environmentálních studií, Jan Voves, který působí v klimatickém hnutí, a Rozárie Haškovcová věnující se popularizaci tématu udržitelnosti na sociálních sítích. Klíčovým tématem byla snaha velkých hráčů přenést odpovědnost za klimatickou změnu a její řešení na jednotlivce a nedostatečné reflektování hlasů mladých lidí v rozhodování, ač to jsou právě oni, kdo bude žít ve světě ovlivněném klimatickou změnou. Za podpory Zeleného kruhu pak následovala debata věnující se vzniku Klimatického plánu Prahy. Postupný vývoj spolu s politickými a personálními souvislostmi nejprve předestřeli sociologové Karel Čada a Eva M. Hejzlarová. Následně poskytl vhled do vývoje z pozice aktéra podílejícího se na vzniku plánu Daniel Vondrouš, externí editor dokumentu, a poté paní Tereza Líbová z odboru ochrany životního prostředí MHMP doplnila diskuzi o rozměr následného vývoje, aktuální praxe a také nedostatků, které finální podoba plánu skýtá. Neformálně pak program zakončil klimatický pubquiz, který se věnoval tématu klimatické litigace se zaměřením na latinskou Ameriku, ale také probíhajícímu COP 29.

Čtvrteční program zahájila diskuze na téma perzekuce klimatických aktivistů, ve které vystoupili advokát a politolog Pavel Uhl, mimo jiné dlouhodobě spolupracující s neziskovým sektorem, Martin Skalský, spoluzakladatel environmentálního spolku Arnika, a Eva Balounová, která se tomuto tématu věnuje v rámci

svého akademického působení. Ústředním tématem byl aktuální vývoj přístupu zejména evropských států směřující k omezování politických práv a nastavování tvrdších represivních politik vůči osobám upozorňujícím na zhoršující se stav klimatu a neaktivitu států v této věci. Debatu moderoval Mikoláš Opletal, který je občansky aktivní v klimatickém hnutí. Následující debata pak adresovala klíčové téma řešení změny klimatu – klimatickou spravedlnost. V ní Radek Kubala ze sociálně-ekologické platformy Re-set, Karolína Žákovská z katedry práva životního prostředí PF UK a Amálie Vystavělová věnující se ekologickému zemědělství diskutovali potřebu zohledňování potřeb i méně hlasitých skupin společnosti a možné způsoby, jak o změnu usilovat zdola – skrze budování komunit, ale také vnášení povědomí o potřebě změny do institucí, společenského a ekonomického systému, včetně sfér jako jsou zemědělství či průmysl. Na závěr byla diskutována případná rizika „nespravedlivého řešení" klimatického rozvratu a význam naděje a pozitivního rámování příběhu řešení klimatické změny. Vedle diskuzí proběhl již tradiční piknik v „bazénu", tedy atriu Právnické fakulty, a večer zakončilo promítání dokumentu This Changes Everything světoznámé novinářky Naomi Klein, který se věnuje příčinám změny klimatu vyplývajícím ze současného ekonomického systému a potřebám a zkušenostem komunit čelících fosilním gigantům či dopadům klimatické změny. Následně se zaměřuje na to, co si z těchto příkladů vzdoru můžeme odnést – například význam budování a posilování komunit či vazby a úcty k přírodě a místu, kde žijeme.

V pátek pak Klimatýden uzavřela přednáška Vojtěcha Pecky na téma klimatických dezinformací. Přednáška se věnovala primárně tématům, která autor rozvedl ve své nedávno vyšlé knize Továrna na lži: výroba klimatických dezinformací, ale také tomu, jaké to bylo svět klimatických dezinformací objevovat a jak vidí jeho vývoj do budoucna.

Klimatýden byl zatím pilotní snahou studentů přinést téma urgence klimatické změny v tomto rozsahu na půdu Právnické fakulty. Organizátoři ovšem věří, že tomu tak není naposled, a jsou velmi rádi, že katedra práva životního prostředí i jiné katedry postupně zahrnují toto téma do osnov stávajících předmětů, ale také vypisují nové předměty zaměřené čistě na tento stále urgentnější fenomén. V této souvislosti je třeba uvést, že katedra práva životního prostředí letos na podzim pilotním semestrem zahájila výuku nového povinně volitelného předmětu Klimatické právo. Pro úspěšné zmírnění klimatické změny je totiž klíčové, aby byla reflektována právem, a to ve sféře normotvorby, interpretace i aplikace. Právě proto by diskuze o ní neměly chybět na fakultě vzdělávající budoucí generaci právníků.

FESTIVAL CLIMATE WEEK AT THE FACULTY OF LAW, CHARLES UNIVERSITY

Abstract

In the week before the anniversary of the Velvet Revolution, Climate Week took place at the Faculty of Law of Charles University. The event was meant to bring the urgent topic of climate crisis into discussions at an institution that is preparing a new generation of lawyers as law can be a powerful tool of the climate action, but also a significant barrier. The programme consisted primarily of debates and lectures covering different aspects of addressing the climate change. For example, the climate litigation and climate justice, the specific position of women and the importance of their participation in the search for solutions, or climate activism and the unfavourable trend of repression in states of the Global North. Also, a FairJob – a fair of jobs in the environmental and nongovernmental area took place as part of the event as well as screenings of climate documentaries and exhibitions installed on the halls of the Faculty of Law.

Keywords: Festival Climate Week, climate justice, climate litigation, climate activism, climate law

♠♠

PANELOVÁ DISKUZE O KLIMATICKÝCH LITIGACÍCH NA PRÁVNICKÉ FAKULTĚ UNIVERZITY KARLOVY

doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Druhý den akce Klimatýden na Právnické fakultě UK (12. 11. 2024)[1] se uskutečnila panelová diskuze na téma klimatických litigací. Moderátor panelové diskuze Mgr. David Chytil[2] v úvodu představil téma debaty a jednotlivé odborníky, kteří budou v panelu vystupovat. Jednalo se o paní docentku Martinu Frankovou z katedry práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy, paní doktorku Evu Balounovou z Centra pro klimatické právo Ústavu státu a práva Akademie věd ČR a Vincence Boučka, advokáta zastupujícího spolek Klimatická žaloba.

O úvodní slovo moderátor požádal zástupkyni katedry práva životního prostředí. Paní docentka Martina Franková se nejprve věnovala definici klimatických litigací podle Sabinova centra a poté představila stručnou historii vývoje klimatických žalob. Pokud jde o metodologie: existuje široká variabilita sporů, patří sem veřejnoprávní i soukromoprávní spory, patří sem i žaloby ve sporech proti klimatickým litigacím. V panelu se však diskutující tentokrát soustředí na žaloby proti vládám. Paní docentka Franková zmínila, že zrovna dnes (tj. 12. 11. 2024) padl klimatický rozsudek v Nizozemí, proti firmě Shell. Závěrem připomněla spor Juliana vs. USA, který probíhá již od 2015, a dosud ještě neskončil. Paní docentka doporučila na Netflixu shlédnout o tomto sporu dokumentární film.

Dále diskutovala paní doktorka Eva Balounová. Připomněla, že je důležité, že většina soudů už neřeší, zda změna klimatu je či není, neboť, až na výjimky, už to berou za prokázaný fakt. Většina klimatických žalob se točí kolem toho, na základě jakých důkazů stanovit povinnosti, co mají žalované státy dělat pro ochranu klimatu. Paní doktorka se zamýšlela, jaké jsou dopady žalob, zda dochází k vynucování rozsudků, a zda státy mají vůbec kapacitu na to to řešit, např. transformovat ekonomiku. Závěrem zmínila, že problémem žalob proti soukromým korporacím je to, že soukromé korporace nejsou vázány Pařížskou dohodou z r. 2015.

Jako třetí dostal od moderátora slovo Vincenc Bouček, advokát zastupující Klimatickou žalobu ČR. Představil první českou klimatickou žalobu, která byla podána v 2021 a představil též spolek Klimatická žaloba.[3] Uvedl, že podobně jako

[1] Viz příspěvek Veroniky Radové v tomto čísle časopisu.

[2] Mgr. David Chytil převzal dne 13. 11. 2024 v Karolinu Cenu Josefa Vavrouška za 1.místo v soutěži diplomových prací z oblasti ochrany životního prostředí, změny klimatu a udržitelného rozvoje, viz Cena Josefa Vavrouška 2024 pro studenta Právnické fakulty UK, in České právo životního prostředí č. 1/2024 (71), s. 114–116.

[3] K české klimatické žalobě viz Vojtěch Stejskal. Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČR o kasačních stížnostech ve věci první české klimatické litigace. České právo životního prostředí. č. 1/2023

jiné klimatické žaloby stojí i česká žaloba na závazcích Pařížské dohody a na porušování základních lidských práv.

Po tomto úvodním kole se moderátor David Chytil začal ptát jednotlivých panelistů. Martině Frankové položil otázku, jak vnímá vztah práva ochrany klimatu k právu životního prostředí?

Podle docentky Frankové jádro obou je společné, klima je součástí životního prostředí, obě problematiky spolu úzce souvisí. Ale existují i odlišnosti: právo životního prostředí je o znečištění složek a využívání přírodních zdrojů. Klima je obsahově především o působení CO_2 na klimatický systém planety Země, ovšem CO_2 na druhou stranu není znečišťující látkou ve smyslu práva životního prostředí. V ochraně klimatu je více akcentován princip předběžné opatrnosti. V právní úpravě ochrany klimatu je řada širokých souvislostí, vztahy se zemědělstvím, dopravou, energetikou, apod. Zřetelně zde vystupuje princip mezigenerační solidarity z dosavadního principu udržitelného rozvoje.

Eva Balounová odpovídala na dotaz, proč vlastně řešíme klima v souvislosti s lidskými právy? Samotné soudy k dosavadním případům přistoupily tak, že tyto žaloby budou řešeny přes lidská práva, nikoliv jako do té doby, kdy se žaloby podávaly na porušení principu péče. Postupně i žalobci přecházeli na základ svých litigací v lidských právech. Potřebujeme však ještě další argument, o jaké nástroje se má jednat, jak stanovit povinnosti států? V tom pomohla Pařížská dohoda z roku 2015, v níž sice právní mechanismus vymáhání není, ale díky tomu se žaloby podávají na ochranu lidských práv. Připomněla v té souvislosti legendární klimatický případ Urgenda z Nizozemí.

Vincence Boučka se moderátor David Chytil zeptal, o která lidská práva v první české klimatické žalobě šlo? Z odpovědi vyplynulo, že především o čl. 35 odst. 1 Listiny (právo na příznivé životní prostředí). Advokát připomněl známý německý klimatický spor Neubauer, a v něm použitý argument metody „uhlíkového rozpočtu". Německý ústavní soud tehdy na to zrušil i část německého klimatického zákona. Pomocí této metody spolek Klimatická žaloba v ČR vypočítal český uhlíkový rozpočet a tím argumentoval v první české klimatické žalobě také.

Martiny Frankové se David Chytil zeptal, jak vnímá v českém právu životního prostředí roli spolků z hlediska vymáhání práva na příznivé životní prostředí? Martina Franková uvedla, že zatím české soudy tuto problematiku příliš neřešily a pokud ano, jen v případě ochrany ovzduší. Aktivní legitimaci spolků máme v českém právu životního prostředí již vyřešenou. Teď je třeba řešit vymezení obsahu pojmu příznivost. Co je cílem, to vymezují zatím spíše koncepční

(67), s. 95–102. Též viz Martina Franková. Klimatická žaloba – a dál? České právo životního prostředí. č.1/2023 (67), s. 114–117.

dokumenty, než právní. Paní docentka se následně zabývala otázkou, co je vlastně esenciálním jádrem práva na příznivé ŽP, přičemž odkázala na článek manželů Tomoszkových. Druhý problém je příčinná souvislost. Vysvětlila jej na probíhajícím sporu v Ostravě-Radvanicích. Žalobkyně tvrdila, že onemocněla karcinogenní chorobou, zapříčiněnou údajně škodlivým životním prostředím (resp. jeho stavem) na Ostravsku. Případ dosud není uzavřen a je třeba jej sledovat.

Eva Balounová se zabývala přehledem sporů, které v letošním roce řešil Evropský soud pro lidská práva (dále též jen „ESLP"). Některé žaloby soud odmítl, některé pozdržel a u řady stále probíhá řízení. Na jaře 2024 byly však rozhodnuty tři kauzy, švýcarský případ Klimaseniorinnen, pak případ v Portugalsku Duarte Agostino (na rozdíl od švýcarské klimatické žaloby v případu Duarte Agostino žalobci byli z řad mládeže), a třetí kauza byla žaloba francouzského exstarosty. Druhý a třetí případ soud odmítl. Francouz se z dotčené lokality v mezidobí od podání žaloby odstěhoval, a už nemá postavení dotčeného subjektu. Portugalce soud odmítl, protože nevyčerpali řádné opravné prostředky ve vnitrostátním právním řádu.

Pokud jde o švýcarskou litigaci, Evropský soud pro lidská práva u spolku Klimaseniorinnen konstatoval porušení čl. 6 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, u jednotlivců žalobu zamítl. Seniorky ve Švýcarsku se na rozdíl od Portugalců původně obrátily na národní soudy. Žalobu jednotlivkyň ESLP odmítl, kvůli nedostatku aktivní legitimace, u jednotlivců jsou podmínky splnění aktivní legitimace mnohem přísnější, než u spolků. ESLP však vyhověl žalobě spolku, a judikoval, že Švýcarsko neplnilo klimatické cíle, některé cíle nemělo stanoveno vůbec a vnitrostátní klimatickou legislativu nemělo dostatečnou. Eva Balounová poznamenala, že Švýcarsko už mezitím přijalo klimatický zákon (účinnost od 1. 1. 2025).

Moderátor se následně obrátil na Martinu Frankovou, jak hodnotí rozsudek ESLP Klimaseniorinnen? Podle paní docentky ESLP překvapil, že úplně nenavázal na svoji předchozí judikaturu. Vymezil specificky status oběti a překvapivě vymezil statut aktivní legitimace spolku. V rozhodnutí uvedl, že v daném případu nešlo o zásah do sféry členek spolku, což je novinka v dosavadním trendu lidskoprávních žalob. Soud vymezil standard, co mají státy minimálně učinit v oblasti klimatických opatření. Martina Franková přitom považuje za paradoxní, že první úspěšný klimatický případ je u generace, která se vlastně změny ani nedožije, naopak žalobci z mladé generace zatím neuspěli.

Debata postupně směřovala ke svému závěru. Vincenc Bouček odpovídal na dotaz moderátora Davida Chytila, jaký je výhled první české klimatické žaloby, když by jednou skončila u ESLP? Dle Vincence Boučka spolek Klimatická žaloba podal kasační stížnost proti novému rozsudku Městského soudu letos v lednu, zatímco ESLP vydal rozsudek Klimaseniorinnen až v dubnu 2024. Nejvyšší

správní soud prohlásil, že v případu řešení kasační stížnosti počká na judikaturu ESLP. Mimochodem, argument žalovaných českých ministerstev zněl paradoxně v tom, že Švýcarsko není v EU, zatímco ČR ano, a tudíž že ČR chrání klima podle předpisů EU. Pokud porovnáme české a švýcarské klimatické rozsudky: ve čtyřech hlavních bodech, které ESLP v rozsudku Klimaseniorinnen proti Švýcarsku uvedl, ani jeden není v ČR naplněn, takže by česká žaloba mohla uspět (např. nemáme klima zákon, nepracujeme s metodou uhlíkového rozpočtu, apod.).

Martina Franková a Eva Balounová se na závěr zabývaly tím, co by měl obsahovat případný český klimatický zákon (i když Martina Franková vyjádřila zajímavý názor, že by „nosičem" mohl být i zákon č.17/1992 Sb., o životním prostředí). Zdůraznila problematiku nutnosti nastavit zejména rozdělení kompetencí ústředních orgánů státní správy.

Následovala ještě diskuse, resp. otázky z publika. Řada se týkala možného úspěchu české klimatické žaloby. Jak ale jistě již čtenáři našeho časopisu vědí, první česká klimatická žaloba skončila neúspěšně, když Nejvyšší správní soud zveřejnil o 14 dní po této panelové diskuzi své rozhodnutí[4], kterým kasační stížnost spolku Klimatická žaloba zamítl.[5] I když možná to neúspěch není. Řada myšlenek obsažených v rozhodnutí NSS se může v budoucnu při podávání jiných klimatických žalob jistě ještě hodit. Náš časopis tímto nabízím jako platformu pro diskuzi nad českým klimatickým rozsudkem.

PANEL DISCUSSION ON CLIMATE LITIGATION AT THE FACULTY OF LAW, CHARLES UNIVERSITY

Abstract

On 12 November 2024, a panel discussion on climate litigation took place at the Faculty of Law of Charles University as part of the Climate Protection Week festival. The debate was attended by two female lawyers - climate protection experts: Assoc. Prof. Franková from the Department of Environmental Law, JUDr. Balounová from the Centre for Climate Law of the Academy of Sciences of the Czech Republic and finally an attorney Dr. Bouček representing the Climate Action Association, which filed the first Czech climate litigation. Discussants exchanged views on the content, meaning and effectiveness of climate litigation in the world, Europe and the Czech Republic.

Key words: climate litigation, climate change, climate protection

♠♠

[4] Rozhodnutí NSS sp. zn. 9 As 264/2023 ze dne 26.11.2024.

[5] Viz České právo životního prostředí č. 3/2024 (73), s. 106-109.

25. ROČNÍK ČESKO-POLSKO-SLOVENSKÉ KONFERENCE PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ NA TÉMA *DOBROVOLNÉ NÁSTROJE V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ*

JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D.

Ve dnech 12.–14. září 2025 hostila Právnická fakulta Trnavské univerzity v Trnavě 25. ročník česko-polsko-slovenské konference práva životního prostředí. Organizátoři vybrali pro konání jubilejního ročníku této již tradiční akce lázeňské městečko Sliač na středním Slovensku. Tématem konference, jejímž jednacím jazykem byly vedle češtiny, slovenštiny a polštiny také angličtina, byly dobrovolné nástroje v právu životního prostředí.

Konferenci ve čtvrtek 12. září slavnostně zahájili hlavní organizátor konference, doc. JUDr. Michal Maslen, Ph.D., vedoucí Katedry správneho práva, práva životného prostredia a finančního práva, a doc. JUDr. Marianna Novotná, Ph.D., děkanka Právnické fakulty Trnavské univerzity v Trnavě.

Jako první vystoupil ve čtvrtečním bloku příspěvků prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc. s příspěvkem na téma *Ne/dobrovolné prostředky ochrany životního prostředí v právu.* Pan profesor ve svém příspěvku nejprve dobrovolné nástroje obecně vymezil v kontextu kategorizace nástrojů ochrany životního prostředí a pak zdůraznil, že hranice mezi povinnými a dobrovolnými nástroji je v řadě případů velmi tenká a že některé nástroje vnímané jako „dobrovolné, se za určitých okolností stávají nástroji povinnými. Upozornil také na význam konceptu ESG, jehož cílem je změna podnikatelského modelu tak, aby zohledňoval dopady na životní prostředí, kvalitu života lidí a odpovědné řízení podniků. Podle pana profesora hrají dobrovolné nástroje v ochraně životního prostředí významnou, nikoliv však stěžejní roli.

Konference se se svým příspěvkem zúčastnili také prof. JUDr. Marek Števček, DrSc., odborník na soukromé právo a rektor Univerzity Komenského v Bratislavě, a Mgr. Jana Šmelková, Ph.D., která se na Právnické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě věnuje právu životního prostředí. V příspěvku na téma *Publicizácia súkromného práva v kontexte práva životného prostredia – nová paradigma?* se zabývali vzájemnými překryvy soukromého a veřejného práva, konkrétně práva životního prostředí týkajícího se mj. ochrany dřevin.

Konference se zúčastnila také odbornice na jadernou energetiku, doc. RNDr. Eva Viglašová, Ph.D. a společně s Mgr. Martinem Dufalou, Ph.D. rovněž z Univerzity Komenského v Bratislavě se ve svém příspěvku zaměřili na problematiku jaderné energetiky na Slovensku a její roli v dosahování uhlíkové neutrality. Představili významné projekty rozvoje jaderné energetiky na Slovensku, jako je dostavba 3. a 4. bloku JE Mochovce a plánovaná výstavba nového jaderného zdroje

v Jaslovských Bohunicích. V jejich prezentaci byla zmíněna i problematika malých modulárních reaktorů.

Prof. Dr. Hab. Zbigniew Bukowski z Univerzity Kazimíra Velkého v Bydhošti, ve svém příspěvku na téma *Právní podmínky pro vzdělávací činnost v oblasti odpadového hospodářství v Polsku* zdůraznil, že odpadové hospodářství je nejčastější oblastí plnění povinnosti vzdělávacích aktivit v oblasti ochrany životního prostředí v Polsku. Jeho prezentace se zaměřila na polskou legislativu, konkrétně zákon o odpadech z roku 2012 a zákon o udržování čistoty a pořádku v obcích z roku 1996. Pan profesor poukázal na to, že povinnost vzdělávat v oblasti nakládání s komunálním odpadem mají obce, tato povinnost je však velmi vágní a obce mají příliš velkou volnost v tom, jak tuto povinnost splní.

Čtvrteční blok příspěvků uzavřela JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D. z Univerzity Palackého v Olomouci, která přednesla příspěvek na téma *Dobrovolná ochrana přírody*, který navázal na její článek publikovaný na stránkách tohoto časopisu v č. 70[1] a v němž se věnovala soukromě chráněným územím vznikajícím z dobrovolného rozhodnutí soukromých vlastníků pozemků. V příspěvku uvedla příklady úspěšných projektů tohoto typu v České republice a vyzdvihla potřebu účinné podpory ze strany státu.

Páteční blok příspěvků otevřel prof. dr. hab. Bartosz Rakoczy z Univerzity Mikuláše Koperníka v Toruni na téma *Omezení vlastnictví lesa v polském právu*. Pan profesor vlastnictví lesa v polském právu zasadil do kontextu čl. 5 Ústavy Polské republiky, podle kterého je polský stát odpovědný mj. za ochranu přírodního prostředí podle zásad udržitelného rozvoje, a komentoval kolize mezi přístupem *in dubio pro natura* a *in dubio pro libertate*, které se zrcadlí v rozhodovací praxi polských soudů.

Michał Łyszkowski, PhD. z Ústavu právních věd Polské akademie věd ve Varšavě přednesl příspěvek na téma *Ochrana životního prostředí versus svoboda ekonomické činnosti v polské ústavě na příkladu vybraných rozhodnutí polských soudů* a podobně jako pan profesor Rakoczy se zabýval kolizí několika ustanovení Ústavy Polské republiky, konkrétně čl. 20, 22 a 31 odst. 3 v kontextu státních cílů vymezených v čl. 5.

Prof. dr. hab. Tomasz Bojar-Fijałkowski z Univerzity Kazimíra Velkého v Bydhošti se ve své prezentaci na téma *Jak může EMAS sloužit při implementaci Evropské zelené dohody* zabýval systémem EMAS a jeho potenciálem při implementaci Zelené dohody pro Evropu. Poukázal na nízký počet organizací registrovaných v Polsku v systému EMAS a analyzoval příčiny tohoto jevu, mezi kterými zmínil časté změny zodpovědného orgánu, nedostatek informací a motivace pro podniky v Polsku

[1] TOMOSZKOVÁ, Veronika. Úvaha na vlastnickým právem jako nástrojem účinné ochrany přírody. In *České právo životního prostředí,* č. 4/2023, s. 70–99.

zapojit se do tohoto systému. Zdůraznil ale, že zavedení EMAS by mohlo polským podnikům pomoci při sběru dat a přípravě ESG reportů.

Příspěvek JUDr. Matúše Michaloviče, Ph.D. a JUDr. Ľudovíta Máčaje, Ph.D. z Univerzity Komenského v Bratislavě *Inovativní přístupy k výuce práva životního prostředí* přinesl účastníkům konference inspiraci pro výukové projekty a inovativní aktivity, které zvyšují zájem studentů o oblast práva životního prostředí a mohou být také náplní prestižních projektů, např. z programu EU Jean Monnet.

JUDr. Veronika Šuchmová, LL.M., doktorandka z Trnavské univerzity v Trnavě rozebrala ve svém příspěvku s názvem *Případ Koliba, a.s. Hriňová a význam dobrovolných nástrojů v právu životního prostředí* známý případ opakovaného znečišťování řeky Slatiny mlékárnou Koliba a.s. Hriňová, na kterém ilustrovala, jak je důležité, aby podnikatelské subjekty, které jsou znečišťovateli životního prostředí, byly motivovány k jeho ochraně.

V pátečním bloku vystoupili také Dr. Leszek Karski z Univerzity kardinála Wyszyńského ve Varšavě s příspěvkem na téma *Soukromé standardy a ESG*, dr. Filip Nawrot ze Slezské univerzity v Katovicích s příspěvkem *Nové technologie ve správě údajů ze záchytných stanic jako cesta k efektivnějšímu plnění úkolů samosprávy*, mgr. Wojciech Iskra ze Slezské univerzity v Katovicích k problematice posuzování vlivů na životní prostředí a Mgr. Ing. Ján Jenčo, doktorand Katedry práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze s příspěvkem na téma *Ne až tak dobrovolné systémy environmentálního managementu*, který ve svém příspěvku dospěl také k závěru, že nástroje označované jako dobrovolné se s přibývající unijní legislativou přesouvají do kategorie nástrojů povinných, chybí však motivace provozovatelů je efektivně uplatňovat.

Konferenci uzavřel svým příspěvkem na téma *Význam dobrovolných nástrojů v oblasti odpadového hospodářství* doc. JUDr. Michal Maslen, Ph.D. Pan docent se věnoval kvantitativnímu sběru komunálního odpadu jakožto dobrovolnému nástroji v oblasti odpadového hospodářství. Upozornil mj. na to, že slovenská legislativa dává obcím možnost volby, zda tento systém zavedou, a pokud se tak rozhodnou, musí jej upravit obecně závaznou vyhláškou. Zabýval se i otázkou spravedlnosti při rozdělování nákladů na odpadové hospodářství a motivací občanů obce k minimalizaci produkovaného komunálního odpadu.

Jubilejní 25. ročník česko-polsko-slovenské konference se velmi vydařil a už se těšíme na setkání na příštím ročníku, jehož pořadatelství se ujme Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně.

O autorce:

JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D. je odbornou asistentkou na Katedře správního práva a finančního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

VOLUNTARY INSTRUMENTS IN ENVIRONMENTAL LAW – THE 25TH CZECH-POLISH-SLOVAK ENVIRONMENTAL LAW CONFERENCE

Abstract

On 12-14 September 2025, the Faculty of Law of the University of Trnava hosted the 25th Czech-Polish-Slovak Environmental Law Conference. The organisers chose the spa town of Sliač in central Slovakia to host the jubilee edition of this traditional event. The theme of the conference, which was held in Czech, Slovak and Polish as well as English, was voluntary instruments in environmental law. The article describes the content of the conference and briefly characterizes the individual papers presented at the conference.

Keywords: Environmental law, voluntary instruments, waste law, nuclear energy, EMAS, ESG

♠♠

OHLÉDNUTÍ ZA DNEM UDRŽITELNÉHO ROZVOJE NA PF UK

V úterý 8. 10. 2024 se Právnická fakulta Univerzity Karlovy připojila k Evropskému týdnu udržitelného rozvoje formou aktivit, které se letos vztahovaly k tématům odpadů, re-use a cirkulární ekonomiky.

Odborný program, na jehož přípravě se vyjma dále zmíněných přednášejících podíleli členové Katedry práva životního prostředí PFUK Vojtěch Stejskal, Jakub Straka a Piero Orlandin, zahrnoval přednášku na téma Aktuální otázky právní úpravy oběhového hospodářství Jana Maršáka z Ministerstva životního prostředí ve spolupráci s Michalem Sobotkou, a také besedu s Karolinou Žákovskou (oba z katedry práva životního prostředí PFUK) o re-use centrech a souvisejících právních i praktických otázkách, která navazovala na již zmíněnou reportáž promítanou v atriu Právnické fakulty (tzv. bazén).

V atriu proběhl swap ošacení a studijních materiálů a během celého dne tu byla promítána reportáž z ReUse-CEntra Ústí nad Labem spolu se spoty s environmentální tematikou, které podle svých námětů natočili studenti a studentky ve spolupráci s oddělením komunikace. Do této aktivity se zapojil i děkan fakulty prof. Radim Boháč coby aktivní propagátor cyklodopravy.

Fakultní výtah páternoster posloužil jako kulisa "Cirkulujícího workshopu s prvky re-use" – konceptuální instalace výtvarníka Jana Turnera. Toto dílo bylo založené na hře s normativním jazykem, umělec zároveň využil staré Sbírky zákonů, knihy, které v důsledků digitalizace předpisů v podstatě ztratily svou funkci, a které v průběhu dne díky všem, kdo se zapojili, cirkulovaly páternosterem.

Děkan fakulty prof. Radim Boháč se setkal se zástupci společnosti Balance Club Brumlovka, a.s., Martinem Ungrem, Petrou Tyrpeklovou a Barborou Kovandovou a poděkoval jim jménem fakulty za vstřícnost a velkorysost při prodeji 39 použitých čalouněných sedáků. V souladu s univerzitní strategií udržitelných nákupů a podpory re-use tak fakulta získala za symbolickou cenu mobiliář, který svým minimalistickým designem vhodně koresponduje s prostorem atria, a navíc se podařilo navýšit kapacitu míst k sezení ve společných prostorách. Pozvání na akci přijala a programu se zúčastnila také Nikola Rusová, manažerka udržitelného rozvoje na UK.

K dispozici byly nové a opakovaně použitelné kelímky na kávu a také láhve na vodu s logem fakulta 2.0, jejichž prodej podpořil jak interní projekt revitalizace budovy, tak snahy o omezení produkce odpadu na fakultě.

Den udržitelného rozvoje organizovalo fakultní oddělení strategického rozvoje, jehož vedoucí Pavla Čerychová je zároveň koordinátorkou udržitelného rozvoje na PF UK.

Redakční zpráva s využitím tiskové zprávy PF UK

LOOKING BACK AT THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT DAY AT THE FACULTY OF LAW OF CHARLES UNIVERSITY

Summary

On Tuesday 8 October 2024, Charles University Faculty of Law joined the European Sustainable Development Week with activities related to waste, re-use and circular economy. The Department of Environmental Law also participated in the professional programme.

Keywords: European Sustainable Development Week, Charles University Faculty of Law, waste law, re-use and circular economy

♠♠

CENA ZDEŇKA MADARA 2024 – VÝSLEDKY 1. ROČNÍKU SOUTĚŽE KVALIFIKAČNÍCH PRACÍ

V rámci České společnosti pro právo životního prostředí jsme již dlouhou dobu plánovali znovuobnovení soutěže o Cenu Zdeňka Madara. Letos se nám to konečně podařilo!

Cena Zdeňka Madara udělovaná Českou společností pro právo životního prostředí vznikla na počest tohoto významného českého právníka a akademika, který se zasloužil o rozvoj práva životního prostředí v Československu a v České republice. Cena navazuje na Cenu doc. Zdeňka Madara, která byla od roku 2007 nepravidelně udělována v rámci fakultního kola soutěže Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.[1] S vědomím toho, že i na dalších právnických fakultách v České republice je rozvíjena výuka a vědecko-výzkumná činnost v oboru práva životního prostředí, rozhodlo Představenstvo České společnosti pro právo životního prostředí o rozšíření soutěže na celostátní úroveň a v říjnu tohoto roku schválilo Statut Ceny Zdeňka Madara. Cílem nové koncepce je podpořit excelenci v oblasti práva životního prostředí, motivovat studenty a akademické pracovníky k inovativnímu přístupu v oblasti práva životního prostředí a přispět k rozvoji právní vědy v této oblasti. V širším kontextu je cílem soutěže také rozšiřování povědomí české i zahraniční veřejnosti o významu účinné právní ochrany životního prostředí.

V souladu s rozhodnutím Představenstva České společnosti pro právo životního prostředí se do letošního prvního ročníku soutěže mohly přihlašovat bakalářské, diplomové a disertační práce obhájené na některé z právnických fakult v České republice v letech 2023–2024. V relativně krátkém čase, který jsme pro organizaci prvního ročníku soutěže měli, se přihlásilo celkem osm úspěšně obhájených kvalifikačních prací ze všech čtyř právnických fakult. Přihlášené soutěžní práce posuzovala hodnotící komise ve složení: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc., doc. JUDr. Jakub Hanák, Ph.D., JUDr. Eva Balounová, Ph.D., LL.M., JUDr. Jiří Zicha, Ph.D. a JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D.

V kategorii bakalářských prací soutěžily dvě bakalářské práce, které byly obě úspěšně obhájeny na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Vítězem v této kategorii soutěže se stal Bc. Radek NOVÁK se svou prací na téma ***Role stráže přírody při kontrole dodržování povinností návštěvníků zvláště chráněných území*** obhájenou na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

[1] O záměru této ceny poprvé psal prof. Milan Damohorský ve vzpomínce na doc. Madara zde DAMOHORSKÝ, Milan. Vzpomínání na Zdeňka Madara. In *České právo životního prostředí*, č. 3/2007, s. 90.

V kategorii diplomových prací soutěžily celkem čtyři práce – jedna z Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, dvě z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a jedna z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vítězkou se v této kategorii stala Mgr. Natálie POLANSKÁ se svou diplomovou prací na téma ***Responsibility of Member States for Infringements of EU Environmental Law*** obhájenou na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

V kategorii disertačních prací soutěžili dvě práce, které byly úspěšně obhájeny na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V této kategorii byl výběr vítězné práce mimořádně obtížný. Vítězkou se v této kategorii nakonec stala JUDr. Gabriela KUBÍKOVÁ, Ph.D. s disertační prací na téma ***Dobré životní podmínky hospodářských zvířat v právu Evropské unie*** obhájenou na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Vítězové i všichni ostatní účastníci prvního ročníku soutěže o Cenu Zdeňka Madara obdrží diplomy a drobné věcné ceny, které si převezmou při slavnostní příležitosti na začátku března 2025, kdy budou mít možnost se také všichni setkat i s organizátory soutěže, členy hodnotící komise a zástupci České společnosti pro právo životního prostředí.

Doc. JUDr. Zdeněk Madar, DrSc. (18. 4. 1929 – 8. 9. 2007) patří k zakladatelům moderního českého práva životního prostředí. Po absolvování Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze nastoupil v roce 1954 na Ministerstvo spravedlnosti. V roce 1957 se přesunul do Ústavu státu a práva Československé akademie věd, kde setrval až do roku 1993. Působil také v akademické sféře, kde se věnoval oboru správního práva. S právem životního prostředí se setkal při studiu na Mezinárodním institutu pro evropské právo v Turíně, kde v letech 1964–1966 studoval. Od roku 1965 se ve svém výzkumu věnoval právním aspektům ochrany životního prostředí. Publikoval mnoho desítek monografií, odborných studií a článků. Za své úsilí věnované rozvoji československého práva životního prostředí obdržel v roce 1989 prestižní cenu *Elizabeth Haub Prize*.[2] Doc. Madar byl také významným členem České společnosti pro právo životního prostředí.

JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D.

[2] Blíže o Ceně Elizabeth Haub, kterou doc. JUDr. Zdeněk Madar, DrSc. v roce 1989 získal, viz Elizabeth Haub Prize 1989. In *Environmental Policy and Law*, roč. 20, č. 3/1990, s. 89.

1st ZDENĚK MADAR PRIZE

Abstract

The article presents the renewal of the competition for the Zdeněk Madar Prize. The Madar's prize, awarded by the Czech Society for Environmental Law, was created in honour of this eminent Czech lawyer and academic, who contributed to the development of environmental law in Czechoslovakia and the Czech Republic.

In accordance with the decision of the Board of Directors of the Czech Society for Environmental Law, this first year of the competition was open to bachelor's, master's and dissertation theses defended at one of the law faculties of public universities in the Czech Republic. Nominations were for the period 2023–2024.

♠♠

PŘEHLED NOVÉ ENVIRONMENTÁLNÍ LEGISLATIVY

Sbírka zákonů a mezinárodních smluv říjen – prosinec 2024

Zákon č. 262/2024 Sb., o veřejné hydrometeorologické službě a o změně zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o veřejné hydrometeorologické službě).

Vyhláška č. 309/2024 Sb., kterou se mění vyhláška č. 474/2000 Sb., o stanovení požadavků na hnojiva, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení vlády č. 316/2024 Sb., o stanovení způsobu podpory energetické bezpečnosti České republiky (podle § 2a odst. 2 zákona č. 367/2021 Sb., o opatřeních k přechodu České republiky k nízkouhlíkové energetice a o změně zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 465/2023 Sb.

Vyhláška č. 322/2024 Sb., kterou se mění vyhláška č. 243/2023 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, a o fluorovaných skleníkových plynech.

Vyhláška č. 331/2024 Sb., o vyhlášení národní přírodní rezervace Lanžhotské pralesy a stanovení jejích bližších ochranných podmínek.

Vyhláška č. 332/2024 Sb., o vyhlášení národní přírodní památky Soutok a stanovení jejích bližších ochranných podmínek.

Vyhláška č. 333/2024 Sb., o změně a zrušení některých právních předpisů o vyhlášení zvláště chráněných území.

Nařízení vlády č. 342/2024 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 35/2017 Sb., kterým se stanoví sazba jednorázového poplatku za ukládání radioaktivních odpadů a výše příspěvků z jaderného účtu obcím a pravidla jejich poskytování.

Nařízení vlády č. 359/2024 Sb., o stanovení vymezených území s dopadem na stavby pro výrobu energie z obnovitelných zdrojů s celkovým instalovaným výkonem do 50 kW.

Nařízení vlády č. 383/2024 Sb., o vymezení Ptačí oblasti Západní Krušné hory.

Poznámka redakce:

Dnem 1. 1. 2024 Sbírku zákonů a Sbírku mezinárodních smluv v souladu se zákonem č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě práv-

ních předpisů vyhlašovaných ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv, **nahradila Sbírka zákonů a mezinárodních smluv** zveřejňovaná v systému **Elektronické Sbírky zákonů a mezinárodních smluv** (e-Sbírka, **https://www.e-sbirka.cz/**). Sbírka zákonů a mezinárodních smluv je úředním listem, ve kterém se vyhlašuje závazné znění právního předpisu, mezinárodní smlouvy nebo jiného aktu stanoveného tímto nebo jiným zákonem. Sbírka zákonů a mezinárodních smluv se vede v elektronické podobě. Vydavatelem Sbírky zákonů a mezinárodních smluv je Ministerstvo vnitra.

LIST OF THE CURRENT CZECH ENVIRONMENTAL LEGISLATION IN 2024 IN THE COLLECTION OF LAWS OF THE CZECH REPUBLIC

Summary:

This section of the Journal Czech Environmental Law Review provides an overview of the current Czech environmental legislation and judgements of the Constitutional Court in the Collection of laws from October to December 2024. The source of data is a copy of the Collection of laws and the Collection of international treaties, which is published by the Ministry of the interior of the Czech Republic on the basis of Act No. 222/2015 Coll., on the Collection of laws and the Collection of international treaties, as amended.

On 1 January 2024, the Collection of Acts and the Collection of International Treaties was replaced by the Collection of Acts and International Treaties published in the Electronic Collection of Acts and International Treaties in accordance with Act No. 222/2016 Coll., on the Collection of Acts and International Treaties and on the production of legislation published in the Collection of Acts and International Treaties (e-Collection, **https://www.e-sbirka.cz/**).).

♠♠

ČASOPIS "ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ"

Informace o časopisu

Od roku 2001 vydává Česká společnost pro právo životního prostředí, zapsaný spolek, členka Rady vědeckých společností Akademie věd ČR, ve spolupráci s katedrou práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, recenzovaný odborný vědecký časopis **České právo životního prostředí**. První číslo vyšlo 30. září 2001. Časopis je registrován u Ministerstva kultury, evidenční číslo MK ČR E11476 a má přiděleno od Národní technické knihovny mezinárodní standardizované číslo periodik ISSN 1213-5542.

Dne 4. 2. 2014 zařadila Rada pro výzkum, vývoj a inovace časopis České právo životního prostředí na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Časopis **České právo životního prostředí** je v České republice jediný svého druhu. Byl založen po vzoru rakouského časopisu Recht der Umwelt. Je zajímavé, že například na Slovensku podobně zaměřené periodikum dosud neexistuje. Posláním a obsahovým zaměřením časopisu je výchovně vzdělávací, vědecká a informační činnost v oblasti práva životního prostředí včetně environmentální politiky, jejímž cílem je rozvoj práva životního prostředí v podmínkách České republiky a Evropské unie. Tematicky se věnuje mezinárodnímu, evropskému unijnímu, mezinárodnímu srovnávacímu a českému právu.

Pravidelnými rubrikami časopisu jsou původní odborné vědecké články v rubrice „Vědecká témata“, a dále rubriky „Komentovaná judikatura Ústavního soudu ČR“ a „Komentovaná judikatura Soudního dvora EU a Evropského soudu pro lidská práva“, jakož i rubriky věnované komentářům k novým právním úpravám, zprávám z vědeckých konferencí, přehledu nové legislativy, recenzím a anotacím odborné literatury apod. Ambicí časopisu je přispět k právní a ekologické výchově, vzdělávání a osvětě veřejnosti, jak laické, tak především odborné z oblasti státní správy, soudnictví, územních samospráv, vysokého a středního školství, podnikatelských kruhů, občanského sektoru, apod.

Časopis je vydáván obvykle 4 x ročně. Od roku 2001 vyšlo dosud celkem 74 čísel. Plné verze starších čísel časopisu jsou k dispozici též v elektronické podobě ve formátu pdf na internetové stránce http://www.cspzp.com/casopis.html. Časopis je tištěn na ekologickém papíru splňujícím mezinárodní ekologické normy ISO 14001 a certifikáty EMAS, FSC, PEFC a ECF.

THE JOURNAL "ČESKÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ"

The journal **České právo životního prostředí** (Czech Environmental Law Review, ISSN 1213-5542) is a peer-reviewed journal published by the Czech Society for Environmental Law since 2001. It is registered by Ministry of Culture under evidence number MK ČR E11476. The journal is prepared in collaboration with the Department of Environmental Law of the Faculty of Law, Charles University in Prague.

Since 2014, it has been indexed on the List of Reviewed Czech journals by the governmental Research, Development and Innovation Council.

Czech Environmental Law Review is the first and currently the only specialized peer-reviewed journal in the Czech Republic that deals with environmental law and environmental policy. It provides updated and detailed information on current development in research, legislation and jurisdiction in Czech, European and international environmental law, as well as on new publications, future activities of the Czech Society for Environmental Law and on other news in the field. The journal is open to all authors who are interested in environmental law, both Czech and from abroad. The editor-in-chief is Doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D., you can contact him at: **stejskal@prf.cuni.cz**.

The thematic pieces that are to be published in the journal are always reviewed by two specialists in the concerned field, who decide whether the text is suitable for publication or provide comments that are subsequently sent to the author.

♠♠

POKYNY PRO AUTORY PŘÍSPĚVKŮ

Pokyny pro autory příspěvků do časopisu České právo životního prostředí

I.

Rukopis autoři zasílají redakci v elektronické verzi, a to na e-mailovou adresu **stejskal@prf.cuni.cz**

II.

Rukopis je třeba redakci nabídnout v podobě, v jaké má být publikován. Musí obsahovat jméno autora (jméno, příjmení, tituly); název v češtině (slovenštině) a angličtině; český (slovenský) a anglický abstrakt v rozsahu 1500 znaků; tři až pět klíčových slov v češtině (slovenštině) a angličtině; seznam literatury citované v textu; případnou dedikaci na vědecký projekt (v rámci něhož příspěvek vznikl). Samotný text příspěvku může být i v jiném jazyce než čeština, slovenština, angličtina. Minimální text nabízeného příspěvku činí zpravidla 4 normostrany, příspěvky určené pro hlavní rubriku „Téma“ minimálně 10 normostran.

III.

Rukopis by měl splňovat následující formální požadavky – velikost písma 12, nadpisy 14, typ písma Times New Roman, nebo Ariel nebo Calibri, řádkování 1,5. Elektronická verze rukopisu musí být zpracována v některém z obecně dostupných tiskových editorů (např. MS Word). Preferovaná přípona souboru je .doc nebo .docx, případně .rtf.

IV.

Poznámky v rukopisu je třeba číslovat průběžně a zařadit dole na stránce v poznámce pod čarou (poznámky patové), nikoliv na konci příspěvku. Veškeré citace je třeba provádět v souladu s ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2.

V.

Součástí rukopisu mohou být i tabulky, grafy, fotografie. Autor vždy uvede citaci zdroje a autorství fotografie, případně vysvětlující titulek (legendu) k tabulce, grafu, fotografii. Redakce si vyhrazuje právo vytisknout tabulku, graf, fotografii jen černobíle.

VI.

Autoři jsou plně odpovědní za jazykovou a formální úroveň rukopisu, která je jedním z dílčích kritérií celkového hodnocení. Redakce provádí pouze nezbytné základní jazykové úpravy přijatých textů.

VII.

Redakce předpokládá, že nabízený rukopis nebyl dosud publikován v jiném periodickém tisku. Redakce očekává, že ji autoři budou informovat o skutečnosti, že celý rukopis nebo jeho část nebo některé podstatné výsledky již byly publikovány v jiné publikaci na úrovni článku v recenzovaném vědeckém časopise nebo monografie. V případě předložení rukopisu vycházejícího z kvalifikační studentské práce, je třeba tuto skutečnost redakci sdělit.

VIII.

Poskytnutím rukopisu (autorského díla) redakci bere autor na vědomí, že dílo bude po svém zveřejnění v časopise České právo životního prostředí poskytnuto k online přístupu uživatelům Internetu na webové stránce České společnosti pro právo životního prostředí. Do přijetí k publikaci je autor oprávněn redakci sdělit, že poskytnutí svého díla k online přístupu nepovoluje. Autorova práva k dalšímu užití díla tím nejsou dotčena.

IX.

V rukopisu autoři uvedou své kontaktní údaje: jméno s uvedením všech titulů, pracoviště (u doktorandů vysokou školu), případně e-mail a poštovní adresu pro zaslání autorských výtisků.

X.

Rukopis, který nesplňuje formální náležitosti vyplývající z těchto Pokynů, nemůže být přijat do recenzního řízení nebo z něj může být vyřazen.

INFORMATION FOR AUTHORS

The manuscript must be sent as an electronic document to **stejskal@prf.cuni.cz**

The manuscript has to be in the required format and must be of font size 12, headings 14, font type Times New Roman or Ariel or Calibri and with line spacing 1.5. It has to contain the name of the author, title of the article in Czech and English, abstract in Czech and English, key words, bibliography and finally a dedication to a project. The article should be 4 pages long, in case of the articles concerning with the main topic the minimum length is 10 pages. Author is responsible for proper citations that have to be inserted as footnotes, not as endnotes. The citations have to follow the citation rules as stated in norms ČSN ISO 690 and ČSN ISO 690-2. It is assumed that the manuscript has not been published before. After its publication in the Czech Environmental Law Review the article will be available online on the website of the Czech Environmental Law Society. The manuscript that does not comply with these guidelines cannot be accepted for the review process and it may be discarded.

♠♠

ZÁSADY RECENZNÍHO ŘÍZENÍ

Zásady recenzního řízení v rámci časopisu České právo životního prostředí

1. Předmět recenzního řízení

1.1 Standardnímu anonymnímu recenznímu řízení zpravidla podléhají odborné příspěvky určené pro klíčovou rubriku časopisu „Vědecká témata", tedy původní autorské příspěvky představující výsledky či dílčí výsledky původního výzkumu, zaměřené obvykle na monotématický problém, dosud nepublikované v jiném tištěném periodiku či na internetu.

1.2 Příspěvky do ostatních pravidelných rubrik časopisu podléhají zjednodušenému recenznímu řízení, pokud si redakční rada příspěvek nevyhradí k standardnímu recenznímu řízení.

1.3 Za obsah jednotlivých příspěvků odpovídají jejich autoři, otištěné příspěvky v časopisu České právo životního prostředí nemusí vyjadřovat názory redakce ani redakční rady.

1.4 Důvodem odmítnutí otištění nabídnutého příspěvku může být i skutečnost, že nabídnutý rukopis byl již publikován v jiném českém periodiku či na internetu.

2. Postup před zahájením recenzního řízení

2.1 Redakce prostřednictvím šéfredaktora přijímá nabídky příspěvků na otištění v časopise.

2.2 Redakční rada má právo kdykoli si vyžádat k nahlédnutí, případně posouzení, rukopisy příspěvků nabídnuté redakci, včetně těch, které obvykle nejsou určeny k recenznímu řízení (například informace o životním jubileu či v budoucnu pořádané vědecké konferenci).

2.3 Redakce má právo odmítnout nabídnutý příspěvek, pokud se domnívá, že nesplňuje základní požadavky kladené na odborný text nebo výrazně vybočuje z oblasti práva životního prostředí a příbuzných oborů. Toto rozhodnutí musí zdůvodnit před redakční radou časopisu, pokud si to redakční rada vyžádá.

2.4 Redakce může autorovi doporučit provedení jazykových, formálních i obsahových úprav ještě před tím, než nabídnutý rukopis postoupí do standardního či zjednodušeného recenzního řízení. V případě, že autor odmítne navrho-

vané změny provést, redakce jeho nabídnutý příspěvek, tak jak jej autor odevzdal, postoupí do standardního či zjednodušeného recenzního řízení.

3. Průběh recenzního řízení[1]

3.1 Každý příspěvek nabídnutý redakci časopisu podléhá posouzení redakce (případně redakční rady, vyhradí-li si toto), zda bude určen pro rubriku „Vědecká témata". Takové příspěvky budou podrobeny standardnímu anonymnímu recenznímu řízení. O přijetí do standardního či zjednodušeného recenzního řízení i o jeho následném výsledku je autor informován šéfredaktorem.

3.2 V standardním anonymním recenzním řízení je příspěvek posuzován dvěma recenzenty vybranými zpravidla z členů redakční rady nebo okruhu odborníků doporučeného členem redakční rady nebo, pokud si toto vyhradí, redakční radou.

3.3 Autor a recenzenti zůstanou navzájem anonymní. Recenzent není zaměstnancem stejného pracoviště jako autor či jeden ze spoluautorů a není ani jakýmkoliv jiným způsobem v konfliktu zájmů ohledně recenzovaného příspěvku.

3.4 Recenzent, který přijal posuzování nabídnutého rukopisu, posoudí text obvykle ve lhůtě 4 týdnů a vypracuje odborný recenzní posudek. V jeho závěru bude doporučení, zda má redakce příspěvek přijmout k otištění a) bez úprav, b) s úpravami, c) přepracovat, nebo d) odmítnout příspěvek otisknout. Ve všech případech je nutné uvést zdůvodnění.

3.5 Na základě posudků recenzentů šéfredaktor autorovi sdělí, zda redakce časopisu a) rukopis přijímá bez výhrad k otištění, b) požaduje přepracování rukopisu, c) požaduje úpravy rukopisu nebo d) odmítá přijmout rukopis k otištění. V případě, že autora žádá o přepracování, o úpravy nebo jeho text odmítá, uvede i nejzávažnější důvody. Konečné rozhodnutí o přijetí či zamítnutí příspěvku činí ve všech případech šéfredaktor nebo, vyhradí-li si toto, redakční rada.

3.6 Výsledek standardního anonymního recenzního řízení je závazný pro autora nabídnutého příspěvku, který je povinen do termínu určeného šéfredaktorem zapracovat připomínky recenzentů, není-li stanoveno v bodě 3.7 jinak. V případě neprovedení přepracování či provedení nedostatečné úpravy autorského příspěvku si redakce nebo redakční rada vyhrazuje právo odmítnout předmětný autorský příspěvek publikovat.

3.7 V případě autorova nesouhlasu s posudkem recenzenta může autor zaslat redakci dopis či email s důvody nesouhlasu, který šéfredaktor předloží příslušným recenzentům ke stanovisku. Toto stanovisko tlumočí autorovi. Nedojde-li

[1] Doporučená struktura recenzního posudku je na **www.cspzp.com.**

ke shodě recenzentů a autora, rozhodne o otištění příspěvku šéfredaktor, případně předloží autorův text redakční radě ke konečnému rozhodnutí, vyhradí-li si rada toto rozhodnutí.

3.8 Za recenzní posudek se považuje i oponentský posudek, pokud jde o publikaci kvalifikační práce či její podstatné části obhájené na vysoké škole. Recenzní posudek se nevyžaduje v případech publikace textu odborných přednášek proslovených před vědeckou radou příslušné vysoké školy či její fakulty v rámci habilitačního nebo jmenovacího řízení.

3.9 Pro zjednodušené recenzní řízení platí ustanovení o standardním recenzním řízení obdobně, s tím, že postačí jeden posudek člena redakční rady.

4. Redakční rada

Redakční rada se sestává z významných odborníků na problematiku práva životního prostředí a ostatních souvisejících oborů. Členy redakční rady jmenuje představenstvo České společnosti pro právo životního prostředí. Redakční rada se usnáší nadpoloviční většinou hlasů svých členů.

5. Závěrečné ustanovení

Tyto zásady včetně jejich změn schvaluje na základě čl. 12 svých stanov představenstvo České společnosti pro právo životního prostředí.

RULES OF THE PEER-REVIEW PROCESS

The review process of academic journal articles intended for publication in the main section of the Czech Environmental Law Review – the "Main Topic" – comprises of several levels. The articles are considered by two different reviewers chosen from the advisory board and one professional recommended by the editor or by a member of the advisory board. The author and the reviewer are not supposed to know each other. Based on the consideration of the reviewers the article can be accepted for a review or sent back with objections or comments. The author can be asked to amend the article. The article is then passed on into the anonymous review process which intends to provide different opinions on the article and open the ways either for publication or refusal of the article. Both possibilities must be substantiated by the reviewer.

♠♠

Priorita

Informační zpravodaj Státního fondu životního prostředí ČR

INFORMACE
O DOTACÍCH
Z PRVNÍ RUKY

- aktuální přehled dotací z oblasti životního prostředí
- příklady úspěšných projektů
- zprávy, rozhovory, zajímavosti

Měsíčník Priorita můžeme zdarma zasílat i do vaší schránky. Napište nám na priorita@sfzp.cz nebo si zpravodaj objednejte na www.priorita.cz.

Odebírejte Prioritu v elektronické podobě!

- Spotřebujeme **méně** papíru, nafty a energií
- Dostanete ji **hned** v den vydání
- Přistane vám **do e-mailu**

priorita.cz

Zámek Dobříš
k článku na straně 17

Tištěno na papíru splňujícím ISO 14001
a certifikáty EMAS, FSC, PEFC, ECF a C2C.

ISSN: 1213-5542